

Luottamusta leiriltä

Ryhmäytymistä tukeva leirikoulu osana joustavaa perusopetusta

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi
Opinnäytetyö
5.4.2011

Saila Ikonen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaalialan koulutusohjelma		Sosionomi (AMK)	
Tekijä/Tekijät			
Ikonen, Saila			
Työn nimi			
Luottamusta leirilta			
Ryhmytymistä tukeva leirikoulu osana Joustavaa perusopetusta			
Työn laji	Aika	Sivumäärä	
Opinnäytetyö	Kevät 2011	61+19	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella, kehittää ja kokeilla käytännössä lukukauden alkuun sijoitettua leiritoimintaa työmenetelmänä Lieksan Keskuskoulun peruskoulun JOPO® -ryhmässä. JOPO® on Opetusministeriön hankkeena aloittama Joustavan perusopetuksen – nyt jo useaan kuntaan vakiintunut – toimintamuoto, jonka tarkoituksena on kehittää uudenlaisia koulupudokkuutta vähentäviä opetusmenetelmiä ja toimintatapoja perusopetuksen vuosiluokille 7–9. Lieksassa JOPO® -toiminta on alkanut syksyllä 2009.</p> <p>Opinnäytetyöni koostuu toiminnallisesta osasta sekä kirjallisesta raportista. Toiminnallisen osuutena suunnittelin ja toteutin leirikoulun yhteistyössä JOPO® -ryhmän erityisopettajan, nuoriso-ohjaajan ja nuorten kanssa. Leirikoulun tarkoituksena oli tukea JOPO® -ryhmän nuorten ryhmäytymistä ja sitä kautta vahvistaa heidän keskinäistä luottamusta toisiinsa sekä myös heidän kanssaan työskenteleviin aikuisiin. Ryhmäytymisen ja sen myötä syntyvän toisiinsa luottavan ryhmän lisäksi tavoitteena oli tukea nuorten arjenhallintataitoja. Raportoinnin tarkoituksena on leirin teoreettisten lähtökohtien avaaminen ja leirin kuvaaminen siten, että se tarjoaa tietopohjaa ja ideoita tulevaisuudessa toteutettaville leireille. Työn teoreettisena viitekehyksenä toimi elämyspedagogiikka ja seikkailukasvatus sosiaalipedagogisesti sovellettuna. Teorian valintaan vaikutti JOPO® -toiminnalle asetetut tavoitteet ja toimintamallit.</p> <p>Leirikoulu kesti kolme päivää ja kaksi yötä, jotka vietimme vanhalla metsätyömieskämpällä Patvinsuolla, aivan kansallispuistoalueen läheisyydessä. Mökillä ei ollut sähköjä, eikä juoksevaa vettä. Leirillä aikataulut, ruuan valmistus ja muut päivittäiset toimet suunniteltiin yhdessä kaikkien leirille osallistujien kanssa. Ohjelmaan kuului myös toiminnallinen luontopolku Patvinsuon kansallispuistossa ja erilaista iltaohjelmaa, joiden avulla oli tarkoitus oppia tuntemaan toisia paremmin.</p> <p>Leiritoiminta on ryhmäyttämisen välineenä haastava, mutta toimiva ja hyvin perusteltu työmuoto. Leiri vaatii paljon ennakkovalmistelua ja on kestopnsa takia myös raskas työmuoto. Leirillä ryhmän opettaja ja työpari pystyvät paremmin tutustumaan nuoriin kuin myös nuoret toisiinsa. Nuorten luottamus toisiinsa parani leirin aikana. Leirin aikana pystyttiin harjoittelemaan laajasti erilaisia arjen hallintaan liittyviä taitoja. Leiriltä jäi kaikille yhteisiä muistoja, jotka näkyivät koulutyöskentelyssä yhteisinä muisteloina ja "hokemina".</p>			
Avainsanat			
leirikoulu, ryhmäytyminen, seikkailukasvatus, joustava perusopetus			

Degree Programme in		Degree
Social Services		Bachelor of Social Services
Author/Authors		
Ikonen, Saila		
Title		
Trust from a School Camp. Camp Supporting Grouping as Part of Flexible Basic Education.		
Type of Work	Date	Pages
Final Project	Spring 2011	61+19
<p>ABSTRACT</p> <p>The purpose of this final project was to develop and test a new kind of work form in JOPO® group of Lieksa. In Lieksa the JOPO® activities are organised into small groups led by the teacher who has special education training and a youth worker. JOPO® instruction are given in connection with ordinary basic education in groups of 9 to 7th–9th grade pupils. Flexible Basic Education (JOPO®) is a project launched by the Ministry of Education in 2006. In Lieksa the JOPO® group activity started in 2009. Its purpose is to develop new teaching methods and procedures to help reduce school dropouts and work against social exclusion.</p> <p>The final project consist a functional part and a report. The functional part was a School camp for JOPO® group which I designed and implemented together with the JOPO® group's teacher, the youth worker and pupils. The purpose of this camp was to support the grouping process in this certain JOPO® group and this way support and increase trust between the pupils and help them to deal with life management issues in a group. The main goal in the camp was to provide support to the group's inner confidence from the beginning of next semester. On the other hand, the aim was to collect the experiences from the camp as a goal-oriented working method.</p> <p>Camp planning and operations were guided by the theoretical knowledge of adventure education, grouping support and life management. The camp lasted three days and two nights. We spent those days in an old woodcutter hut in Patvinsuo's National Park without electricity and running water. The main thing in the camp was to get know and work with each other. We planned menus and our schedules together. Everyone had their own responsibilities for daily routines in the camp. One day we spent hiking in the national park. There were different exercises along the way in which the pupils had to participate in together.</p> <p>I evaluated the project by means of our observation and feedback from both pupils and teachers. After the camp pupils were more capable of sharing their personal views and experiences in a group. They had many common experiences in the camp and these experiences were shaped into common stories and slogans in the group. According to the results, the camp is a challenging but a good and practical working method to enhance the group's inner confidence.</p>		
Keywords		
school camp, adventure education, grouping support, flexible basic education		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	JOUSTAVA PERUSOPETUS	3
2.1	Toiminnalliset työtavat	4
2.2	Toiminnalle asetetut tavoitteet	5
2.3	Oppilaiden valinta JOPO® -opetukseen	6
2.4	JOPO® -toiminnan toteutus Lieksassa	6
3	YHTEISÖLLISYYDEN HAASTE YKSILÖLLISESSÄ OPETUKSESSA	7
3.1	Luottamuspulasta leirille	9
4	OPINNÄYTETYÖ PROJEKTINA	11
4.1	Opinnäytetyön tarkoitus	12
4.2	Opinnäytetyön tavoitteet	12
4.3	Opinnäytetyön eettisyys	13
5	RYHMÄYTYMINEN	15
5.1	Ryhmän kehitysvaiheiden tunnistaminen	17
5.2	Luottamus kasvaa turvallisessa ryhmässä	19
6	SEIKKAILUN AVULLA TUTUIKSI	21
6.1	Elämyspedagogiikka ja seikkailukasvatus	21
6.2	Kokemuksellinen oppiminen	25
6.3	Elämyspedagogiikan ja seikkailukasvatuksen sosiaalipedagogiset yhteydet	27
6.3.1	Arjen hallinnan -malli	28
7	LEIRIKOULU OSANA JOPO® -TOIMINTAA	31
7.1	Suunnitteluvaihe	34
7.1.1	Leirikoulun tavoitteet ja niiden arviointiin valitut välineet	36
7.1.2	Menetelmien valinta ja tehtäväkohtaiset tavoitteet	37
7.2	Turvallisuustaidot ja ennakkovalmistelut	41
7.3	Toiminnan kuvaus ja leiriohjelma	43
8	ARVIOINTI	46
8.1	Leirikoulutoiminnan arvioiminen	47
8.2	Leirikoulun tavoitteiden saavuttaminen	51
8.3	Opinnäytetyön arviointi	54
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	56
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	1-11

1 JOHDANTO

Helsingin Sanomat (25.3.2011) uutisoi otsikolla ”Pudonneilla suuri riski syrjäytyä” yhteiskunnan järjestelmien ulkopuolella olevan lähes 50 000 18–29-vuotiasta nuorta. Syrjäytyneiden nuorten määrä on huolestuttava. Lisäksi noin 15 000 nuorta jää joka vuosi peruskoulun jälkeen jatko-opintojen tai työelämän ulkopuolelle.

Koulupudokkailla tarkoitetaan niitä nuoria jotka jäävät ilman peruskoulun päästötodistusta. Käsitettä voidaan laajentaa koskemaan myös nuoria, jotka eivät aloita toisen asteen koulutusta tai aloitettuaan, lopettavat opinnot kesken ja jäävät ilman ammatillista tutkintoa. Suomessa varsinainen koulupudokas-ilmiö ei ole kuitenkaan kansainvälisessä vertailussa kovin suuri ongelma. Ilman peruskoulun päästötodistusta jää vain noin 0,17% peruskoulun päättävistä eli noin 160 nuorta. Nämä luvut eivät kuitenkaan kerro koko totuutta ongelmasta. Esimerkiksi erilaisten koulunkäytöngelmien takia päästötodistuksen taso voi jäädä hyvin heikoksi ja osalla oppilaista on huomattavia puutteita perusopiskelutaidoissa, mikä vaikuttaa oppilaan jatko-opiskelumahdollisuuksiin. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 12–13.)

Peruskoulun päättäneistä arviolta 1 100 ei hakeudu heti toisen asteen koulutukseen ja noin 4 000 jättää aloittamatta opinnot. Opinnot keskeyttivät vuonna 2007–2008 ammatillisen koulutuksen puolella 12 000 opiskelijaa ja lukiossa vastaavasti noin 4 400 opiskelijaa. Luvut eivät kerro kaikkea tai ole edes vertailukelpoisia, mutta ne ilmentävät ongelman laajuutta. Sellaisia oppilaita, joilla on jonkinlaisia ongelmia peruskoulusta toisen asteen koulutukseen siirryttäessä, on siis ainakin yhden arvion mukaan noin 10 000. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009:13.)

Koulut eivät ole tyypillisiä työympäristöjä sosiaalialalla, mutta tarve sosiaalipuolen osaamiselle on varmasti kiistaton. Oppilashuoltotyö on monissa kouluissa ylikuormittunut ja koulukuraattorin sekä -psykologin työajan täyttää usein yksilötyö oppilaiden ja heidän perheidensä kanssa. Nuorten ongelmat moninaistuvat ja opettajien työ luisuu helposti opettamisesta sosiaalityön puolella. Oppilaiden saama tuki kasvuun ja kehitykseen kotoa voi olla niukkaa. Tarve kehittää koulujen yhteisöllisyyttä sekä löytää keinoja ennaltaehkäistä arjen ongelmia on todettu monessa yhteydessä. Esimerkiksi entisen

Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian (nykyinen Metropolia) EU:n Urban II – yhteisaloiteohjelmaan kuuluneessa ”Koulua ja elämää varten” -kehittämishankkeessa luotiin toimintamallia, jossa huomio oli lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Toiminnassa sovellettiin sosiaalipedagogista työtettä peruskoulussa. Kehittämistyön keskeisinä toimijoina olivat kouluilla projektityöntekijöinä työskennelleet sosionomit. (Rautiainen 2005: 7-10.) Myös Opetusministeriö on käynnistänyt JOPO® -hankkeen, jonka tarkoitus on omalta osaltaan vastata nuorten syrjäytymiseen liittyviin haasteisiin. JOPO® eli Joustava perusopetus on toimintamuoto, joka on kehitetty aktivoimaan koulupudokkaita ja syrjäytymisriskissä olevia nuoria (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 12.)

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössäni toin työpanokseni koulumaailmaan Lieksan keskuskoulun yläkoululla JOPO® -ryhmässä. Opinnäytetyöni tuotoksellinen osuus oli leirikoulu jonka suunnittelin, toteutin ja arvioin. JOPO® -toiminnassa ja tässä leirityössä oli tiiviisti mukana Lieksan Keskuskoulun JOPO® -ryhmän erityisopettaja Virpi Turunen ja nuoriso-ohjaaja Terhi Harviala. Myös koulukuraattori Virpi Lappalainen osallistui suunnitteluvaiheessa käytyihin keskusteluihin, mutta tilapäisen resurssipulan takia hän ei pystynyt osallistumaan leirille.

Työn tarkoituksena on kehittää JOPO® -toimintaa, JOPO® -hankkeessa toiminnalle asetettujen tavoitteiden suuntaisesti seikkailukasvatuksellisin keinoin. Opinnäytetyöni on näin myös osa paikallista kehittämis- ja arviointityötä, jota kunnassa uusi JOPO® -toimintamuoto vaatii vakiintuakseen alueelliseen toimintaan. Tärkeänä tavoitteena on löytää ja vakiinnuttaa uudenlaiseen opetusmuotoon työmenetelmä, joilla lopulta tähdätään joustavalle perusopetukselle asetettuja tavoitteita syrjäytymisen ennaltaehkäisemisessä. Leirikoulun tarkoituksena on kuitenkin erityisesti tukea ryhmäytymistä JOPO® -ryhmän oppilaiden kesken ja näin edelleen tukea ryhmäläisten välistä luottamusta, vuorovaikutusta ja sitoutumista ryhmään sekä edistää koulumotivaatiota.

Tässä kirjallisessa raportissa kokoaan yhteen leirikoulun suunnittelua ja toteutusta ohjanneet teoreettiset viitekehykset sekä kuvauksen leiritoiminnasta. Esittelen myös leirikoulu aikana ja sen jälkeen tapahtuvan arvioinnin tueksi valittuja välineitä ja näkemykseni tämän tyyppisen toiminnan sopivuudesta osaksi JOPO® -toimintaa Lieksassa, pohjautuen kokemuksiimme kautta saatuihin havaintoihin.

2 JOUSTAVA PERUSOPETUS

Vuonna 2006 opetusministeriö aloitti toiminnan, jonka tarkoituksena on kehittää uudenlaisia koulupudokkuutta vähentäviä opetusmenetelmiä ja toimintatapoja perusopetuksen vuosiluokille 7-9. Toiminnan tavoitteena on uusien toimintatapojen myötä tukea nuoria saamaan peruskoulun päästötodistus ja ehkäistä toisen asteen koulutuksesta pois jäämistä. Varhaisella puuttumisella ja tuella pyritään siis tarttumaan peruskoulusta toisen asteen koulutukseen siirtymisen nivelvaiheongelmiin jo peruskoulun ylimmillä luokilla. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 10.)

JOPO® on lyhenne joustavasta perusopetuksesta. Lyhenne on opetusministeriölle rekisteröity tavaramerkki, jonka takia ®-tunnuksen käyttöä lyhenteen kanssa suositellaan. Joustavalla perusopetuksella tarkoitetaan toimintaa, joka tapahtuu perusopetuksen yhteydessä eikä se poikkea perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Se mikä erottaa JOPO® -toiminnan perinteisestä opiskelusta on monipuoliset ja joustavat toimintamallit. Esimerkiksi opetusjärjestelyt poikkeavat osittain perinteisestä kouluopiskelusta. Erilaisten joustavien toimintamallien ja opetuksen avulla on tarkoitus tukea nuoren opiskelua mahdollisimman yksilöllisesti. Joustavassa perusopetuksessa käytetään toimintamuotoja, joilla pyritään aktivoimaan ja tukemaan nuoria peruskoulun loppuun saattamiseksi ja varmistamaan jokaisella jatko-opiskelupaikka toisen asteen koulutuksessa. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 10, 15.)

Kehittämistoiminta on nyt siirtynyt opetusministeriöstä opetushallituksen alaisuuteen. Molemmat tahot ovat tukeneet jokaisen JOPO® -ryhmän toimintaa kahden vuoden ajan, jonka jälkeen toiminta on tarkoitus vakiinnuttaa osaksi kunnan opetustoimintaa. Näin on myös käytännössä tapahtunut useimmissa kunnissa. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 10.)

Toiminta on tarkoitettu nuorille joiden katsotaan opiskelussaan erityisesti hyötyvän toiminnallisista ja työpainotteisista menetelmistä. JOPO® -toiminnan alkuperäinen idea on tavoittaa niin sanotut ”harmaan alueen” oppilaat, eli oppilaat joilla ei ole erityisoppilaan statusta, mutta joilla koulunkäynti ei syystä tai toisesta tahdo sujua. JOPO® -ryhmään hakeutumisen tai ohjautumisen syitä voivat olla esimerkiksi runsaat poissaolot, heikko koulumenestys, keskittymisvaikeudet isossa ryhmässä, motivaation puute, tunne-elämän

ja käyttäytymisen ongelmat. Usein ongelmia voi olla useita ja ne muodostavat moninaisia ongelmavyöhykkeitä. JOPO® -ryhmä ei ole erityisluokka, mutta siinä voi olla mukana erityisoppilaita (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 18, 65.)

2.1 Toiminnalliset työtavat

JOPO® -ryhmän heterogeenisyys tekee opetuksen järjestämisestä yleisesti haastavaa. Opetusta muokataan jokaisen oppilaan taustan ja lähtötason mukaan. Oppilaiden vaihtelevasta lähtötasosta johtuen tavanomainen frontaaliopeutus ei usein ole mahdollista kun oppimistehtävät joudutaan muokkaamaan ja eriyttämään sopiviksi kokonaisuuksiksi. Ryhmän sisällä on siis paljon tarvetta eriyttämiseen ja tämä haastaa omalta osaltaan yhteisöllisyyttä ryhmässä. Tämän takia muun muassa ryhmäytyminen nähdään keinona luoda yhteisöllisyydelle edellytyksiä. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 37).

JOPO® -ryhmän oppilaiden opetus järjestetään osaksi koulussa, osaksi työpaikoilla sekä esimerkiksi leirikoulujen sekä opinto- ja työpaikkavierailujen muodossa. Opetusympäristöjen lisäksi joustavassa perusopetuksessa kiinnitetään huomiota opetusmenetelmien moninaisuuteen. Joustavia toimintamuotoja ja opetusmenetelmiä pyritään kehittämään niin, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin oppilaan yksilöllisiin tarpeisiin. Joustavuudella pyritään lisäämään oppilaan opiskelumotivaatiota ja tuetaan vastuunottamista omasta koulunkäynnistä. Erityisesti toiminnalliset työmuodot ovat keinoja monipuolistaa opetusta. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 38.)

Toiminnallisuutta toteutetaan luokkatyöskentelyssä valitsemalla oppilaiden kiinnostukseen, omakohtaiseen työskentelyyn ja tiedonhankintaan perustuvia työmuotoja. Toiminnallisiin työmenetelmiin kuuluu myös erilaiset verkko-opiskeluympäristöt, joiden avulla voi mahdollistua muun muassa itsenäinen tiedonhankinta ja esimerkiksi tutkiva työote. Erilaiset raportit esimerkiksi työpaikkaopiskelusta voidaan toteuttaa valokuvasarjana, sarjakuvana tai vaikka videotallenteena. Usein muun opetuksen rinnalle järjestetään myös leirikoulutyypistä opiskelua ja opintokäyntejä. Näissä molemmissa voidaan soveltaa hyvin toiminnallisia työmuotoja. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 39.)

2.2 Toiminnalle asetetut tavoitteet

JOPO® -toiminnan tavoitteita voidaan tarkastella niin nuorten, opettajien, koulujen kuin kunnankin näkökulmasta, koska toiminnalla pyritään vaikuttamaan kaikkien näiden toimintaan. Nuorten kannalta tavoitteena on, että pystyttäisiin ennaltaehkäisemään koulumotivaation heikkenemistä ja koulutuksesta putoamista. Nuorten on saatava tukea peruskoulun loppuun saamiseksi sekä toisen asteen koulutukseen siirtymisessä. Tavoitteena on myös, että nuoret voivat tutustua työelämään. Opinnäytetyöni leirikoulu palvelee erityisesti tavoitteita joissa määritellään, että nuorille suunnitellaan yksilöllisesti toiminnallisia opiskelumuotoja kuten työpainotteisia ja muita koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä luokkaopiskelun rinnalla. Yhtenä tärkeänä tavoitteena nuoren kannalta on myös elämönhallintataitojen kehittyminen. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 16.)

Opettajien työn kannalta toiminnan tavoitteena on tukea opettajien valmiuksia varhaiseen puuttumiseen, korostaa opettajien osallistumista moniammatilliseen yhteistyöhön oppilaiden tukemisessa sekä saada kokemuksia uusista toiminnallisista ja työpainotteisista menetelmistä. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 16.)

Koulujen kannalta tavoitteena on kehittää toiminnallista ja työpainotteista opiskelua, hyödyntää oppimisympäristöjä, jotka vahvistavat opiskelumotivaatiota ja mahdollistavat erilaiset opiskelutavat sekä käyttää tehokkaasti myös koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä. Tavoitteena on myös tuoda luokkaan moniammatillista osaamista, jonka tarkoituksena on tukea oppilaan elämönhallintataitoja ja toisaalta edistää koulunkäyntiä, päästötodistuksen saamista sekä jatko-opintoihin sijoittumista. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 16.)

Kunnissa tavoitteena on edistää koulutoimen, nuorisotoimen ja sosiaalitoimien yhteistyötä oppilaiden kokonaistilanteiden hahmottamisessa. Kunnan tulee kehittää uusia hallinnonalojen yhteistyöhön perustuvia, kouluhyvinvointia edistäviä toimintamuotoja ja toimintamalleja nuorten tukemiseen. Kunnan tavoitteena on myös edistää toiminnan taloudellisuutta ja ehkäistä sosiaalihuollon kustannusten kasvua vähentämällä nuorten syrjäytymistä. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 16.)

2.3 Oppilaiden valinta JOPO® -opetukseen

Tarkoituksena on, että oppilaat hakeutuvat itse JOPO® -ryhmään. Ryhmä ei ole paikka jonne otetaan, vaan sinne tuleminen on oppilaan ja hänen huoltajansa aktiivinen ja haluttu päätös. Käytännössä valintaprosessiin voi kuulua oppilaan/huoltajan hakemus ja/tai oppilashuoltoryhmän suositus oppilaalle ja huoltajalle, oppilaan ja huoltajan haastattelu sekä hakijoiden tilanteen/soveltuvuuden kokonaisvaltainen arviointi esimerkiksi moniammatillisessa työryhmässä. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 65–66.)

Oppilasvalinnan kriteereitä ovat, että oppilaalla on vaarana jäädä ilman peruskoulun päästötodistusta tai hänen koulunkäyntinsä ei suju perinteisellä mallilla. Lisäksi oppilaalla pitää olla mahdollisuus hyötyä toiminnallisista työtavoista ja hän on riittävän aktiivinen ja pystyy jossain määrin itsenäiseen työskentelyyn. Oppilaan täytyy olla motivoitunut ja sitoutunut aloittamaan opinnot JOPO® -ryhmässä. Myös oppilaan perheen tulee olla sitoutunut asiaan. Valinnasta ilmoitetaan oppilaalle kirjallisesti. Kirjeessä on yleensä myös oppilasvalintakriteereihin perustuva perustelu päätöksestä. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 65, 67.)

Oppilashuoltoryhmällä on keskeinen rooli oppilasvalinnoissa. Oppilashuoltoryhmissä päätetään valintamenettelyn yksityiskohdista ja hakuajasta. Oppilashuoltoryhmän tiedossa on myös oppilaat joilla on paljon poissaoloja ja koulunkäynti epäsäännöllistä. Koska paikkoja on vähän, joskus joudutaan tarkkaan miettimään kenelle uutta toimintamuotoa edes ehdotetaan. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 67.)

2.4 JOPO® -toiminnan toteutus Lieksassa

Joustava perusopetus on tarkoitus vakiinnuttaa Lieksaan uutena perusopetuksen toimintamallina. Opetusministeriö tukee JOPO® -ryhmän toimintaa kunnassa kahden lukuvuoden ajan. Koulutuksen järjestäjät ovat tämän jälkeen sitoutuneet vakiinnuttamaan toiminnan. (Turunen 2010.)

Kun JOPO® -toiminta Lieksassa alkoi syksyllä 2009, koko JOPO® toiminnassa mukana oli valtakunnallisesti jo 110 ryhmää noin 70 kunnassa (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 10). Lieksassa JOPO® -ryhmän toiminta on toteutettu niin, että jokaisella oppi-

laalla on oma kotiluokka. Tämä tarkoittaa sitä, että oppilas on osan tunteista omassa isossa ryhmässä ja osan tunteista JOPO® -ryhmässä. Opinnot suunnitellaan yksilöllisesti oppilaan vahvuudet ja heikkoudet huomioiden. Jokaiselle oppilaalle tehdään opetussuunnitelma tai HOJKS. Oppilas opiskelee kotiluokkansa mukana ne aineet, joissa hänellä on vahvuuksia ja pienemmässä JOPO® -ryhmässä ne oppiaineet, joissa hän tarvitsee enemmän yksilöllistä tukea. JOPO® -ryhmällä on käytössään kaksi pientä tilaa Keskuskoulun yläkoulun tiloissa. Syksyllä 2010 ryhmässä aloitti 9 oppilasta vuosiluokilta 7–9. Ryhmässä suurin osa oli uusia ”jopolaisia”. JOPO® -ryhmän tiloissa asustaa myös kaksi kania. (Turunen 2010.)

JOPO® -toiminnassa tehostetaan moniammatillista ja eri organisaatioiden välistä yhteistyötä (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 15). Lieksassa yhteistyöhön sivistystoimen kanssa osallistuvat nuoriso- ja sosiaalitoimi. Ryhmän opettajana toimii erityisopettaja ja hänen työparinaan luokassa on myös kaksi päivää viikossa nuoriso-ohjaaja. Myös koulukuraattorin resursseista on pyritty järjestämään 3 tunnin viikkotuntimäärä JOPO® -toimintaan. Toiminnassa korostuu myös koulun ja vanhempien välinen tiivis yhteistyö – kasvatuskumppanuus. (Turunen 2010.)

3 YHTEISÖLLISYYDEN HAASTE YKSILÖLLISESSÄ OPETUKSESSA

Yhteiskunnassa tapahtuneiden muutoksien myötä yhteisöllisyys on mahdollisesti muuttunut tai muuttanut muotoaan ja esimerkiksi nuoren elämässä on korostunut merkitys medially ja vertaisryhmillä. Nuoret eivät puhu mahdollisista ongelmistaan välttämättä vanhemmilleen ja perinteinen yhdessäolo ja yhteisöllisyys ovat voineet ainakin osittain korvautua muun muassa virtuaalisilla yhteisöillä. Myös koulun roolista tärkeänä yhteisönä puhutaan paljon.

Opetussuunnitelmassa (2004) puhutaan useassa kohtaa koulu yhteisöstä ja yhteisöllisyydestä. Työskennellessäni koulumaailmassa, koulu ei kuitenkaan aina vaikuttanut yhteisöltä, sen positiivisessa merkityksessä. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta yhteisöön ja yhteisöllisyyteen ei pitäisi liittää sosiaalisten ongelmien kärjistymistä, kiusaamista tai muuta viihtymättömyyttä, joita kuitenkin kuulee liitetävän kouluun. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen vuorovaikutus kuvaavat paremmin yhteenliittymää, jota voitaisiin

sosiaalipedagogisesti kutsua yhteisöksi. Yhteisö on ihmisen luontainen kasvuympäristö, jonka tarkoitus on tukea ihmisen kasvua ja perustavanlaatuisen tekijä ihmisen itsetuntemuksen ja elämänhallinnan kannalta. Yksilö voi turvallisessa yhteisössä kokeilemalla oppia millainen hän on ja millaiseksi haluasi tulla. (Nivala 2006:156.) Erilaisissa ryhmissä nuori voi harjoitella vuorovaikutustaitojaan, testata ajatuksiaan ja keskustella mahdollisesti myös tunteistaan – kasvaa yksilönä. Yhteisöllisyyden edistämiseksi ja konkreettisille toimille myös koulumaailmassa on tilauksensa.

Sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa korostetaan siis ihmisen yhteisöllisyyttä. Sosiaalipedagogisessa työssä kiinnitetään huomiota erityisesti yhteisöjen kehittämiseen niin, että yhteisöistä muodostuu terveellä tavalla jäsentensä kasvua tukeva elämämpiiri. Perusajatus on, että yhteisöissä on suuri kasvatuksellinen voima ja sosiaalipedagoginen työ on tämän kasvatuksellisen voiman mahdollistamista. Yksilön persoonallisuus pääsee kehittymään yhteisössä, joka tukee kasvua ja antaa kasvulle tilaa. (Hämäläinen 1998: 158.)

Erilaiset yhteisöt ovat tälläkin perusteella merkittävässä roolissa työskennellessä syrjäytymistä vastaan. Yksilön syrjäytymisellä tarkoitetaan yksilön joutumista niiden yhteisöjen ulkopuolelle, jotka mahdollistavat hänen yhteiskuntaan integroitumisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, työelämään kiinnittymisen ja itseä kehittävän harrastustoiminnan (Hämäläinen 1998: 159).

Sosiaalipedagogiikassa luodaan kasvatuksellisia strategioita syrjäytymisen estämiseksi ja lieventämiseksi sekä yhteisöllisyyden vahvistamiseksi perheessä, koulussa, vapaaajan yhteisöissä, työyhteisöissä ja asuinympäristöissä (Hämäläinen 1998: 158). JOPO®-toiminnassa koulu ja koulutus nähdään selvästi yhtenä vahvana tekijänä yhteiskuntaan integroitumisessa ja sitä kautta syrjäytymisen ehkäisemisessä. Koulutuksen kehittäminen sellaiseksi, että se kykenisi vastaamaan syrjäytymisriskissä olevien nuorten tarpeisiin varhaisessa vaiheessa, on ollut JOPO® -hankkeen tärkeimpiä tavoitteita (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 16).

3.1 Luottamuspulasta leirille

Suoritin keväällä 2010 sosionomiopintoihini kuuluvan kolmannen työelämäharjoittelun Lieksan perheneuvolassa koulukuraattorin tehtävissä. Harjoitteluni työympäristönä toimi Lieksan kaikki peruskoulut sekä lukio. Yhteisöllisyyden merkitys ja sen kehittäminen muodostui yhdeksi erittäin tärkeäksi temaksi työharjoitteluni aikana,

Työelämäharjoitteluni aikana sain tutustua Lieksan Keskuskoulun yläkoulussa syksyllä 2009 joustavaan perusopetukseen. Harjoitteluni työpaikkaohjaaja oli mukana JOPO® -ryhmän toiminnassa, mutta koulukuraattorin rooli etsi vielä muotoaan erityisopettajan ja ryhmässä toimivan nuoriso-ohjaajan rinnalla. Kevään aikana yhdeksi keskustelun aiheeksi nousi tarve kehittää JOPO® -ryhmän sisäistä toimintaa. JOPO® -ryhmässä nähtiin mahdollisuuksia hyödyntää oppilaista muodostuvaa pienryhmää enemmän, tavoitteiltaan syrjäytymistä ennaltaehkäisevässä toiminnassa, jossa pääpaino tuntui vielä olevan yksilöllisesti räätälöidyissä joustavissa opetusmenetelmissä. Omien sosiaalipedagogisesti painottuneiden opintojeni pohjalta, minusta tuntui luontevalta olla mukana JOPO® -toiminnan kehittämisessä.

Keväällä 2010 järjestin yhteistyössä luokan erityisopettajan kanssa koko JOPO® -ryhmälle yhteisen mediakurssin. Työpajan tavoitteena oli tukea ja vahvistaa oppilaiden vuorovaikutustaitoja ja itseilmaisua pienryhmäryhmätoiminnalla. Kurssilla käsiteltiin erilaisia itseilmaisun muotoja valokuvauksen, musiikin ja tietokoneiden avulla. Työpajan aikana jokainen ryhmäläinen kokosi pienen tarinan itsestään ja itselleen tärkeästä asiasta erilaisten toiminnallistenharjoitteiden ja keskustelujen tukemana, unohtamatta tekijänoikeuksien käsittelemistä. Mediakurssissa yhdistyi näin opetussuunnitelmassa mainitut media- ja tunnekasvatukselle asetettuja tavoitteita.

Kurssin aikana tehdyistä havainnoista ja jälkikäteen ryhmän erityisopettajan ja nuoriso-ohjaajan kanssa käydyissä keskusteluissa, kaikille jäi vaikutelma hajanaisesta ryhmästä. Vaikka ryhmä oli toiminut ja työskennellyt yhdessä syksystä saakka, vielä keväälläkään oppilaat eivät kokeneet ryhmää ”omakseen” tai ainakaan osoittaneet sitä toiminnassaan. Näytti ajoittain siltä kuin ryhmäläisiltä olisi puuttunut luottamus muita ryhmäläisiä kohtaan. Ryhmästä puuttui positiivinen yhteishenki, joka olisi näkynyt esimerkiksi toisten ryhmäläisten vapaaehtoisena auttamisena, toiminnan suunnitteluna ja siihen sitoutumi-

sena tai vaikka omien mielipiteiden ilmaisuna. Henkilökohtaisista asioista ei haluttu puhua koko ryhmän ollessa paikalla. Tähän tilanteeseen haluttiin muutosta tulevina vuosina ja nähtiin tarve kehittää ryhmämuotoista toimintaa yksilöllisen tuen rinnalla.

Kevään 2010 kokemusten pohjalta käydyissä keskusteluissa saimme idean elämyksellisestä leirikoulusta, jonka tarkoituksena olisi tukea tulevan syksyn uuden JOPO® -ryhmän yhteistoimintaa vahvistamalla ryhmähenkeä. JOPO® -ryhmän erityisopettajan ja nuoriso-ohjaajan mukaan ryhmän olisi tärkeä tutustua toisiinsa paremmin jo heti lukuvuoden alussa.

JOPO® -ryhmän kanssa ensimmäisenä vuonna toteutetut leirikoulut ja päiväretket ovat tähänneet myös ryhmäytymiseen, mutta toiminta on ollut lyhytkestoista tai esimerkiksi leirikouluille on osallistunut myös oman ryhmän ulkopuolisia oppilaita. Nyt järjestetty leiri erosi edeltäjistään myös ajankohdaltaan. Leiri järjestettiin aivan lukukauden alussa ja olisi päiväretkiä pidempi ja tavoitteellisempi kokonaisuus. Leirikoulun suunnittelu, toteutus ja arviointi tuntui hyvin luontevalta yhdistää opinnäytetyöhöni. Työ toteutettiin kuitenkin moniammatillisena tiiminä, jossa jokaisella oli omat vastualueet.

Aiheeseen tutustuessani löysin tietoa, että ryhmäytymistä tukevia leirikouluja lukuvuoden alkuun sijoitettuna on JOPO® -toiminnassa käytetty jo aikaisemmin joissain kunnissa. Esimerkiksi opetusministeriön julkaisussa ”Joustava perusopetus – JOPO® -toiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen” mainitaan tällaisen toiminnan kokeilusta ja siitä saaduista hyvistä kokemuksista. (ks. Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 38.) Joustavan perusopetuksen laajuuden ja rajallisen ajan takia minulla ei ollut resursseja selvittää, missä ja millaisia kokemuksia heillä on ollut tämän tyyllisestä toiminnasta. Nyt toteutetusta leiristä päätettiin tehdä oman näköisemme kokonaisuus.

Leirikoululla tarkoitetaan yleisesti – kuin myös tässä opinnäytetyössä – leirin ja kouluelämän yhdistelmää, joka järjestetään perinteisen kouluympäristön ulkopuolella, yhteisesti valitussa paikassa. Leirikoulut ovat yleensä useamman päivän kestäviä opetusjaksoja, joissa on tarkoituksena kohdata uusi ympäristö ja tutustua uusiin ihmisiin asunnalla, elämällä ja kokemalla yhdessä. Leirikoulussa opetuspaikka, työajat, opetussisällöt ja -menetelmät poikkeavat luonnollisesti totutusta kun ympäristö muuttuu. Tästä

syystä leirikoulutyöskentelyssä pystytään hyvin ottamaan huomioon myös oppiaineiden välinen integraatio. (Ohjeita leirikouluun 2011.)

Leirikoulu eroaa tavallisesta opintoretkestä muun muassa siten, että sen etukäteissuunnittelu pyrkii laajempiin tavoitteisiin. Oppilaat eivät ole leirikoulussa passiivisia kuuli-joita, vaan aktiivisia osanottajia. Tärkeää on, että oppilaat syövät, nukkuvat, työskentelevät, leikkivät, pelaavat ja ovat vapaa-aikoinaan yhdessä. (Ohjeita leirikouluun 2011.)

Leirikoulu järjestetään, koska halutaan ryhmän tutustuvan toisiinsa paremmin heti alusta alkaen. Edellisen vuoden kokemuksen mukaan retket ja leirikoulut ovat olleet tärkeitä koko ryhmän kannalta ja vaikuttaneet ryhmän toimintaan. (Turunen – Harviala – Lappalainen 2010.) Aikaisempiin leirikouluihin verrattuna toimintaan on tarkoitus tuoda nyt enemmän tavoitteellisuutta toiminnan eri osa-alueilla.

Leirikoululle asetettiin projekti alkuvaiheessa tavoitteita, jotka liittyivät ensisijaisesti ryhmäytymiseen, mutta myös opetussuunnitelmassa määriteltyihin ainesisältöihin. Lähestyn tässä raportissa aihetta kuvaamalla koko leirikouluprosessia teoreettisesti viitekehystä käytännön toteutukseen ja edelleen arviointiin. Leiri toteutettiin moniammatillisena tiiminä, jossa jokaisella ohjaajalla oli omia vastuualueita. Tavoitteiden kohdalla painotan tässä työssä erityisesti ryhmäytymiseen ja arjenhallintaan liittyviä tavoitteita.

4 OPINNÄYTETYÖ PROJEKTINA

Opinnäytetyöni on kokonaisuudessaan projektiluontoinen. Projektilla tarkoitetaan yleisesti tietyn ajan kestävästä tavoitteellisesta prosessista, joka pitää organisoida, toteuttaa ja arvioida. Projektin loppuraportissa dokumentoidaan työskentelyn vaiheet ja laatu, tiedonhankinnan ja käsittelyn tavat sekä ongelmanratkaisut ja arviointi. (Vilka – Airaksinen 2003: 48.)

Projektina työni on kehittämishanke, jossa on elementtejä niin produktiohankkeesta kuin selvityshankkeestakin. Kehittämishankkeen sisältönä on toimintojen, tuotteiden tai palveluiden kehittäminen. Produktiohankkeella tarkoitetaan hanketta, jossa on tarkoituksena toteuttaa jokin produktio, kuten esimerkiksi taidenäyttely. Tässä opinnäytetyössä leirikoulu on tällainen produktio. Lisäksi tarkoitus on kerätä kokemuksista syntyneitä

tietoa JOPO® -toiminnan kehittämiseksi. Tässä suhteessa projekti tulee lähelle selvityshanketta. (Silfverberg 2007: 22–23.) Tärkeää on kuitenkin huomata, että työ ei ole tutkimus vaan keskiössä on yhä leirintoiminta -prosessi ja sen arviointi.

Koska JOPO® -hanke toimi lukuvuonna 2009–2010 Lieksassa ensimmäistä kertaa, työmallien ja yleensä koko toiminnan kehittäminen oli koulussa hyvin ajankohtaista. Yleisellä tasolla opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää JOPO® -toimintaa, JOPO® -hankkeessa toiminnalle asetettujen tavoitteiden suuntaisesti seikkailukasvatuksellisin keinoin. Projektin lähtökohtana on muutostarve kehittää JOPO® -toimintaa enemmän koko ryhmää tukevaksi yhteisöksi. Tälle kuitenkin edellytyksenä on ryhmän välinen luottamus, jota tämän projektin leiriosuudella pyritään edistämään (kts. leirin kehitystavoite).

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää moniammatillisesti toteutetusta lukukauden alkuun sijoitetusta seikkailukasvatuksellisesta leirikoulusta työmenetelmänä. Tarkoituksena on myös selvittää saadaanko leirin avulla tavoitteellisesti tuotettua kokemuksia, jotka edelleen auttavat oppilaita koulutyöskentelyssä.

Kirjallisen raportin tarkoitus on tuoda näkyväksi toiminnan taustalla olevat ja toimintaa ohjaavat ajatukset. Tarkoituksena on myös testata leirisuunnittelussa työvälineitä, joiden avulla vastaavanlaisen leirin suunnittelu onnistuisi tehokkaasti myös jatkossa. Nämä välineet on esitelty leirikoulun käytännön toteutusta käsittelevässä kappaleessa.

4.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Yhtenä tärkeänä opinnäytetyöni tavoitteena on kokeilla käytännössä lukukauden alkuun sijoitetun leirikoulun mahdollisuuksia tukea oppilaiden luottamuksen lisääntymistä. Leirityöstä saatujen kokemusten pohjalta on tarkoitus pohtia kyseisen työmenetelmän hyötyjä ja haasteita suhteessa leirille asetettuihin tavoitteisiin ja siihen laitettuihin resursseihin. Jatkon kannalta on hyödyllistä myös pohtia kuinka seikkailukasvatus ja arjen hallinnan -malli toimintaa ohjaavana ja jäsentävänä menetelmänä tässä yhteydessä toimii.

JOPO® -toiminnan onnistumisen kannalta on välttämätöntä, että ryhmä koettaisiin turvallisen paikkana puhua omista asioista ja harjoitella erilaisia arjessa tarvittavia taitoja. Leirikouluilla tavoitellaan myös koulumotivaation lisääntymistä ja myös tällä leirillä pyritään kannustamaan nuoria koulutyöskentelyyn sekä auttaa heidät ajattelemaan opiskelua ja ryhmätoimintaa oman toimintansa kautta.

Opinnäytetyöni tavoitteet ovat:

- 1) Suunnitella lukukauden alkuun sijoittuva leirikoulu, joka tukee erityisesti ryhmäytymistä ja edelleen ryhmän sisäistä luottamusta, mutta myös opetussisällöllisiä tavoitteita.
- 2) Tuoda leirityöhön välineitä, joiden avulla tavoitteellisen leirityön suunnittelu, toteutus ja arviointi selkeytyvät ja lukukauden alkuun sijoitettu leiri olisi helpompi suunnitella lyhyessäkin ajassa.
- 3) Vakiinnuttaa lukukauden alkuun sijoittuva leirikoulu ryhmäytymistä tukeva työmenetelmänä, osaksi uudenlaista opetusmuotoa, jolla lopulta tähdätään syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseen.

4.3 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyön tekemiseen liittyy olennaisesti myös monia eettisiä kysymyksiä. Ammatillisella tasolla eettisyys merkitsee kykyä pohtia ja myös kyseenalaistaa jatkuvasti omaa toimintaa, sen oikeudenmukaisuutta ja perusteita. Sosiaalialan työn normatiivisena ohjenuorana on ihmisten hyvinvoinnin lisääminen ja tätä vasten tulee tarkastella myös työn eettisiä kysymyksiä. Esimerkiksi työn kehittämistoiminnassa on syytä tarkastella, mihin eettisiin periaatteisiin työkäytännöt pohjautuvat ja perustuvatko ne ylipäänsä vastuulliseen näkemykseen hyvästä elämästä ja inhimillisestä kasvusta. Opinnäytetyön tekemisen kannalta keskeistä on toimintatapojen rehellisyys, tarkkuus, huolellisuus ja eettisesti kestävä tiedonhankinta- ja arviointimenetelmät menetelmät sekä avoimuus niiden raportoimisessa.

Omassa työssäni pyrin syrjäytymisriskissä olevien nuorten hyvinvoinnin lisäämiseen tukemalla sosiaalista muutosta ja edistämällä heidän elämänhallintaansa. Työlläni pyrin vaikuttamaan vuorovaikutukseen nuoren ja hänen ympäristönsä välillä tukemalla ryhmäytymistä ja ryhmän keskinäistä luottamusta käyttäen apuna tietoa seikkailukasvatuksesta ja sen sosiaalipedagogista soveltamisesta. Erilaiset eettiset näkökohdat ovat olleen opinnäytetyössäni läsnä heti sen suunnitteluvaiheesta alkaen.

Aloittaessani tekemään opinnäytetyötäni lähestyin Lieksan sivistysjohtajaa sähköpostitse ja esittelin suunnitelmani opinnäytetyöstä ja tiedustelin häneltä mitä lupia tarvitsisin työni toteuttamiseen. Häneltä saamieni ohjeiden mukaan, koulun rehtori voi antaa luvan työlleni. Tapasin koulun rehtorin opinnäytetyöni merkeissä alkukesällä 2010, jolloin esittelin hänelle aiheen, sen hetkiset suunnitelmat ja ajankohdan jolloin toiminta mahdollisesti toteutettaisiin. Koska työni ei ole varsinaisesti tutkimuksellinen ja painopiste ei ole oppilaissa vaan prosessin kuvauksessa yleisesti, rehtorin mielestä en tarvinnut varsinaista kirjallista tutkimuslupaa. Minun oli kuitenkin informoitava oppilaita sekä heidän huoltajiaan opinnäytetyöstäni ja sen sisällöstä. Myös leirillä kuvatun kuvamateriaalin julkiseen käyttöön on pyydetty lupa oppilaiden huoltajilta. (LIITE1) Vaikka minulla ei ole kirjallista tutkimuslupaa, minua velvoittaa työssäni tutkimus- ja kehittämistyön yleiset eettiset toimintaohjeet.

Opinnäytetyön projektiin osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Kaikille leirille osallistuville nuorille ja heidän huoltajilleen on selvitetty opinnäytetyön tarkoitus. Mahdollisiin siteerauksiin ja palautteeseen, jotka esiintyvät raportissa on pyydetty lupa. Leiriä suunnitellessa ja sen aikana kerätty lomake- ja havaintomateriaali on kerätty luottamuksellisesti ja säilytetty asianmukaisesti. Materiaali hävitetään kuvia lukuun ottamatta opinnäytetyöprosessin loputtua. Leirillä otettu kuvamateriaali jää kuitenkin ryhmäläisten käyttöön. Vaikka leiri toteutetaan pienelle ryhmälle, ei ryhmän sijaintia ja yhteistyötahoa ole salattu. Tähän päädyttiin, koska opinnäytetyöni kohde ei varsinaisesti ole yksittäisten oppilaiden kokemukset vaan koko leirikouluprosessista yleisesti saadut kokemukset yhdistettynä juuri kyseiseen paikkaan.

Opinnäytetyössäni toteutettavaan leiriin ja sen toteutukseen liittyy työn arviointia. Eri-laisissa projekteissa arvioijien pitäisi kuitenkin olla riippumattomia hankkeen suunnit-te-lijoi-
lajoista ja toteuttajista, mahdollisimman objektiivisen tiedon saavuttamiseen tähdättäes-

sä. Työssäni olisi eettisesti väärin puhua täysin objektiivisesta hankkeen arvioinnista. Työtä on kuitenkin arvioitava. Arvioinnin avulla pyritään yleensä parantamaan meneillään olevaa toimintaa ja saamaan projektien tuottamia kokemuksia avuksi tulevien hankkeiden suunnitteluun ja toteutukseen. (Silfverberg 2004: 5.) Erottaakseni oman työni oikeasta tieteellisestä arviointityöstä käytän tässä kirjallisessa raportissa mieluummin itse ohjaajien kanssa tehdyistä toiminnan aikana tapahtuvasta arvioinnista käsitettä havainnointi. Raportin loppuun kootussa arviointi-osassa esitetty arviointi perustuu omiin kokemuksiini, näihin havaintoihimme ja oppilailta kerättyyn palautteeseen.

Leirillä kerättävän havaintomateriaalin kohdalla tullaan opinnäytetyössäni selkeisiin eettisiin kysymyksiin. Havaintomateriaalia kerätään, että pystytään muokkaamaan toimintaa jo leirin aikana tavoitteiden suuntaisiksi. Oppilaille olisi kuitenkin oikeus tietää heihin liittyvästä havainnoinnista. Toisaalta tieto voisi kuitenkin vaikuttaa heidän luontaiseen käyttäytymiseensä ja esimerkiksi aiheuttaa osallistumismotivaation laskua. Pohdin ennen havainnoinnista päättämistä miten normaali toiminnan seuraaminen, keskusteleminen ja toiminnan muokkaaminen olisi eettisempää kuin, jos asioita kirjataan ylös. Opinnäytetyössäni päädyttiin ratkaisuun, jossa havainnoinnista ei kerrottu oppilaille heti, mutta asiasta mainittiin ja havainnoista keskusteltiin aivan leirin lopussa. Tätä keräämäämme havaintomateriaalia ei käytetä toiminnan arviointi osuudessa.

5 RYHMÄYTYMINEN

Ryhmät ovat erilaisia muun muassa rakenteensa ja tarkoituksensa perusteella. Ryhmälle on tunnusomaista, että se on jotenkin organisoitunut joukko ihmisiä jonka tunnusmerkeinä voidaan luetella koko, tarkoitus, rajat, säännöt, vuorovaikutus, roolit ja johtajuus. Ryhmä on siis joukko yksilöitä, jotka toimivat vuorovaikutteisesti. Heidän toimintansa riippuu ryhmän keskinäisistä suhteista ja heillä on jokin yhteinen sekä henkilökohtainen tavoite, syy olla ryhmässä. (Kopakkala 2005: 36.)

Ryhmien yhteydessä puhutaan usein ryhmän kaksoistavoitteesta. Kaksoistavoitteella tarkoitetaan sitä, että ryhmä pystyy toteuttamaan tarkoitustaan kun ryhmällä on niin sanottu asiatavoite eli toiminnan tarkoituksesta johtuva tehtävä sekä tunnetavoite eli tavoite pitää ryhmä koossa. Tehtävätavoitteen toteutuminen ja ryhmän työskentelyn tehokkuus riippuvat ryhmän koossa pysymisestä ja kiinteydestä eli tunnetavoitteen saa-

vuttamisesta. Tunnetavoitteessa on kyse ryhmän kiinteydestä eli koheesiosta. Koheesiollla tarkoitetaan ryhmän jäsenten tuntemaa vetovoimaa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmäänsä kohtaan. (Jauhiainen - Eskola, 1994, 99–103.) Tätä ryhmän kiinteyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta voidaan tukea ja kehittää tietoisesti ryhmäytämisen avulla.

JOPO® -ryhmäläisistä kaikki ovat hakeutuneet ryhmään koulutyöskentelyssä olleiden vaikeuksien takia. Varsinaiset syyt ongelmien taustalla ovat varmasti hyvin moninaisia, mutta tavoite kaikilla ryhmäläisillä on sama – peruskoulun päättötodistus. Tämä on heidän asiatavoitteensa, mutta tähän tavoitteeseen päästäkseen heidän tulee kuitenkin haluta olla ja työskennellä ryhmässä oman tavoitteen saavuttamiseksi. Eli heidän on myös tunnetasolla haluttava olla ryhmässä. Nuoren kehitysvaiheen kannalta tarkasteltuna nuorella on myös tarve kuulua ryhmään. Ryhmään kuulumisen ja samaistumisen avulla nuori käsittelee itsenäistymisvaiheen haasteita. Vertaisryhmän tuki auttaa nuorta luomaan ryhmässä tapahtuvan kasvun avulla edellytykset omalle sisäiselle kasvulle ja löytää omat mahdollisuutensa. (Himberg – Laakso – Peltola – Näätänen – Vidjeskog 2002: 97.)

Mikko Aalto (2000: 69) määrittelee ryhmäytymisen toiminnallisiin tehtäviin perustuvaksi prosessiksi, jonka avulla ryhmän turvallisuus vaiheittain kasvaa. Toisin sanoen, ryhmäytyminen voidaan määritellä myös yhtenäistymisprosessiksi, jossa ryhmän jäsenten välisessä vuorovaikutuksessa kehittyvät ryhmän normit, roolit ja rakenteet. Ryhmäytymisellä tarkoitetaan sitä prosessia, jossa tietoisesti tuetaan ja kehitetään ryhmän jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta, luottamusta, viihtymistä ja tutustumista. Tällaisen prosessin tarkoituksena on edistää toisten tuntemista niin, että ryhmän jäsen tuntee olonsa ryhmässä mukavaksi ja turvalliseksi. Jokaisen ryhmän jäsenten tulisi tuntea voidensa vapaasti viihtyä ja ilmaista mielipiteitään. Kaikilla tulee olla samanlaiset mahdollisuudet yrittää ja välillä erehtyä. Ryhmäytyminen on siis edellytys myös kannustavan oppimisympäristön syntymiselle. (Ryhmäytyminen 2010.)

Ryhmän kehittyminen toimivaksi ja yhteistyökykyiseksi vaatii paljon aikaa ja tutustumista. Toimiva ja turvallinen ryhmä alkaa muodostua siitä, että kaikki ryhmän jäsenet tuntevat toisensa mahdollisimman hyvin. Esimerkiksi pienryhmiä käytetään isojen luokkien ryhmäytymisen keinona, koska niissä tutustuminen onnistuu helpommin ja ryhmäläisillä tulisi olla tilaisuuksia myös kahdenkeskisiin kontakteihin. Näin oppilas

saa mahdollisuuden löytää niitä ihmisiä, joiden kanssa oma olo tuntuu luontevalta ja työskentely sujuu hyvin. (Ryhmäytyminen 2010.) Kuitenkin myös pienemmät ryhmät vaativat suunnitelmallista työtä ryhmäytyäkseen.

Turvallinen ja toisiinsa luottava ryhmä ei synny nopeasti. Esimerkiksi koulussa lukuvuoden alku on merkittävä vaihe ryhmän turvallisuuden muodostumiselle. Turvallisen ryhmän muodostumiseksi on tehtävä töitä jatkuvasti eikä ryhmäytymiseen riitä yksi tutustumispäivä. (Ryhmäytyminen 2010.)

Ryhmäytymisellä vahvistetaan siis ryhmän yhtenäisyyttä ja rakennetaan yhteisöllisyyttä. Keinoina ryhmäyttämisen prosessia tuettaessa voidaan käyttää erilaisia leikkejä, pelejä, projekteja, erilaisia tempauksia. Mielestäni vain luovuus on rajana toiminnallisia menetelmiä kehiteltäessä. Omassa opinnäytetyössäni ryhmäytymistä tuetaan seikkailukasvatuksellisin menetelmin leirikoulussa. Leirillä yhdessä vietetty aika on pidempi kuin koulussa ja toiminta nuorten kanssa luontevaa. Kaikenlaista teennäisyyttä on mielestäni nuorten yläasteikäisten kanssa vältettävä.

5.1 Ryhmän kehitysvaiheiden tunnistaminen

Jotta ohjaaja voi tehdä havaintoja ja suunnata ryhmän toimintaa kohti tavoitteita, hänen on tunnettava ryhmäprosessia. Ryhmät käyvät läpi elinkaarensa aikana vaihteita, joita voidaan kuvata tietynlaisella toiminnalla ja ominaispiirteillä. Kehitysvaiheiden tunteminen auttaa ymmärtämään ryhmässä havaittavia ilmiöitä ja ryhmän kehitystä. (Kivelä – Lempinen 2010: 33.)

Seuraavassa määrittelen mitä tarkoitetaan ryhmädynamiikalla ja esittelen myös Tuckmanin (1965) viisivaiheisen teorian ryhmän kehittymisestä (Pennington 2005: 72 mukaan). Kaikilla ryhmillä on oma dynamiikkansa ja kehityskaarensa. Osa ryhmistä käy läpi kaikki viisi vaihetta, osa taas voi jäädä johonkin tiettyyn vaiheeseen ja mahdollisesti palata kertaamaan jo läpi käytyä vaihe (Pennington 2005: 72).

Ryhmädynamiikalla tarkoitetaan ryhmän sisäisiä voimia. Se kertoo jäsenten välisistä keskinäisistä suhteista, rooleista sekä siitä tilasta, jossa ryhmä kulloinkin on. Käsitteellä viitataan siihen, että ryhmä toimii tavalla, jota ei voisi suoraan päätellä sen yksittäisten

jäsenten käytöksestä. Ryhmädynamiikka on, jatkuvasti muuttuva kokonaisuus, joka syntyy jännitteistä, kiinnostuksista ja tunteista. (Jauhiainen - Eskola 1994, 32; Kaukkila – Lehtonen 2007: 27–28.)

Ryhmän ensimmäinen kehitysvaihetta, kun uusi ryhmä käynnistyy, kutsutaan muodostumisvaiheeksi (forming). Tässä vaiheessa ohjaajalla on tärkeä rooli ryhmän rakenteen ja perussääntöjen laatimisessa. Ryhmä tulisi pystyä myös suuntaamaan kohti sille asetettua tehtävää ja sopia tavoitteet. (Pennington 2005: 72.) Tässä vaiheessa ihmiset tutustuvat toisiinsa ja saavat tietoa toistensa taustoista ja asenteista. Ryhmäläisten käytös voi olla varovaista ja muodollista. Ryhmän muodostumisvaiheeseen kuuluu paljon epävarmuutta ja ryhmäläisten hyvin monenlainen käytös on näin ymmärrettävää. Ohjaajan tuleekin kestää epävarmuutta ja osattava suhtautua siitä aiheutuvaan käyttäytymiseen kuuntelemalla ja tukemalla kaikkia ryhmäläisiä. Aloittava ryhmä on riippuvainen ohjaajastaan ja ohjaajalta odotetaan paljon apua ja vastauksia kysymyksiin. Tässä vaiheessa ohjaaja voi omalla toiminnallaan luoda turvallista ilmapiiriä ja auttaa ryhmäläisiä löytämään oman paikkansa ryhmässä. (Kivelä – Lempinen 2010: 34.)

Kuohuntavaiheessa (storming) ja sen kuluessa ryhmässä saattaa syntyä ristiriitoja. Kuohuntavaihe on ryhmän sisäinen taistelu, jolle tyypillistä on ohjaajan tai saadun tehtävän vastustaminen. Ryhmän jäsenillä on mahdollisesti ristiriitaisia henkilökohtaisia tavoitteita tai toiminta ei ehkä vastaa odotuksia henkilökohtaisten odotusten osalta. Ohjaajalla on tärkeä rooli hallita ja ratkaista ristiriidat ja sopia kuinka ryhmä jatkaa eteenpäin. Hyvin selvitettyä toiminta ja tavoitteet selkiintyvät. Tärkeää on, että ohjaaja osoittaa paikkansa ryhmän johtajana, mutta antaa tilaa konfliktien ja erimielisyyksien käsitteilyyn. (Pennington 2005: 73.) Ristiriidat on siis hyvä nostaa esiin sekä käsitellä loppuun asti avoimesti ja yhteisesti. Ohjaajan ei tulisi ottaa esiin nousevaa kritiikkiä tai vastustusta itseensä tai provosoitua, vaan ennemmin pitää jännitteitä ryhmädynamiikan aktivoijana (Verkko-opettajan opas).

Normeista sopimisen (norming) -vaiheessa ryhmä tiivistyy ja ryhmälle on kehittynyt myönteinen tunne ryhmäidentiteetistä. (Pennington 2005: 73.) Ryhmän yhteiset tavoitteet alkavat kirkastua, ja ristiriidoista ja erimielisyyksistä käsin päästään luomaan mehenkeä. Syntyy yhteinen normisto ja toimintatapoja joihin ryhmä yhteisesti sitoutuu. (Kivelä – Lempinen 2010: 34.) Ohjaaja auttaa ryhmää käsittelemään ryhmästä nousseita

asioita ja tukee jokaista yksilöä ryhmän osana sekä jäsenten itseymmärryksen kehittymistä. (Verkko-opettajan opas.) Ohjaajan on muistutettava myös ryhmän perustehtävää, jotta päästään siirtymään seuraavaan vaiheeseen, varsinaisen työskentelyn jaksoon (Kivelä – Lempinen 2010: 34).

Suoritusvaiheessa (reforming) ryhmä keskittyy tehtäväänsä ja käsittelee sovittuja asioita. Hyvin ohjatussa ja tehtävien suorittamistavasta sopineet ryhmät työskentelevät nyt joustava ja tarkoituksenmukaisesti. (Pennington 2005: 73.) Ohjaajan tulisi tässä vaiheessa antaa ryhmän jäsenille tilaa ja siirtyä taustalle seuraamaan ryhmän työskentelyn etenemistä. Ohjaaja kuitenkin puuttuu työskentelyyn kriittisissä tilanteissa tai antaa täydentäviä ja ohjaavia kommentteja. Ryhmän jäsenet tietävät, että ohjaaja on tarpeen tulleen ryhmäläisten tukena. (Verkko-opettajan opas.)

Päätösvaiheessa (adjourning) toiminta lopetetaan. Jos ryhmä on muodostunut kiinteeksi ja hyvin toimivaksi voi siitä olla vaikea luopua. (Pennington 2005: 73.) Toimineen ja turvallisen ryhmän loppuminen voi aiheuttaa ryhmäläisissä surun, ahdistuksen ja haitteiden tunteita. Nämä tunteet voivat näyttäytyä taas monella tavalla kuten kyllästymisenä tai eripuraisuutena. Ryhmän loppuminen voi toki olla jollekin myös helpotus. Eri-laiset seremoniat, muodollisuudet tai rituaalit voivat auttaa lopetustilanteessa. (Kivelä – Lempinen 2010: 35.)

Leirikoulun kannalta on tärkeää tunnistaa eri kehitysvaiheita, koska ryhmäprosessi on jo alkanut koulussa ensimmäisten kouluviikkojen tutustumisen aikana. JOPO® -ryhmän toiminta voidaan rinnastaa kokonaisuudessaan pitkäkestoiseen ryhmätoimintaan, jolloin ryhmän kehitystä tulee tarkastella lukuvuoden alusta lukuvuoden loppuun. Toisaalta ryhmä on leirillä uudessa ympäristössä, normaalia kauemmin yhdessä ja mukana on uusi aikuinen. Tällaisissa tilanteissa ryhmädynamiikka usein muuttuu ja ryhmän täytyy käydä kehitysvaiheita uudelleen (Kivelä – Lempinen 2010: 33).

5.2 Luottamus kasvaa turvallisessa ryhmässä

Yleisesti turvallisuudella voidaan tarkoittaa niin fyysistä kuin psyykkistä turvallisuutta (Aalto 2000: 15). Kivelä ja Lempinen (2010: 24) puhuvat näiden lisäksi myös sosiaalisesta turvallisuudesta, joka tulee lähelle Mikko Aallon (2000: 15) psyykkisen turvalli-

suuden kanssa. Sosiaalisella turvallisuudella he tarkoittavat sitä turvallisuutta, joka takaa yksilölle hyvinvointia ja turvaa tuottavan aseman säilymisen suhteessa ryhmään sekä riippuvuuden tai eristymisen välttämisen. Fyysisellä turvallisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa ihmisen terveyttä tai henkeä ei uhkaa mikään. Psykkinen turvallisuus on tila, jossa ihmisen minuutta uhkaavia tekijöitä on mahdollisimman vähän. Psykkisesti turvallisessa ryhmässä ei siis tarvitsisi tuntea pelkoa, häpeää, syyllisyyden tai arvottomuuden tunnetta. (Aalto 2000: 15.) Tässä opinnäytetyöni teoreettisessa osassa käsitte- len erityisesti turvallisuutta psykkinen ja sosiaalisen turvallisuuden näkökulmasta. Fyysisen turvallisuus nähdään työssä perusedellytyksenä koko leirityöskentelylle ja sitä käsitellään tarkemmin leirikoulua käsittelevässä kappaleessa.

Psykkinen turvallisuus koostuu useasta osa-alueesta. Ensimmäinen komponentti on luottamus, joka voidaan jakaa edelleen luottamiseen ja luotettavaksi osoittautumiseen. Yksilölle luottamus merkitsee fyysiselle tai psykkinen haavoittuvuuden mahdollisuu- delle antautumista suhteessa ryhmän muihin jäseniin. Käytännössä se tarkoittaa avoi- muutta toisten edessä ja rohkeutta ottaa vakavasti tilanteet joissa toiset osoittautuvat luotettaviksi. On myös uskallettava ottaa vastaan toisten tukea ja osoitettava, että itse on vastavuoroisesti luottamuksen arvoinen. Muita turvallisuutta luovia osa-alueita ovat hyväksyntä, avoimuus ja tuen antaminen. Luottamuksen ja turvallisuuden lisääntymi- seen kuuluu tärkeänä osana myös halukkuus yhteistyöhön eli sitoutuminen ryhmään. (Aalto 2000: 16.)

Luottamuksen kasvun tukeminen on oleellinen osa ryhmäyttävää prosessia. Käytännös- sä luottamuksen lisääntymisen voi havaita pienistä käyttäytymisen muutoksista kun ihmiset oppivat tuntemaan itseään ja omia reaktioitaan sekä muita ja muiden reaktioita ja löytävät oman paikkansa ryhmässä. Luottamuksen lisääntyä ihmiset ovat valmiita tekemään asioita, joissa heidän on luotettava toisiinsa myös fyysisellä turvallisuuden alueella. Kun luottamus lisääntyy ihmiset myös puhuvat itsestään avoimemmin, antavat toisilleen myönteistä palautetta, kannustavat ja rohkaisevat toisiaan. Ihmiset myös us- kaltavat hullutella keskenään ja toisaalta kokevat, että heidät myös otetaan tosissaan ja heihin luotetaan. Ihmiset kokevat myös, että he ovat hyväksytyjä, onnistuvat, heitä odo- tetaan ja he ovat tervetulleita toimintaa. (Aalto 2000: 73.) Näihin edellä esitettyihin elementteihin palataan erityisesti arvioitaessa leiritoiminnan mahdollista onnistumista tukea luottamuksellisen ilmapiirin syntymistä ryhmässä.

6 SEIKKAILUN AVULLA TUTUIKSI

Yhtenä toiminnallisen opetuksen muotona JOPO® -ryhmissä on käytetty seikkailu- ja elämyspedagogiikkaa. Seikkailukasvatuksessa kiinnitetään huomiota luontoelämysten tärkeyteen, kädentaitojen ja selviytymistaitojen edistämiseen ja ryhmätoiminnan sosiaalistaviin vaikutuksiin. Vaikka edellisestä voisi ajatella luonnossa liikkumisen olevan välttämätöntä, seikkailupedagogiikkaa voidaan soveltaa hyvin muissakin ympäristöissä. Joustavassa perusopetuksessa seikkailukasvatus nähdään erityisesti sosiaalisen kasvatuksen ja ryhmäytymisen menetelmänä. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 38–39.)

6.1 Elämyspedagogiikka ja seikkailukasvatus

Elämyspedagogiikka ja seikkailukasvatus ovat nuorisotyöhön liitettynä suhteellisen uusia käsitteitä. Ne tuotiin 1980-luvun lopulla Suomeen, mutta käytännön työssä molempia on toteutettu retki- ja leiritoiminnassa niin kauan kuin esimerkiksi nuorisotyöstä on puhuttu (Nieminen 1999: 93–95). Nuorisotyöalojen lisäksi seikkailukasvatuksesta alettiin puhua myös hoito-, kasvatus- ja sosiaalialalla ammatillisena työjärjestäytymisenä ja työmenetelmänä (Linnossuo 2007: 201).

Seikkailukasvatuksen rinnalla puhutaan usein myös seikkailukoulutuksesta, seikkailuterapiasta, elämyspedagogiikasta ja elämyskasvatuksesta, toiminnallisesta ja kokemuksellisesta oppimisesta, toiminnallisista menetelmistä ja ryhmätyömenetelmistä. Joitain – esimerkiksi koulussa toteutettuja – vastaavia menetelmiä voidaan kutsua ulkoilmakasvatukseksi, seikkailupainotteiseksi elämyspedagogiikaksi tai vain seikkailu ja elämyspedagogiikaksi. Suomessa elämyspedagogiikka -käsitteen käyttö on yleistynyt useilla koulutuksen aloilla. (Pulkamo 2007: 496; Karppinen 2007: 76; Linnossuo 2007: 203.) Näiden käsitteiden moninaisuus lisääntyy yhä mitä laajemmin tutkaillaan myös ulkomaista lähdeaineistoa. Elämyspedagogiikka -käsite on suora lainaus saksan *Erlebnispädagogik*-käsitteestä. Saksankielisessä kirjallisuudessa käytetään myös käsitettä *Erfahrungspädagogik*. Englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään käsitteitä *adventure education, outdoor experiential learning tai outdoor adventure education*. (Karppinen 2007: 83–86.) Englannin kielisissä maissa sana *adventure* on laajasti luovuttu, koska on katsottu että se herättää vääriä tai liian voimakkaita mielikuvia toiminnan luonteesta. Näillä kielialueilla suositaan usein *Outdoor Education* tai *Experiential Learning* -

käsitteitä. Suomessakin asiasta on keskusteltu, mutta käsitettä seikkailukasvatus suositetaan yhä käytännön työssä kuin myös tutkimuksessa. (Linnossuo 2007:203.)

Käsiteviidakko on laaja ja käytännön toiminnassa on ymmärrettävästi vaikea tehdä eroa näiden käsitteiden välille. Elämypedagogiikka on liitetty seikkailukasvatukseen verrattuna vahvemmin kasvatukseen ja sosiaaliseen oppimiseen ja on näin määriteltynä kasvatusta elämysten kautta. Vastaavasti taas seikkailukasvatus korostaa riskien ja yllätyksellisuuden merkitystä toiminnassa. Seikkailukasvatus voidaan määritellä myös elämypedagogiikan kanssa samaan tapaan tavoitteelliseksi ja haasteelliseksi ryhmätoiminnan avulla tapahtuvaksi kasvun tukemiseksi. Seikkailukasvatus voidaan määritellä myös harkittujen seikkailullisten kokemusten käytöksi yksilöiden ja ryhmien oppimisessa niin, että toiminta tähtää yhteiskunnassa ja yhteisössä tapahtuvaan muutokseen. Näin määriteltynä seikkailukasvatuksen ja elämypedagogiikan yhteydet sosiaalipedagogiikkaan tulevat esiin. (Pulkamo 2007: 497, 510.)

Seikkailukasvatuksen lähtökohtana on käsitys ihmisestä uteliaana ja aktiivisesti uusia kokemuksia, elämyksiä, tietoja ja taitoja etsivänä olentona. Jokainen yksilö liittyy seikkailuun omista lähtökohdistaan omat subjektiiviset merkityksensä, jotka riippuvat yksilön elämänhistoriasta eli yksilön elämyksistä ja kokemuksista sekä niiden vaikutuksista kasvuun ja kehitykseen. Seikkailut koetaan aina suhteessa ikään ja olosuhteisiin, koska eri vaiheissa asioilla on meihin erilaisia vaikutuksia. Ryhmätoiminnalla pyritään ihmisen kokonaisvaltaisen kehittymisen tukemiseen kokemusten elämysten, oivaltamisen ja toiminnan kautta. Tämän kautta oppii ja kasvaa ymmärtämään itseään ja toimintaansa ryhmän jäsenenä. (Heinonen 1995:10–11; Linnossuo 2007: 204.)

Seikkailukasvatukselle menetelmällisenä viitekehyksenä ryhmätoiminnassa löytyy useita määritelmiä. Seikkailutoiminnassa ei suosita tiukkoja teoreettisia viitekehyksiä tai koulukuntaisuutta. Ajatellaan, että jokainen seikkailukasvattaja rakentaa oman käyttöteorian historiansa, koulutuksensa ja työkokemuksensa kautta. (Linnossuo 2007:203.) Myös Valtteri Kivelä ja Juho Lempinen (2010: 18) kehottavatkin teoksessaan ”Arki hallintaan - Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen” jokaista seikkailukasvatuksen menetelmiä hyödyntävää ohjaajaa rakentamaan omaa käyttöteoriaa ja määritelmiä. He itse määrittelevät seikkailukasvatuksen kokemuksellisen oppimisen prosessiksi. Tässä prosessis-

sa toiminta ja sen refleктоiminen mahdollistavat uuden ajattelu- ja toimintatavan. Seikkailukasvatukseen kuuluu heidän mukaansa myös yksilön muutos katselevasta ja kokevasta objektista aktiiviseksi ja voimaantuneeksi subjektiksi. (Kivelä - Lempinen 2010: 19.)

Jotta seikkailukasvatus voitaisiin erottaa esimerkiksi, urheilusta, elämyksellisestä matkasta tai vapaa-ajan harrastamisesta, joitain reunaehtoja on oltava. Kivelä ja Lempinen (2010:19) ovat listanneet kirjallisuudesta keräämiään reunaehtoja, joita seikkailukasvatuksellisessa toiminnassa tulisi olla läsnä mahdollisimman paljon. Tällaisina reunaehtoina he mainitsevat tavoitteellisuuden, tietoisuuden, kokonaisvaltaisuuden, toiminnallisuuden, kokemuksellisuuden, elämyksellisyyden, vuorovaikutteisuuden, haastavuuden, yllätyksellisyyden, turvallisuuden ja vuorovaikutuksen luonto- ja muun ympäristön kanssa.

Seikkailutoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jota käytetään seikkailukasvatuksen menetelmällisen viitekehyksen yhteydessä. Seikkailutoimintaa voivat olla leirit, retket, vaelukset, kiipeily, pelit, leikit, arkiset askareet, ruuan laitto, valokuvaus ja mikä tahansa muu vastaavanlainen matalariskinen, mutta haastava toiminta. (Kivelä - Lempinen 2010: 19.)

Seikkailutoimintoja voidaan ajatella tasoiltaan erilaisina. Ne voivat olla leikkiä, seikkailua, rajaseikkailua tai epäseikkailua. Nämä neljä tasoa auttavat esimerkiksi leirin suunnittelu- ja arviointityössä. Tosin toiminnan tasot eivät ole selvärajaisia. Tasoihin vaikuttaa myös ihmisen osaamis- ja kokemustausta sekä erityispiirteet. Myös tilannekohtaiset olosuhteet määräävät tuntuuko jokin toiminta leikiltä vai jopa rajaseikkailulta. (Kivelä - Lempinen 2010: 19–20.)

Leikkiessä toimitaan osaamistason alapuolella. Osallistujien mielestä toiminta voi olla joka hauskaa tai turhauttavaa ajanhukkaa. Leikissä ei yleensä koeta vaaraa tai uhkaa, mutta näistä syistä leikkien ja pelien onnistuminen on myös riskialtista ja haavereita voi sattua. Seikkaillessaan ihminen käyttää toiminnassaan osaamistaan ja hyödyntää kokemuksiaan. Toiminta on haasteellista ja mielenkiintoista. Uhan tai vaaran tunnetta ei juuri ole tai se on vähäinen niin että se kannustaa keskittymään. Seikkailun katsotaan olevan tuotoksellinen taso toiminnalle oppimisen kannalta. Jos aiotaan edetä rajaseikkailun

tasolle, seikkailun tasoiset turvallisten kokemusten saaminen ensin on välttämätöntä. Rajaseikkailussa ihminen toimii osaamistasonsa ylärajoilla. Vaikka mukana on nyt epävarmuutta suoriutumisesta, ihminen kokee kuitenkin että käyttämällä tietojaan ja taitojaan hän selviää toiminnasta menestyksekkäästi. Onnistuminen tällä tasolla aiheuttaa voimakasta tyydytystä, palkitsee kun taas epäonnistuminen haastaa uuteen yritykseen. Rajaseikkailukokemukset ovat mieleen jääviä ja opettavaisia, joita kuitenkin kannattaa käyttää säästeliäästi. Epäseikkailussa ihminen toimii osaamistasonsa ulkopuolella. Ihminen kokee, että itse ei pysty vaikuttamaan tapahtumien kulkuun. Vaara on todellinen. Onnekaastikaan päättynyt epäseikkailu ei aiheuta tyydytystä vaan helpotusta selviämisestä. Epäseikkailu aiheuttaa itsesyytöksiä, epäluottamusta ja pelkoa, eikä ohjaajalla ole oikeutta aiheuttaa tällaisia kokemuksia. (Kivelä - Lempinen 2010: 19–20.)

Haaste on tärkeä osa seikkailukasvatusta. Haasteella tarkoitetaan seikkailukasvatuksessa etukäteen suunniteltua tehtävää, jonka suoritustapaa ja lopputulosta ei voi ennakolta tietää. Haaste suoritetaan yleensä ryhmän haasteena, mutta yksilöhaasteet ovat myös mahdollisia. Tärkeää haasteessa on kuitenkin, että se käsitellään ja jaetaan ryhmän kesken. Haasteet tulisi suunnitella niin että ne edellyttäisivät koko ryhmän aktiivista toimintaa, toiminnan pohtimista ja ryhmän jäsenten välistä vuorovaikutusta. (Kivelä - Lempinen 2010: 22.)

Kivelä ja Lempinen (2010:22) ovat kuvanneet haastetta teoreettisesti seuraavalla tavalla:

- Ryhmä on lähtötilanteessa A ja tuntee tarvetta päästä tilanteeseen B
- A:n ja B:n välissä tilanteesta toiseen pääsyyn vaikuttavia tekijöitä X
- X-tekijöiden toimintaa estävien tai haittaavien vaikutuksien voittamiseksi ryhmällä on käytössään resursseja R
- Ryhmä tekee päätöksen haasteen vastaanottamisesta, ohjelmoi toiminnan ja toimii resurssejaan käyttäen tilanteeseen B päästäkseen
- Toiminnan tavoitteeksi voi muodostua myös C, joka on muu tilanne kuin tavoiteltu B
- Toiminta voi myös johtaa tilanteeseen D, joka on myös jokin muu tulos kuin alun perin tavoiteltu
- Kun ryhmä on saavuttanut tilanteen B, C tai D, haaste on suoritettu

Toiminnallisen haasteen kulkuun vaikuttaa yleensä hyvin monet tekijä, eivätkä tilanteet kulje kaavion mukaan. Esimerkiksi jo tarpeen tunnistaminen ja haasteen vastaanotto voi osoittautua ongelmanratkaisutehtäväksi. Yleensä niin ohjaajalla kuin ryhmällä on ennakko-oletuksia tehtävän vaikutuksista ja kulusta. Kuitenkin toiminta ja sen tulokset voivat olla muitakin, koska haasteen kulkua voi vain ennakoida, ei ennustaa. (Kivelä - Lempinen 2010: 24.)

Outi Linnossuo (2007) on koonnut artikkelissaan ”Seikkailukokemusten vaikuttavuuden tutkimus” yhteen vuoden 1998 jälkeen ilmestyneet seikkailukasvatuksen vaikuttavuutta sivuavat raportit ja tutkimukset. Näiden avulla hän on pyrkinyt kokoamaan tietoa seikkailukasvatuksen vaikuttavuudesta ja sen tutkimisesta. Näissä raporteissa tutkijat ja arvioijat päätyvät yleisesti myönteisiin lopputuloksiin. Kuitenkin se, kuinka lopputuloksiin on päästy, on usein vaikeasti löydettävissä. 2000-luvulla tutkimusten raportointi on ollut kuitenkin tarkkaa ja niistä löytyy niin toiminnallisia kuin tutkimuksellisia malleja siihen kuinka seikkailukasvatusta voidaan soveltaa esimerkiksi koulumaailmassa.

Artikkelin mukaan seikkailukasvatuksellisen työotteen mahdollisuudet liittyvät toiminnan kautta syntyviin ihmissuhteisiin. Se mitä tehdään ja millä menetelmällä ei sinänsä ole niin tärkeää kuin se millaisia ihmissuhteita syntyy. Yhdessä tekemisellä ja seikkailukokemusten jakamisen kautta opitaan tuntemaan ja luottamaan muihin ryhmän jäseniin. Luottamus ohjaajaan sekä ryhmän jäseniin mahdollistaa sitoutumisen ja kasvatukselle ja kasvulle tilaa. Jos ryhmän ilmapiiri muotoutuu turvalliseksi ja suvaitsevaksi, seikkailukasvatuksellisella toiminnalla voidaan saada aikaan paljon. (Linnossuo 2007:205.)

6.2 Kokemuksellinen oppiminen

Kokemuksellinen oppiminen korostaa ensisijaisesti tekemistä ja ulkoisten oppimiskokemusten tai ongelmanratkaisutaitojen merkitystä. Kokemuksellinen oppiminen ja elämyspedagogiikka mainitaan usein toisilleen läheisiä käsitteitä, jopa synonyymeinä. Elämyspedagogiikassa korostetaan aistien harjaannuttamista sekä tunteiden merkitystä yksilön toiminnassa ja kasvatuksessa. Näitä elementtejä ei kuitenkaan kaikkien näkemysten mukaan tarvitse sisältyä kokemukselliseen oppimiseen. (Karppinen 2007: 79, 84.)

Kokemuksellinen oppiminen on kuitenkin tärkeä osa seikkailukasvatusta, varsinkin kun siihen yhdistyy reflektiivisyys. Reflektoinnilla tarkoitetaan lyhyesti toiminnan tarkastelua. Reflektion käsite on lähtöisin kognitiivisesta psykologiasta sekä konstruktivisesta ja kokemuksellisesta oppimisesta. Reflektio voidaan määritellä oppimisen osaprosessiksi, jossa yksilö tarkastelee ja käsittelee kokemuksiaan voidakseen rakentaa uutta tietoa ja saadakseen uusia näkökulmia aikaisempiin tietoihin. Reflektiota voi kuvata sanoilla purkaminen, prosessointi tai vaikka tarkastelu. Toisin sanoen kokemuksista ja havainnoista oppiminen vaatii toimintaan palaamista ja toiminnan uudelleen arvioimista. Reflektointi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: ennen toimintaa tapahtuvaan sekä toiminnan aikana ja toiminnan jälkeen tapahtuvaan. Toiminnan jälkeinen reflektointi voidaan jakaa edelleen useampaan osaan. Toiminnan jälkeinen reflektointi voi olla kokemuksia kuvaavaa, käsittelevää tai esimerkiksi tulevaisuuteen suuntaavaan reflektointia. (Karppinen 2007: 88; Kivelä - Lempinen 2010: 25.)

Ryhmänohjaustyössä reflektointi voi näkyä ohjaajan ja ryhmäläisen vuorovaikutuksessa, ohjaajien välisessä vuorovaikutuksessa sekä jokaisen ryhmän toimintaan osallistuvan omana itse-reflektiivisyytenä. (Kivelä - Lempinen 2010: 25.) Leirikoulussa reflektointi näkyy useassa muodossa. Ryhmäkeskusteluissa ja ohjaajien välisissä iltakokouksissa sekä leirin jälkeen kerättyssä reflektioivassa palautetehtävässä.

Konstruktivistisella oppimiskäsityksellä ja sen useilla variaatioilla tarkoitetaan 2000-luvun pedagogiikan suuntauksia, joille on yhteistä käsitys, jonka mukaan tieto ja tietämys eivät ole sellaisenaan siirrettävissä olevaa objektiivista heijastumaa maailmasta. Konstruktivistinen oppimiskäsitys korostaa oppijan oman aktiivisuuden sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä oppimisprosessissa. Oppiminen nähdään kognitiivisena ja/tai sosiaalisena toimintana, jossa jatkuvasti rakennetaan kuvaa maailmasta ja ilmiöistä. Uutta informaatiota tulkitaan aikaisempien tietojen, käsityksien, ja uskomuksien pohjalta sosiaalisessa toiminnassa (Karppinen 2007: 88.)

Elämyspedagogiikkaan tai seikkailukasvatukseen sovellettaessa konstruktivistista oppimiskäsitystä voidaan ajatella, että opetustapahtumassa koetaan elämys jota ryhdytään ohjaajan johdolla avaamaan, tulkitsemaan ja käsitteellistämään sekä luomaan uusia merkityksiä. Tällaista tapahtumaa kutsutaan siis edellä mainituksi reflektoinniksi. Koetut elämykset jäsennetään ja tehdään tietoisiksi. Keskusteltaessa vaihdetaan ajatuksia ja

erilaisia näkemyksiä. Päätaivoitteena on rakentaa oma todellisuuden kuva omia aikaisempia tietoja apuna käyttäen ja tarkentaen. Oppimista tapahtuu siis suhteessa aikaisempaan tietoon. (Karppinen 2007: 89)

Reflektiivinen kokemuksellinen oppiminen pyrkii käyttämään kokemuksen tarkastelussa ajattelua ja mielikuvia, joita tarkastellaan oppimisen välineenä etukäteen, toiminnan aikana ja vielä pitkälle jälkikäteen reflektoiden. Myös siis toiminnan jälkeen pyritään saamaan muistia aktivoimalla kokonaisvaltainen käsitys oppimisesta tai elämännhallinnan periaatteista. Esimerkiksi oppilaan odotetaan siis kykenevän siirtämään psykologisesti samankaltaiset tai samansisältöiset periaatteet elämyksen kokemisesta arkipäiväiseen elämäntoimintaan. (Karppinen 2007: 87.) Ajatuksena siis on, että vasta ymmärretty oppiminen voidaan siirtää arkielämään yksilön tai ryhmän hyödyksi.

6.3 Elämyspedagogiikan ja seikkailukasvatuksen sosiaalipedagogiset yhteydet

Seikkailua ja elämyksiä korostava pedagogiikka liittyy läheisesti sosiaalipedagogiseen ajatteluun ja toimintaan vaikka seikkailu- ja elämyspedagogiikka eivät sinänsä ole yhtä kuin sosiaalipedagogiikka. Seikkailu- ja elämyspedagogiikan soveltaminen sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja lievittämiseen antaa kuitenkin niille sosiaalipedagogisen perussävyyn. (Hämäläinen 1998: 149.) Sosiaalipedagogiikan piirissä on kehitelty elämyspedagogisia työmuotoja, joiden tarkoitus on parantaa itsetuntemusta ja auttaa yksilöä tekemään syventäviä havaintoja häntä ympäröivästä yhteiskunnasta (Hämäläinen 1998: 159).

Sosiaalipedagogisesti elämyksellisyyttä ja aktiivisuutta korostavan pedagogisen ajattelun ja toiminnan taustalla on ajatus ihmisestä aktiivisena, luovana, ympäristöönsä vaikuttavana ja elämyksiä etsivänä olentona. Ihminen elää suhteessa luontoon, toisiin ihmisiin ja kulttuuriin. (Hämäläinen 1998: 159.) Joustavassa perusopetuksessa seikkailukasvatusta käytetään erityisesti sosiaalisen kasvatuksen menetelmänä (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 39).

6.3.1 Arjen hallinnan -malli

KOTA - Lasten ja nuorten hyvinvointi ry on yleishyödyllinen ja sitoutumaton lasten ja nuorten hyvinvoinnin asiantuntijajärjestö, joka on vuodesta 1991 toteuttanut useita kehittämishankkeita soveltaen seikkailukasvatuksen menetelmiä eri asiakasryhmille. Kehittämishankkeisiin on usein liittynyt tutkimustyötä, jossa on arvioitu seikkailukasvatuksellisten menetelmien vaikuttavuutta ja soveltuvuutta eri kohderyhmien hyvinvoinnin tukemiseen. Yksi keskeinen hankkeista noussut innovaatio on sosiaalipedagogisen ”Arjen hallinnan mallin” ja seikkailukasvatuksellisen toiminnallisen oppimisen menetelmien yhdistäminen nuorten ryhmätoiminnassa. (Kivelä – Lempinen 2010: 3, 10.) Vaikka kirjoittajat soveltavat ”Arjen hallinnan mallia” ja seikkailukasvatuksellisia menetelmiä pitkäaikaisessa ryhmätoiminnassa, siinä on paljon teoreettisia elementtejä, jotka ovat erittäin toimivia sovellettuna leiritoimintaa ja koko JOPO® -ryhmän toimintaan. Arjen hallinnan -malli toimisi hyvin esimerkiksi viitekehyksenä nuoriso-ohjaajan tai koulukuraattorille toimiessaan JOPO® -toiminnalle asetettujen nuoren elämänhallintaa koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Siinä missä elämänhallinta ja hyvinvointi ovat teoreettisia käsitteitä, arjen hallinta on jotain toiminnallista, kokemuksellista ja välitöntä palautetta antavaa – konkreettisia asioita. Se liittyy omaan elämään, lähiympäristöön ja näihin vaikuttamiseen omilla tiedoilla ja taidoilla. Arjen hallinta sisältää myös tiedon hankinta- ja käsittelyn taidot sekä vuorovaikutustaidot. (Kivelä – Lempinen 2010: 3, 12.)

Arjen hallintaa voidaan tässä ”Arjen hallinnan -mallissa” kuvata neljän ulottuvuuden kautta, jotka yhdessä ja limittäin muodostavat arjen hallinnan kokonaisuuden. Lähtökohtana on luoda ja tiedostaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta sisältävä tila, ”koti”. Tämä omaksi ja turvalliseksi koettu tila mahdollistaa yksilön identiteetin ja itsetunnon kehittymisen. Se voi olla ja vastata perinteisen kodin määritelmää tai olla suuremmassa ryhmässä yhteisen olemisen ja toiminnan keskusta (Kivelä – Lempinen 2010: 12.); esimerkiksi joustavan perusopetuksen ryhmä leiripaikassa tai koulun opetus-tilassa.

Mallissa koti jaetaan fyysiseen kotiin, kodin ylläpitoon, kodin vuorovaikutukseen ja sisäiseen kotiin. Fyysinen koti on ulkoiset puitteet, oma tila jota ilmentetään konkreetti-

silla esineillä. Sillä ei kuitenkaan tarkoiteta välttämättä mitään erityistä rakennusta tai pysyvää osoitetta. Fyysinen koti on mahdollista perustaa mihin vain. Ryhmän täytyy aina tietoisesti ottaa tila haltuunsa toiminnan kautta esimerkiksi sisustamalla tai varustamalla tilaa, tutustumalla tilaan ja sen ympärillä sijaitseviin tärkeisiin paikkoihin. Seikkailukasvatuksellisessa toiminnassa, esimerkiksi leirikoulussamme, tällaisia fyysisen kodin elementtejä on majoituspaikka, nukkumatilat, tulisijat, ruuanlaitto- ja hygieniaratkaisut, lähialueeseen tehdyt tutustumiskierrokset ja vaikka leirytymisalueelle tuodut omat varusteet ja koristelut, jotka saavat paikan tuntumaan omalta ja hallittavalta. (Kivelä – Lempinen 2010: 3, 13.)

Toinen osa-alue on kodin ylläpito eli rutiinien hallinta. Vaikka moni nuori tekee kaikkensa välttääkseen rutiineja ja niiden tuomaa ankeutta, on rutiineilla merkittävä arjenhallintaan liittyvä vaikutus. Ylläpitotaitojen keskeisiä teemoja ovat usein raha, ruoka, aika ja hygienia. Ryhmän yhteinen tila vaatii ylläpitoa eli tiettyjä rutiineja, jotka edistävät viihtyvyyttä ja mahdollistavat yksilön ja koko ryhmän fyysisen ja psyykkisen jakamisen. Tilapäisessä fyysisessä kodissa pitää perusasiat olla kunnossa eli esimerkiksi laittaa ruokaa, pitää huolta omasta hygieniasta ja tilojen puhtaudesta, toiminnan ja levon rytmistä, taloudellisten resurssien suunnittelusta ja hallinnasta sekä esimerkiksi juuri viihtyvyydestä. Ryhmässä harjoiteltavien arjen hallintaan liittyvien taitojen tulee muistuttaa nuorten omaa arkea mahdollisimman suoraan tai oltava helposti siirrettävissä normaaliin arkeen esimerkkien kautta. Näin nuori voi reflektiivisen toiminnan kautta saada oppimisen kokemuksia, siitä miten toimimalla juuri hänen arkensa paranee ja minkälainen toiminta voi olla jopa vahingollista. (Kivelä – Lempinen 2010: 3, 14.)

Esimerkiksi nyt toteutettavalla luontoon sijoittuvalla leirillä ylläpitotaidot nousevat tärkeään asemaan. Seikkailukasvatuksellisella leirillä tärkeitä teemoja ovat reittien, ruoka-huollon ja majoittumisen suunnitteleminen ja totuttaminen. Myös turvallisuus on erittäin tärkeä osa ylläpitotaidoissa. Nämä toiminnot korostavat itsestään ja ryhmästä huolehtimisen merkitystä. (Kivelä – Lempinen 2010: 14.)

Kolmas osa-alue on kodin vuorovaikutus eli suhteiden hallinta. Tässä vuorovaikutuksella tarkoitetaan niitä tekoja joilla ryhmän jäsen säätelee suhdettaan ympäristöön ja muihin ryhmän jäseniin ja ryhmässä vallitsevaan ilmapiiriin. Ryhmässä koetun turvallisuuden kannalta merkittävää on, että ryhmän jäsenten tulisi kyetä rakentamaan tai ainakin

neutraaliin vuorovaikutukseen keskenään. Rakentavia vuorovaikutustaitoja omaksutaan harjoittelemalla ja kokeilemalla. Näiden avulla yksilö voi irtautua vahingollisesta sosiaalisesta riippuvuudesta ja pystyvät itsenäisesti tekemään valintoja nykyhetkessä ja toisaalta suunnittelemaan tulevaisuuttaan. (Kivelä – Lempinen 2010: 15.)

Vuorovaikutus ryhmätoiminnassa voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen. Ryhmän tilapäisessä fyysisessä kodissa – on se sitten leiripaikka tai esimerkiksi koulutila – sisäisen vuorovaikutuksen laatu luo turvallisuutta ja hyväksyntää tuottavaa verkostoa. Ryhmään liittyminen kiinnittää nuoret osaksi suurempaa kokonaisuutta ja sen identiteettiä. Ryhmän tilasta käsin tehdään yhdessä myös ulkoisen vuorovaikutuksen tekoja, otetaan kontaktia lähiympäristöön ja mahdollisesti muihin ryhmiin ja arvioidaan millaiset vuorovaikutuksen tulokset olivat. (Kivelä – Lempinen 2010: 3, 15.)

Käytännön tasolla vuorovaikutustaitojen harjoittelu tulisi toteuttaa luonnollisella ja luontevalla tavalla fyysistä kotia perustettaessa ja sen ylläpitoa harjoiteltaessa. Nämä välttämättömät toiminnot tulisi siis suunnitella sekä toteuttaa niin, että tavoitetta ei saavuteta ilman ryhmän sisäistä positiivista vuorovaikutusta ryhmäläisten välillä. Erilaiset seikkailukasvatukselliset toiminnot, haasteet ja tehtävät auttavat tarkastelemaan omien vuorovaikutustaitojen laatua ja oman toiminnan vaikutusta ryhmän toimintaan ja ilmaperiin. (Kivelä – Lempinen 2010: 15.)

Sisäinen koti eli merkitysten hallinta on näistä neljästä osiosta vaikeimmin hahmottuva. ”Olla kuin kotonaan” -tunnetila ilmentää kokemusta sisäisestä kodista. Sisäinen koti on jokaisen henkilökohtainen sisäinen kokemus, joka rakentuu historiasta ja tapahtuneen herättämistä muistoista. Lähtöajatuksena on, että ihmisen osana ei kuulu olla yksinäisyys, irrallisuus tai näköalattomuus. Ihmisen tulee voida nähdä itsensä ja muut kulke-massa menneestä nykyhetken kautta tulevaisuuteen ja hän antaa kokemuksilleen merkityksiä ajatusten ja tunteiden eli sisäisten prosessien kautta. Hän voi myös tuntea kuuluvansa toisten ihmisten joukkoon niin lähipiirissä kuin laajemminkin ryhmän tai perheen jäsenenä, opiskelijana, nuorena tai vaikka kansalaisena. (Kivelä – Lempinen 2010: 15–16.)

Kivelä ja Lempinen (2010: 16) ovat esittäneet sisäisen kodin nelikenttänä, joka auttaa hahmottamaan käsitettä ja voi auttaa työntekijää, ryhmää tai yksittäistä ryhmäläistä löy-

tämään vahvuuksia ja puutteita oman sisäisen kodin hallinnassa. Nelikentässä ihminen kuvataan menneen ja tulevan sekä sisäisen ja ulkoisen risteykseen. Tämä nelikenttä muodostaa sisäisen kodin. Nelikenttä havainnollistaa, että sisäiset prosessit ja ulkoinen ympäristö toteutuvat menneisyydessä kuin tulevaisuudessa. Ulkoinen ympäristö ja menneisyys muodostavat yksilön historia ja ulkoinen tulevaisuus näyttäytyy meille suunnitelmina. Oma sisäinen suhde tulevaisuuteen näyttäytyy haaveina. Sisäiset prosessit ja menneisyys taas muodostavat juuremme. Juuret muodostuvat ihmisistä, paikoista, rakennuksista tai vaikka tapahtumista ja näihin liittyvistä tunnetiloista. Juurettomuutta kuvaa autonomian, lämmön ja turvallisuuden katoaminen, jollaista oloa kuvaa tyhjiys ja tarkoituksettomuus.

Nelikenttää voi hyödyntää monin tavoin. Se voi esimerkiksi helpottaa koettua juurettomuutta ja auttaa ymmärtämään, että yksilö voi juuristaan huolimatta rakentaa arkea ja suuntautua tulevaisuuteen. Myös ryhmätoiminnassa luodaan koko ajan uutta historiaa ja sitä kautta uusia juuria. (Kivelä – Lempinen 2010: 16.)

Tällainen teoreettinen mallintaminen arjen hallinnan -mallin avulla auttaa ohjaajaa toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Se auttaa myös arvioimaan toiminnan tuloksellisuutta ja hyötyjä. Mallia voisi käyttää myös apuna kartoittaessa omaa osaamista ja arjen hallinnan tasoa kokeilemalla ja havainnoimalla omia taitoja ohjaajan kanssa. (Kivelä – Lempinen 2010: 16.) Nyt järjestetyllä leirikoululla arjen hallinnan -malli toimi erityisesti suunnittelun tukena auttaen jäsentämään toiminnan ulottuvuuksia ja leirin suhdetta arjenhallinnan -taitoihin. Malli auttaa myös tekemään näkyväksi leiritoiminnan merkityksellisyyttä suhteessa JOPO® -toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin.

7 LEIRIKOULU OSANA JOPO® -TOIMINTAA

Leirikoulun suunnittelua ja työskentelyä ohjaavat edellä esittelemäni seikkailukasvatukselliset elementit sekä arjen hallinnan -mallin kautta siihen yhdistetty sosiaalipedagoginen viitekehys ja työote. Viitekehysten valintaan vaikutti JOPO® -toiminnalle asetetut toiminta-ajatukset ja tavoitteet. JOPO® -luokan kanssa työskentelevien ammattilaisten toiveet sekä heidän toimintaa ohjaavat käsitykset oppimisesta loivat myös pohjan toiminnan suunnittelulle.

Aiheeseen tutustuesssa ja toiminnan suunnitteluvaiheen tueksi materiaalia on kirjallisuuden lisäksi kerätty myös haastattelemalla koulun JOPO® -luokan erityisopettaja Virpi Turusta, koulukuraattori Virpi Lappalaista sekä nuoriso-ohjaaja Tarhi Harvialaa alkusyksystä 2010. Ryhmähaastattelu (LIITE8) toteutettiin ja nauhoitettiin 16.8.2010. Haastattelu toimi samalla projektin suunnittelukokouksena. Osa suunnittelukokouksen rungosta pohjautuu loogiseen viitekehysten elementteihin projektisuunnittelun työvälineenä. Looginen viitekehys (Silfverberg 2004: 70) on projektisuunnitelman rakennekehikko, jolla määritellään tavoitteet, mittarit ja resurssit sekä tärkeimmät tulokset. Se avulla pystytään välttämään muun muassa tavoitteiden epämääräisyys ja toisaalta miettimään kuinka tavoitteisiin pääsyä arvioidaan. Suunnittelukokouksessa käytiin läpi erityisesti myös edellisen vuoden kokemuksia viime vuoden ryhmästä, leirikouluista ja retkistä.

Lukuvuonna 2009–2010 JOPO® -ryhmässä on toteutettu kaksi päiväretkeä ja kaksi leirikouluja. Päiväretkien tavoitteena on ollut ryhmäytyminen sekä ryhmäytymisen vahvistaminen. Toteutetut leirikoulut ovat olleet kahden yön kestäneitä matkoja. Matkat on toteutettu yhteistyössä toisen JOPO® -ryhmän kanssa vastavuoroisen vierailu periaatteella. Näissä matkoissa yhtenä tärkeänä tavoitteena on ollut osallistaa nuoria toimintaan aina suunnitteluvaiheesta toimintaan. Tavoitteena on ollut myös erilaisten elämänhallinta taitojen opetteleminen käytännön kautta. Erillistä palautetta ei ole leireiltä tai retkiltä kerätty. Opettajan ja nuoriso-ohjaajan mielestä yhteistoiminnalla on ollut ryhmän toimintaan positiivisia vaikutuksia. (Turunen – Harviala – Lappalainen 2010.) Nyt järjestetyille leirille haasteena nähtiin suunnitteluvaiheessa ryhmäytymisen kannalta ryhmäläisten väliset valmiit kaverisuhteet. Monet ryhmän jäsenistä ovat jo ennestään tuttuja ja näin haasteeksi voi muodostua uusien oppilaiden pääseminen ryhmään. (Turunen – Harviala – Lappalainen 2010.) Tähän tulee kiinnittää huomiota koko leiriprosessin aikana. Leiriprosessilla tarkoitan koko leirityötä suunnittelusta arviointiin.

Aikaisemman vuoden perusteella ryhmäytymiseen pitää kiinnittää enemmän huomiota. Ryhmäytyminen tarvitsee osakseen enemmän aikaa kuin edellisenä vuonna järjestetyt päiväretket. Pidemmällä leirikouluilla on ollut toisen JOPO® -ryhmän oppilaita, joka on varmasti omalta osaltaan myös vaikuttanut ryhmän toimintaa. Nyt järjestettävä leirin olisi tärkeä keskittyä vain oman ryhmän toimintaan.

Koska edellisen vuoden leirikouluista ja retkiltä ei ole kerätty palautetta tai toimintaa ei ole laajemmin arvioitu, nyt järjestetyn leirin avulla pyritään toimintaa saamaan konkreettisemmin näkyväksi ja arvioitavammaksi. Haasteina palautteen keräämisessä opettaja ja nuoriso-ohjaaja näkevät nuorten ”hetkessä elämisen”. Nuoret eivät halua palata asioihin uudelleen. Heidän mukaansa nuorten tapa reagoida sanallisesti ei aina ole vastaavaa toiminnan aikana tehtyjen havaintojen kanssa, joka edelleen vaikeuttaa todellisen palautteen saamiseen. Tämän takia palautetta toiminnasta päädyttiin keräämään pääasiallisesti havaintojemme avulla sekä keskustelujen avulla nuorten kanssa heti toiminnan yhteydessä. Myös nuorilta kerätty loppupalaute on ennemminkin omia ajatuksia käsittelevä tehtävä kuin palaute. Tämän tehtävän kautta nuori voi pohtia kokemuksiaan leirillä (toimii myös leirin purkuna) ja toisaalta tehtävästä voidaan arvioida onko toiminta herättänyt tavoitteiden suuntaisia ajatuksia.

Vielä ryhmäytymättömässä ryhmässä tai toisaalta kiinteässä ryhmässä joka haluaa pitää yllä ryhmän miellyttävyyttä, ryhmäpaine voi vaikuttaa yksilön antamaan suulliseen palautteeseen. Sosiaalisesta kontrollista eli normatiivisesta sosiaalisesta vaikutuksesta on kyse silloin kun yksilöt myöntyvät ryhmän enemmistön näkemykseen. Ryhmässä voi olla myös niin sanottuja ”henkisiä johtajia” tai ”mielipidevartioita”, jotka toiminnallaan pyrkivät pitämään ryhmän yhtenäisenä. (Pennington 2005: 169–170, 193; Jauhiainen – Eskola 1994: 122.) Ryhmässä on voinut muodostua normi ”kaikki on tyhmää”, jolloin jos yksilö on epävarma hän saattaa mukautua ryhmän normiin vaikka toiminta olisi ollut hänestä mieluisaa. Tästä syystä haluan tarjota mahdollisuuden myös kirjalliseen palautteeseen refleктоivan tehtävän muodossa leirin jälkeen (LIITE4).

Opettajan toiveena oli myös erilaisten opetussisältöjen aikaisempaa parempi ja selkeämpi integroiminen leiritoimintaan. Myös leirikokemuksia olisi tarkoitus käyttää opinnoissa aikaisempaa enemmän hyödyksi. Opetussisältövastuu sovittiin kuitenkin opettajalle, eikä niitä tässä työssä käsitellä. Erilaisia opetussisällöllisiä tavoitteita mainitaan kuitenkin kappaleessa, jossa käsitellään menetelmien valintaa ja tehtäväkohtaisia tavoitteita. Täytyy myös muistaa, että monet vuorovaikutukseen ja arjenhallintaan liittyvät elementit löytyvät myös opetussuunnitelmasta eri aihekokonaisuuksien alta (2004:38). Opetussisältöihin liittyen leirikoululta saatuja kokemuksia ja kerättyä materiaalia (kasvit ja valokuvia erilaisista vesialueista) voidaan ja on tarkoitus käyttää myös leirin jälkeen

koulutyöskentelyssä esimerkiksi äidinkielessä ja biologiassa. Tätä kautta reflektiivinen kokemuksellinen oppiminen saadaan tuotua oikeasti oppilaiden kouluarkeen.

7.1 Suunnitteluvaihe

Alkaessani suunnittelemaan leiriä en lähtenyt ajatuksesta, että leiri voitaisiin toteuttaa sellaisenaan uudestaan. Jokainen leiri on aina oma kokonaisuutensa, johon vaikuttavat niin ohjaajat, leiriläiset, leiripaikka kuin leirille asetetut ryhmäytymistä yksityiskohtaisemmat tavoitteet. Olen kuitenkin pyrkinyt ottamaan leirisuunnittelun tueksi välineitä, jotka mahdollistaisivat leirin suunnittelun johdonmukaisesti tavoitteet mielessä pitäen myös jatkossa. Tällaisia välineitä työssäni ovat looginen viitekehys sekä arjen hallinta -malli.

Koko leiriprosessin aikana mukana ovat olleet tiiviisti JOPO® -ryhmän erityisopettaja, nuoriso-ohjaaja sekä ryhmän nuoret. Leirikoulun suunnittelu toteutettiin melko lyhyellä aikavälillä esimerkiksi lukukauden loppuun sijoittuviin leirikouluihin verrattuna. Tähän vaikutti ajatus saada nuoret mukaan osallisiksi toiminnasta jo suunnitteluvaiheeseen. Näin haluttiin myös vastuutta heitä leirin onnistumisesta. Vaikka leiri oli siis tarkoitus toteuttaa pian koulujen alettua, emme halunneet suunnitella sitä valmiiksi ilman oppilaiden mukana oloa.

Koska leirikoulun yhdeksi tärkeäksi tavoitteeksi suunnittelukokouksessa oli määritelty ryhmäytymisen tukeminen, myös leiripaikan tulee mahdollistaa yhdessä olo ja tukea omalta osaltaan nuorien osallistumista yhteistoimintaa. Päädyimme suunnittelukokouksessa opettajan ja nuoriso-ohjaajan kanssa siihen, että ensimmäinen leirikoulu liittyisi luontoon ja voisi sijoittua luonnon läheisyyteen. Toiveena oli myös, että paikka mahdollistaisi oppilaiden osallistumisen muun muassa ruokahuoltoon ja muihin arkirutiineihin muun toiminnan lisäksi ja tukisi omalta osaltaan arjen hallinnan taitoja.

Keskustelimme erilaisista vaihtoehtoista tapaamisesta nuorten kanssa ja päädyimme lopulta kahden yön mittaiseen ”eräleiriin” Patvinsuon läheisyyteen Litmoon vanhalle metsätyömieskämpälle. Muita vaihtoehtoja olivat erilaiset leirikeskukset Lieksan läheisyydessä. Paikassa nuoria innosti se, että siellä ei ollut sähköjä ja näin ollen syksyiset yöt olisivat todella pimeitä ja jännittäviä. Leirikoulun ajankohdan ja kohteen päättämi-

sestä leirikoulun alkuun oli tasan kaksi viikkoa. Leirikoulu järjestettiin siis jo syksyn kolmannella kouluviikolla.

Heti kun ajankohta ja kohde oli päätetty, oppilaiden vanhemmille tiedotettiin leirikoulusta ja siihen liittyvästä opinnäytetyöstä kirjallisesti (LIITE1). Jokaisen oppilaan oli tuotava kouluun huoltajalta myös kirjallinen lupa leiriin osallistumisesta. Tässä yhteydessä keräsimme myös mahdolliset allergiat ja sairaudet, jotka tulisi tietää ennen leiriä. Samassa yhteydessä pyydettiin myös mahdolliset kuvausluvut jokaisen nuoren huoltajalta.

Leirin suunnitteluvaiheessa omaksi roolikseni muotoutui projektin yleinen koordinointi, suunnittelu ja raportointi. Tarkoitukseni oli myös tuoda leiritoimintaan havainnointia ja reflektointia tukevia välineitä, jotka tukisivat ohjaajien työtä leirin aikana sekä toiminnan arviointia leirin jälkeen. Myös ryhmäytymistä tukevien toiminnallisten harjoitteiden suunnittelu ja muokkaaminen ympäristöön ja tavoitteisiin sopiviksi oli vastuullani. Ryhmäytymistä tukevien seikkailutehtävien kehittämisessä ja valinnassa yhteistyö nuorisohjaajan kanssa oli hänen kokemukseen nähden tärkeää ja järkevää. Nuorisohjaaja otti vastuun yhdessä opettajan kanssa oppilaiden motivoinnista ja innostamisesta leirikouluun. Opettaja vastasi opetussuunnitelman mukaisista ainesisällöllisistä osioista leirikoulussa.

Leirin suunnittelutyössä käytin apuna arjen hallinta -mallia. Mallin avulla pystyin pohtimaan harjoitteiden ja toiminnan mahdollista sijoittumista malliin suhteessa tavoitteisiin. Näin toimintaa saatiin suunniteltua tavoitelähtöisesti. Leirille suunniteltu sisältö koottiin malliin (LIITE 10) ja on näin tarkasteltavissa nopeasti.

Oppilaita vastuutettiin muun muassa miettimään ja kirjaamaan ylös kauppalistaa ruokaostoksista ja muista hankinnoista, joita leirille tarvittaisiin. Nuoria kannustettiin myös osallistumaan ohjelman suunnitteluun. Leiriohjelmassa pyrittiin toteuttamaan kaikki ideat, jotka olivat toteutettavissa tämän leirin aikana ja olivat tavoitteiden suuntaisia. Tällaisia ideoita oli vierailu yhden oppilaan sukulaisen luona savustamassa kalaa ruuaksi mukaan sekä vierailu yhden oppilaan kotona paluumatkalla. Mielestämme vierailut tukevat nuorten vuorovaikutustaitoja, tutustumista sekä vahvistaa omalta osaltaan myös koulun ja kotien välistä yhteistyötä.

7.1.1 Leirikoulun tavoitteet ja niiden arviointiin valitut välineet

Leirikoulun tavoitteet ja niiden arviointiin valitut mittarit on koottu suunnitelmamatriisiin (looginen viitekehys), jonka tarkoitus on selkeyttää tavoitteiden asettelua ja niiden arviointia (LIITE 9).

Kehitystavoitteella tarkoitetaan tässä työssä leirillä tavoiteltavia positiivisia muutoksia nuorten kannalta tarkasteltuna. Leirin kehitystavoitteeksi on määritelty turvallisen, toisiinsa luottavan ryhmä ja sitä kautta yhteisöllisyyden mahdollistuminen. Kehitystavoitteena on myös arjenhallinta taitojen vahvistuminen. Tämä tavoite nousee JOPO® -toiminnalle asetetuista tavoitteista. Kehitystavoitteen arviointiin liittyy kuitenkin haasteita. Kehitystavoitteiden saavuttamiseen vaikuttavat usein muutkin tekijät kuin esimerkiksi projekti itse. Kehitystavoitteet toteutuu usean vasta projektien lopussa tai loputtua tai jopa vasta pitkän ajan päästä. (Silfverberg 2007: 83.) Luottamuksen lisääntyminen ryhmässä näkyy kuitenkin yleensä ryhmän toiminnassa (ks. 5.2). Kehitystavoitteen arvioimiseksi toimintaa havainnoidaan leirillä ja leirille osallistuvat opettaja ja nuorisohjaaja arvioivat leirin jälkeen palautteessaan luottamuksen mahdollista näkymistä koulutyöskentelyssä.

Välittömiksi tavoitteiksi on määritelty, että ryhmä tutustuisi toisiinsa paremmin leirin aikana, ryhmän yhteishenki tiivistyisi ja ryhmälle syntyisi yhteisiä positiivisia kokemuksia leirin aikana. Tavoitteena on myös, että ryhmäläiset voisivat toiminnan kautta oppia arjessa tarvittavia taitoja. Välittömillä tavoitteilla tarkoitetaan muutosta, jota toiminnalla tavoitellaan (Silfverberg 2007: 84). Välittömät tavoitteet kuvaavat tässä siis leirikouluun suunnitellun toiminnan ja harjoitteiden avulla saavutettaviksi haluttuja tavoitteita. Näiden tavoitteiden saavuttamisen arvioinniksi kerätään palautetta oppilailta ja luokan opettajalta sekä nuorisohjaajalta suullisesti ja kirjallisesti. Lisäksi nuorten toimintaa havainnoidaan leirin aikana ja pyritään vaikuttamaan havaintojen (LIITE 6) avulla nuorten toimintaan tavoitteiden suuntaisesti leirin aikana. Leirin aikana ohjaajat kirjaavat tapahtumia myös ryhmäpäiväkirjaan (LIITE 5) ja yhteisistä hauskoista kokemuksista syntyneitä asioita kirjataan ylös.

Havainnoinnin tukena käytetään leirillä havaintokaavaketta, jossa jokaisen oppilaan kohdalle voi kirjata kuinka oppilas ottaa kontaktia muihin, millainen rooli hänellä näyt-

täisi olevan ryhmässä, kenen kanssa viihtyy sekä kenen kanssa ei ole tekemisissä. Muille huomioille on oma kohtansa. Koska toiminta on pääasiallisesti ulkona, kaavakkeen täyttö on vaikeaa. Kaavakkeen tarkoitus on auttaa kirjaamaan havaintoja ylös, sopivan hetken tullen.

Ohjaajien ryhmäpäiväkirja on työväline, jolla on tarkoitus pitää toimintaprosessi toimivana kokonaisuutena. Siihen kerätään havaintoja ja huomioita toiminnan aikana. Tätä materiaalia voidaan edelleen käyttää arvioitaessa toiminnan tuotoksellisuutta. Ryhmäpäiväkirjan voi muokata aina leiritiimin tarpeiden mukaan. (Kivelä – Lempinen 2010: 91.) Tällä leirillä käytetyssä ryhmäpäiväkirjassa kirjatut asiat olivat erityiset havainnot nuorista ja ryhmästä, muut havainnot sekä mahdolliset kehitysajatukset sekä toimenpiteet (LIITE5). Leirillä ryhmäpäiväkirjaa täytettiin ensin itsekseen ja yhteisissä iltapalaverieissa koottiin kaikkien havainnot yhteen.

Oppilailta kirjallista palautetta kerättiin reflektointitehtävän muodossa (LIITE4). Tehtävän kysymykset on muotoiltu niin, että nuori käsittelee palautteen aikana itse leiriin liittyviä asioita, mitä on oppinut leiriltä ja miten voisi oppimaansa hyödyntää jatkossa. Tehtävän/palautteen tarkoitus on herätellä nuoria vielä leirin jälkeen pohtimaan kokeemaansa ja sen merkitystä itselleen. Tehtyään tehtävän nuoret palauttivat sen luettavaksi halutessaan nimettömänä. Suullista palautetta kirjattiin leirillä ryhmäpäiväkirjaan ja omiin muistiinpanoihin.

7.1.2 Menetelmien valinta ja tehtäväkohtaiset tavoitteet

Seikkailukasvatuksessa ohjaajan on rakennettava tavoitteiden mukainen ohjelma ja mahdollistaa ohjauksellisesti sen toteuttaminen. Tärkeää on, että ohjaaja on tietoinen oman ammattitaitonsa rajoista ja mahdollisuuksista. (Linnossuo 2007: 223.) Kaikilla leirille osallistuneilla ohjaajilla, itseni mukaan lukien on kokemusta erilaisista toiminnallisista menetelmistä. Olimme myös tietoisia, että ammattitaitomme ei riitä tässä vaiheessa melko tuntemattoman ryhmän kanssa esimerkiksi rajaseikkailun tasoihin seikkailuharjoitteisiin. Toisaalta retki ilman sähköä, juoksevaa vettä, tietokoneita tai kunnollisia puhelinverkkoja voi monen yläasteikäisten nuorten mielestä olla todellista rajaseikkailua – vaikuttava kokemus.

Erilaisten seikkailutehtävien ominaisuuksiin kuuluu yleensä, että tehtävistä on mahdollista selviytyä yksin. Tehtävissä tarvitaan ryhmän tukea onnistuakseen. Seikkailukasvatukseen liittyy myös arvoja ja ihmisenä kasvamisen ominaisuuksia, jotka tulevat ilmi tehtävissä. Näitä ovat esimerkiksi osallistuminen, vastuunotto, suvaitsevaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen. (Numminen – Ouakrim-Soivio 2009: 38.) Myös leirin tehtävät ja keskustelut on valittu näitä arvoja mielessä pitäen.

Mielestäni seikkailukasvatuksellista leiriä suunniteltaessa on hyvä muistaa Kivelän ja Lempisen (2010:24) maininta siitä, että seikkailukasvatuksellista haasteen ja toiminnan ei tarvitse olla perinteiseen tapaan seikkailua ja toisaalta tukeakseen arjen hallintaa, toiminnan ei tarvitse olla arkista. Ja vaikka toiminnasta saadut kokemukset, elämykset, ajatukset ja tunteet eivät täysin vastaisi ennakko-oletuksia niiden reflektiivinen käsittely voivat tuottaa haasteesta saatavan mahdollisuuden oppimiseen.

Leirikoulun toiminnan suunnittelussa on käytetty Arjen hallinta –mallia apuna hahmoittamaan yksittäisten tehtävien ja toimintojen yhteys leirin laajempaan kokonaisuuteen ja tavoitteeseen tukea arjenhallintaa. Mallin tarkoitus oli auttaa suunnittelemaan toimintaa monipuolisesti ja mitään osa-alueita unohtamatta. Kaikki leiritoiminta ja harjoitteet on tiivistetty havainnolliseksi kuvaksi (LIITE 10). Kuvasta on helppo huomata, että eri tyyppisillä tehtävillä ja askareilla on myös erilaisia tavoitteita. Koska leirin tavoitteena on tukea ryhmäytymistä seikkailukasvatuksellisilla menetelmillä, myös suunniteltu toiminta painottuu kodin vuorovaikutuksen ja sisäisen kodin alueelle eli suhteiden ja merkityksen hallinnan alueelle. Toisaalta kuvasta voi myös todeta, että nyt toteutetun tyylisessä leiritoiminnassa, ”eräleirillä”, muu toiminta painottuu paljon fyysisen kodin eli ympäristön hallintaan sekä kodin ylläpitoon liittyvään toimintaa. Yhdessä eri osa-alueet muodostavat kuitenkin tavoitteellisen kokonaisuuden.

Seuraavassa käyn läpi suurimman osan valituista seikkailutehtävistä ja niille määritellyt tavoitteet. Havainnollistan myös kodin ylläpitoon liittyvän ruuanlaiton seikkailukasvatuksellisesta näkökulmasta.

Kymmenen kysymystä

Ryhmäytymiseen liittyvät tavoitteet:

- Tutustuminen, vuorovaikutus, luottamuksellinen ilmapiiri

Riski/haaste:

- Yhteistoiminta ja yhteiseen päätökseen kaikista kysymyksistä pääseminen, suvaitsematon ilmapiiri

Oppilaille annettiin tehtäväksi keksiä yhdessä koko ryhmän kanssa kymmenen kysymystä ohjaajille. Ryhmä keksisi kysymykset ja kirjaisi ne ylös. Kysymysten esittämisen ja vastausten jälkeen oppilaat saivat myös itse vastata keksimiinsä kysymyksiin.

Tehtävän avulla oli tarkoitus luoda luottamuksellista ilmapiiriä ryhmässä. Kysymysten yhteydessä voi syntyä luontevasti myös keskusteluja arvoista, suvaitsevaisuudesta ja esimerkiksi erilaisuuden hyväksymisestä. Tehtävässä myös roolit on käännetty normaalista poikkeavaksi ja tekee tehtävästä jännittävämmän. Yleensä opettajat ja ohjaajat kyselevät oppilailta.

Seikkailupolku Patvinsuolla

Ryhmäytymiseen liittyvät tavoitteet:

- Yhteishenki, kokemusmaailman rikastuttaminen, tiedon jakaminen

Opintosisältöihin liittyvät tavoitteet:

- Kansallispuisto, luonnonsuojelualue, jokamiehen oikeudet, kasvien tunnistaminen sekä kasvien kerääminen, vesiluonnon monimuotoisuus

Seikkailupolku toteutettiin noin 4km pituisella merkityllä reitillä Patvinsuolla. Seikkailupolulle oli ennen leirin alkua käyty piilottamassa kymmenen erilaista tehtävää/etenemisestettä (LIITE2), jotka leiriläisten tuli löytää ja selvittää. Jokaisen selvitetyn tehtävän jälkeen ryhmä sai vihjeen seuraavan tehtävän sijainnista. Löytääkseen tehtävät, leiriläiset joutuivat tarkkailemaan ympäristöään. Tehtävät eivät olleet useinkaan aivan polun välittömässä läheisyydessä. Tehtävien järjestys (ei sama kuin liitteessä) oli mietitty niin, että ne sopivat toisaalta ympäristöön ja toisaalta niin, että tehtävätyypit vaihtelivat sopivasti. Kaikki tehtävät vaativat aina hieman erilaisia taitoja ryhmältä – mukana oli myös tietoa tai päättelykykyä vaativia tehtäviä. Suurin osa tehtävistä oli suunnattu koko ryhmälle ja vaati kaikkien ryhmäläisten välistä vuorovaikutusta, mutta mukana oli myös muutama yksilötehtävä, jotka purettiin koko ryhmän kesken, kuten

esimerkiksi tehtävä 6 ”Näyte itsestä”. Tehtävän 6 tavoitteet liittyivät toisaalta tutustumi- seen toisaalta itsetuntemukseen ja itseilmaisun vahvistamiseen.

Polun harjoitteessa 3 ryhmäläiset joutuvat antautumaan toisten varaan fyysisessä mer- kityksessä. Myös ”Suon yli” tehtävässä 9 ja ”solmu” tehtävässä 5 oppilaat joutuivat olemaan toistensa lähellä ja fyysisessä kontaktissa toisiinsa, onnistuakseen tehtävässä. Valitut tehtävät olivat kuitenkin hyvin matalariskisiä, turvallisuuden takaamiseksi. Kun fyysisestä turvallisuudesta on huolehdittu onnistuneesti, toiminnallisilla fyysisillä har- joitteilla on suuri merkitys ryhmän luottamuksen kasvulle. (Aalto 2000: 16)

Tehtävät 1, 4 ja 10 tiedollisia ja/tai päättelykykyä vaativia tehtäviä. Tehtävien kysymyk- set liittyivät kaikki luontoon ja luonnossa pärjäämiseen. Ajatteluhetket oli tarkoitettu tukemaan nuorten ympäristötietoisuutta ja toisaalta toimivat vastapainona muille tehtä- ville. Näissäkin tehtävissä tarvittiin taitoja toimia ryhmässä.

Viimeisen tehtävän 8 tarkoitus on puhtaasti hauskan pito ja leikkiminen odotellessa seu- raavaa ohjelmanumeroa. Paikka oli tälle tehtävälle täydellinen.

Ruuanlaitto seikkailukasvatuksellisena toimintana/haasteena

Ryhmäytymiseen liittyvät tavoitteet:

- Vuorovaikutus

Opintosisältöihin liittyvät tavoitteet:

- Kotitalous, matematiikka

Ruuanlaittoa voidaan tarkastella tavoitteiden kannalta useasta näkökulmasta. Edellä mainittujen tavoitteiden lisäksi ruuanlaittotaidot liittyy yksilön henkilökohtaiseen arjen hallintaan. Ruuanlaittoa voidaan tarkastella myös seikkailukasvatuksellisen haasteen kautta. Siihen, että nuoret ottavat ruuanlaittohaasteena vastaan on oltava jokin syy, tar- ve. Tarve (A) voi olla nälkä tai vaikka toive herkullisesta aterialta. Tavoitteena (B) olisi tällöin nälän poistuminen tai mieleton makuelämys. Väliin voi kuitenkin tulla X- tekijöitä, joita voivat olla huonotuulisuus, huonot tai vieraat välineet tai hankaluus jakaa tehtäviä. R eli resursseja voi olla välineet aikaisemmat taidot tai esimerkiksi reseptit. Toiminnan aikana saattaa toiminnalle muodostua uusi tavoite C, joka voi olla esimer- kiksi eri ruokalajin tekeminen samoista aineista. Lopputulos voi myös olla ennalta ta- voittelematon D eli melkein mitä vain. Ruuanlaitto haaste on selvitetty kun ryhmä on

saavuttanut minkä tahansa näistä lopputuloksista B, C tai D. Oleellista on, että on päästy johonkin lopputulokseen ja ryhmä tietää sen.

Salatehtävät

Ryhmäytymiseen liittyvät tavoitteet:

- Vuorovaikutus, tutustuminen, mukava tekeminen yhdessä

Salatehtävässä jokaiselle jaettiin päivän aikana muiden huomaamatta lappu, jossa oli salainen tehtävä. Tehtävä tuli jokaisen toteuttaa päivän aikana, paljastumatta. Tehtävät olivat tyyliltään seuraavanlaisia:

- Opi jokin uusi asia toiselta ryhmäläiseltä
- Houkuttele ainakin viisi ryhmäläistä yhteislauluun
- Opetä toiselle ryhmäläiselle jokin uusi asia
- Opi joku uusi asia toisesta ryhmäläisestä
- Kerro jokin hyvä juttu koko ryhmälle jne.

7.2 Turvallisuustaidot ja ennakkovalmistelut

Leirillä turvallisuus on yksi tärkeimmistä asioista. Turvallisuus on laaja-alainen kokonaisuus, jonka tulisi olla koko ajan läsnä varsinkin seikkailutoiminnassa. Turvallisuusajattelulla tarkoitetaan, että turvallisuus otetaan huomioon jatkuvasti ja kattavasti. Tämä ilmenee käytännössä järjestelmällisenä turvallisuussuunnitteluna ja riskien analysointina. (Lehtonen – Mäkelä – Pulli 2007: 134.)

Turvallisuuteen kuuluu erityisesti onnettomuuksien ennaltaehkäisy eli ennakoiva asenne, joka on edellytys riskien hallinnalle. Riskeillä tarkoitetaan tekijöitä, jotka voivat vähentää turvallisuutta tai turvallisuuden tunnetta. Riskejä aiheuttavat niin ihmiset, ympäristö kuin itse toiminta. Ohjaajan tulee huolehtia riskien hallinnasta, omien turvallisuustaitojen ylläpidosta sekä kyettävä myös vastuuttamaan ryhmää. (Kivelä – Lempinen 2010: 24.) Yksi tärkeä ennaltaehkäiseviä tekoja ovat yhteisien sääntöjen sopiminen ja niistä kiinni pitäminen. Myös erilaisten riskitekijöiden tiedostaminen ja niihin varautuminen kuuluu turvallisen leirin suunnitteluun.

Leiripaikan luonteen takia, leiripaikalla oli käytävä ennen leirin alkua tarkistamassa paikan varustetaso ja turvallisuusasiat. Sovin tapaamisen paikan omistajan kanssa ja

vierailin tulevalla leiripaikalla. Käynnin aikana tarkastelin paikkaan liittyviä turvallisuusriskejä ja kuinka niihin voidaan varautua. Ennakkokäynnin aikana kirjasin tärkeät huomioitavat asiat ja mahdolliset puutteet ylös. Muistiinpanojen tarkoitus oli helpottaa suunnittelutyötä ja varmistaa turvallisuus leirin aikana.

Ennakkoon jo tiedetty, mutta huomioon otettava asia on, että leiripaikalla ei ole sähköjä eikä juoksevaa vettä. Nyt järjestetyllä leirillä erityiset fyysiseen turvallisuuteen liittyvät riskitekijät liittyivät tästäkin johtuen tulisijojen turvalliseen käyttöön, roihujen ja myrskylyhtyjen käyttöön, kaasulieden ja -jääkaapin käyttöön. Myös vesialueen välitön läheisyys on huomioitava asia. Myös pienet haaverit, joita luonnossa liikuttaessa voi sattua, on huomioitava.

Tarkistin käynnillä sammutuskaluston, poistumistiet ja tulisijojen kunnon. Tarkistin myös osoitteen jolla pelastuslaitos löytää tarvittaessa leiripaikalle. Koska leiripaikalta ei löytynyt pelastusliivejä, emme käyttäisi venettä leirin aikana. Haavoihin, palovammoihin ym. pieniin haavereihin mukaanamme on oltava ensiapulaukku.

Keräsimme yhdessä nuorten kanssa turvallisuuteen liittyviä tärkeitä puhelinnumeroita leiriaamuna leirikansioon ja tallensimme puhelimiin. Tällaisia numeroita olivat yleinen hätänumero, poliisi, terveyskeskus, myrkytyskeskus ja taksin numero. Myös oppilaiden huoltajien puhelinnumerot kerättiin koululla ennen lähtöä kansioon.

Turvallisuusajattelun perustana toimii aina ohjaajan oma kokemus ja ohjattavan aiheen hallinta. Hyvä ohjaaja toimii myös esimerkkinä koko ryhmälle ja tätä kautta koko turvallisuusajattelun tulisi välittyä kaikesta ohjaajan toiminnasta. (Lehtonen – Mäkelä – Pulli 2007: 134-136.) Käytännössä turvallisuusajattelu on vaikuttanut myös esimerkiksi seikkailutehtävien valintaan. Koska ryhmä on uusi, mahdollisesti taidoiltaan hyvin eritasoinen ja lähtökohtaisesti toistaiseksi melko tuntematon, leirikoulun seikkailutehtävät ja haasteet suunniteltiin myös sen mukaisesti. Näin pystyttiin varmistamaan parhaiten fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus leirin aikana.

7.3 Toiminnan kuvaus ja leiriohjelma

Leiri toteutettiin 1.9. – 3.9.2010. Leirille osallistui itseni lisäksi erityisopettaja, nuoriso-ohjaaja, kaikki JOPO® -ryhmän nuoret yhtä sairastunutta oppilasta lukuun ottamatta sekä nuoriso-ohjaajan labradorinnoutaja Aatos. Leirille osallistui siis yhteensä kahdeksan nuorta, kolme ohjaajaa ja koira.

Keskiviikko 1.9. Ensimmäisenä leiripäivänä kokoonnuimme kaikki koululle kello 8.00. Aamun ohjelmaan kuului vielä ennen lähtöä yhteisiä valmisteluja ja esimerkiksi kaupassa käyminen. Nuoret olivat kirjanneet leiriaamua varten muistilistan asioita, jotka täytyisi vielä tehdä ennen leiripaikalle lähtöä. Aluksi tarkastimme läsnäolijat ja tarvittavien henkilökohtaisten tavaroiden mukanaolon. Osa tavaroista noudettiin vielä leiripaikalle menomatkalla.

Melko nopeasti pääsimme varsinaisiin tehtäviin ja aloimme valmistautua leiriin. Tarkastimme muun muassa ostoslistan, suunnittelimme tarkemmat päiväkohtaiset ruokalistat ja tarvittavat ruokamäärät kaupassa käyntiä varten. Ennen kaupassa käyntiä mietimme vielä mitä turvallisuuteen liittyviä asioita meidän tulisi muistaa ottaa mukaan ja keräsimme tärkeät puhelinnumerot ylös. Tällä välin JOPO® -luokan erityisopettaja haki tila-auton, jolla pääsimme kauppaan ja lähtisimme matkaan. Leirikuljetukset toteutettiin kuitenkin kahdella autolla.

Kaupassa käynnin jälkeen osa oppilaista suolasivat kalat savustusta varten ja osa täytti vesiaastioita. Kaikille riitti tekemistä. Lopuksi keskustelimme tulevien päivien ohjelmasta, kävimme kyseisen päivän ohjelman yhdessä läpi ja sovimme muun muassa yhteisesti nukkumaanmeno ajasta ja herätyksestä. Ohjelma kirjattiin ylös taululukkoon, johon kirjattiin toiminta, toiminnan vastuuhenkilöt ja muut mahdolliset huomioitavat asiat. (LIITE 3) Vastaavanlainen suunnitelma tehtiin jokaiselle leiripäivälle oppilaiden kanssa ja ohjelma oli leiripaikalla näkyvissä. Ennen lähtöä ja auton pakkaamista, söimme vielä koululla.

Matkalla varsinaiselle leiripaikalle, kävimme yhden oppilaan sukulaisen luona savustamassa oppilaiden suolaamat lohet. Vierailupaikassa meille tarjottiin suunnitelmista poiketen välipalaa ja jouduimme myös käymään vielä keskustassa oppilaalta jääneiden

tärkeiden tavaroiden takia. Illan ohjelma siis hieman muuttui heti alkuun, kun leiripaikalle päästiin suunniteltua myöhemmin.

Leiripaikalle päästyämme purimme tavarat, jokainen valitsi mieleisen nukkumapaikan yhteisestä nukkumatilasta, joka toimi myös kokoontumispaikkana. Toisena kokoontumispaikkana toimi leirin aikana myös pihan katettu nuotiopaikka. Alkuun kävimme läpi säännöt ja turvallisuusohjeet. Kiersimme leiripaikan pihapiirin toiminnan ja turvallisuuden kannalta tärkeät paikat ja sovimme kuinka näissä paikoissa tulee toimia. Muistutimme myös, että leirikoulussa on voimassa samat säännöt kuin kouluaikana koskien esimerkiksi tupakointia ja alueelta poistumista. Teimme ikään kuin suullisen toimintasopimuksen. Toimintasopimuksella tarkoitetaan työskentelyyn liittyvää sopimusta, joka tehdään heti ohjelman alkuvaiheessa. Toimintasopimus helpottaa työskentelyä ja lisää turvallisuutta. Sopimuksessa voidaan sopia kaikista tärkeiksi koetuista asioista kuten paikalla olost, vaitiolosta sovitulla tavalla, tupakoinnista, osallistumisesta ohjelmaan tai esimerkiksi omien mielipiteiden ilmaisuvollisuudesta. (Aalto 2000:75.)

Suunnittelimme myös leiripaikalle päästyämme aamua tarkemmin loppuillan ohjelman, jossa jokaisella oppilaalla oli jokin vastuualue. Ohjelmassa oli vielä iltaruuan valmistus, saunan lämmitys, iltaohjelmaa ja iltapalaa nuotiolla. Nukkumaanmenoajaksi olimme sopineet kello 23.00.

Iltaruuan tekeminen ja pöydän kattaminen sekä saunan lämmitys toteutettiin ryhmissä limittäin. Illalliseksi syötiin muun muassa savustettuja lohia ja salaattia. Illallisen jälkeen alkoi heti ensimmäinen poikien saunavuoro. Jokaiselle annettiin mahdollisuus saunoa ja käydä pesulla myös yksin. Saunomisen aikana muilla oli vapaa-aikaa. Jokainen sai halutessaan kokeilla tasapainoliinaa tai pelata erilaisia ulkopelejä joita nuorisohjaaja oli ottanut mukaan.

Saunomisen jälkeen nuorille annettiin tehtävä keksiä yhdessä kymmenen kysymystä, joita haluaisivat kysyä kaikilta ohjaajilta. Kysymykset käytiin läpi leirinuotiolla samalla kun grillasimme makkaraa ja vaahtokarkkeja. Myös oppilaat pääsivät vuorostaan vastaamaan osaan keksimiinsä kysymyksiin.

Oppilaiden nukkumaanmenon jälkeen ja rauhoituttua, pidimme leiritiimin kanssa vielä kokouksen, jossa kävimme läpi päivän tapahtumia ja havaintojamme. Apuna tässä käytimme havaintokaavaketta (LIITE 6) ja ryhmäpäiväkirjapohjaa (LIITE 5), jotka olin jakanut opettajalle ja nuoriso-ohjaajalle jo ennen leiriä. Havaintomme pohjalta mietimme seuraavan päivän ryhmiä ja seurattavia asioita. Samanlaisen kokouksen pidimme myös vielä seuraavana lähtöä edeltävänä iltana.

Torstai 2.9. Toisena leiripäivänä ohjelma alkoi aamupalalla. Aamupalalla kerrattiin päivän ohjelma ja päätettiin kunkin oppilaan vastuu alueista. Vastuualueet jaettiin illalla pidetyssä kokouksessa keskustelemiemme havaintojen pohjalta. Vastuualueisiin vaikutti näin eilinen osallistuminen tiettyihin tehtäviin sekä se, miten olimme nähneet oppilaiden toimivan yhdessä.

Aamupalan jälkeen valmistauduttiin viettämään aikaa ulkona. Valmistautumisen yhteydessä kaikille jaettiin toisistaan tietämättä ”salatehtävät”, jotka jokaisen tulisi toteuttaa päivän aikana, paljastumatta. Nämä tehtävät purettiin illalla.

Leirillä mukana ollut Aatos-koira ja nuoriso-ohjaaja esittelivät erilaisia taipumuskokeissa testattavia taitoja leiripaikan läheisyydessä aamupäivän aikana. Olimme siis ryhmänä metsässä, jossa oppilaat saivat vuorollaan piilottaa variksin, joita Aatos käskystä nouti. Oppilaat saivat myös itse piiloutua metsään, jonka jälkeen Aatos käskystä etsi oppilaan metsästä ja tuli ilmoittamaan muille löydöstään sekä vei suorinta reittiä piiloutuneen oppilaan luokse. Tämän ohjelmanumeron jälkeen osa oppilaista laittoi ruokaa opettajan johdolla ja muut saivat vuorostaan aikaa vapaalle oleskelulle.

Ruokailun jälkeen lähdimme Patvinsuon kansallispuiston merkityille retkeilyalueille. Kiersimme noin neljän kilometrin merkityn reitin, jonka varrelle oli etukäteen sijoitettu tehtäviä (LIITE2). Luontopolku päättyi nuotiopaikalle, jonne viimeinen rasti oli sijoitettu. Täällä paistoimme makkaraa ja muita eväitä, kisasimme viimeisen rastin tehtävän ja keskusteltiin luontopolusta. Luontopolulla meni aikaa suunniteltua enemmän ja suunniteltu vapaaohjelma jäi väliin. Leiripaikalla alettiin heti lämmittää saunaa ja valmistelemaan iltaruokaa. Saunomisen jälkeen iltahjelma jatkui yhdistetyllä iltaruualla ja iltapalalla, joka valmistettiin nuotiolla ja kaasuhellalla mökissä. Illan aikana keskusteltiin vapaasti erilaisista asioista toiminnan lomassa, kerrottiin pieniä kummitustarinoita ja

tarkkailtiin taskulampuilla metsässä nähtyjä liikkeitä. Nuorten rauhoituttua nukkumaa, pidimme ohjaajien kesken vielä palaverin. Purimme palaverissa omia ajatuksia ja tunteuksia päivän kulusta ja tavoitteiden saavuttamisesta.

Viimeisenä leiriaamuna herätys ja aamupesut olivat valvomisesta huolimatta kello 8.00. Ohjaajat huolehdimme viimeisen päivän aamiaisesta. Aamupalan jälkeen ohjelmassa oli leiripaikan siivoaminen yhdessä ja pakkaaminen. Kun leiripaikka oli siivottu ja tarkastettu, kokoonnuimme vielä kaikki nuotiolle polttamaan roskia ja keskustelemaan leirin tapahtumista. Nuoret saivat kertoa vuorollaan ajatuksistaan ja tunteuksistaan, joita leirin aikana oli tullut ja millä tunnelmilla palaisivat nyt kotiin. Myös kaikki ohjaajat kertoivat havainnoistaan ja tunteuksistaan.

Paluumatkalla kävimme vierailemassa vielä yhden oppilaan kotona. Oppilas asui matkan varrella, eikä hänen olisi ollut järkevä tulla keskustaan saakka leirin jälkeen. Koko ryhmämme oli kutsuttu myös kahville hänen kotiinsa. Vierailun aikana oppilaat kertoivat kokemuksia opiskelukaverinsa vanhemmille ja saivat tutustua pihapiiriin.

Koululle päästyämme tyhjensimme auton vielä kyydissä olleiden oppilaiden kanssa ja varmistimme, että kaikki pääsisivät kotia. Aivan loppuksi lähdimme palauttamaan kaupungilta lainaamaamme autoa.

Leirillä sovittiin, että tulen vielä koululle käymään leiristä seuraavalla viikolla. Tällä tapaamisella oppilaat saivat vielä tehtävän, jota käyttäisin vielä arvioidessani leirille asetettujen tavoitteiden toteutumista.

8 ARVIOINTI

Jos minun olisi pitänyt kirjoittaa arviointia leirin onnistumisesta ja tavoitteiden saavuttamisesta heti leirin jälkeen, olisi teksti ollut varmasti synkempää ja tunnepitoisempaa. Päällimmäisenä mielessä oli nuotiolla käyty loppukeskustelu ja ajatus vielä yhdestä päivästä leirillä. Toiminta jäi silloisen ajatteluni mukaan juuri sellaiseen vaiheeseen, jossa työskentelyä olisi heti pitänyt jatkaa. Kuohuntavaihe oli selvitetty. Tunnelmat olivat väsyneet ja hieman pettyneet. Nyt asiaa tarkasteltuna järjen kanssa mielenikin on jo kirkastunut.

Tässä arviointi osuudessa käyn läpi koko leiriprojektin suunnittelusta toteutukseen. Arvioin leirikoulun eri osa-alueita ja tarkastelen leirikoululle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Apuna olen käyttänyt muistiinpanojani, sekä palautetta leirillä mukana olleilta ohjaajilta sekä oppilailta. Oppilailta kirjallinen palaute on pyydetty tehtävän (LIITE3) muodossa. Havaintokaavion materiaalia ei käytetä arvioinnissa, koska sen tuottama materiaali oli tarkoitettu leirille työvälineeksi, ei työn arvioinnin välineeksi, eikä asiasta ole tiedotettu oppilaita ja heidän huoltajiaan. Arvioin erikseen myös omaa opinnäytetyötäni sille asetettujen tavoitteiden lähtökohdista.

8.1 Leirikoulutoiminnan arvioiminen

Seikkailutoiminnan ja sitä kautta myös leiritoiminnan vaikuttavuuden arvioiminen on haastavaa. Usein oivallukset seikkailukokemusten vaikutuksista syntyvät mukana olleille vasta jälkikäteen. Välittömiä vaikutuksia voi kuitenkin havaita ryhmän ilmapiirissä ja yhteishengessä tapahtuvissa muutoksissa. Yksilötasolla havaintoja tehdään yleensä omasta roolista ryhmässä ja toimintaan ryhtymisen aktiivisesta tai passiivisesta tasosta (Linnossuo 2007: 204.)

Ennen leiriä oli tärkeää saada nuoret innostumaan leirikoulusta ja sen suunnittelusta. Tällä haluttiin, että mahdollisimman moni ryhmäläisistä osallistuu leirille ja sitoutuu leirityöskentelyyn. Oppilaiden innostuminen näkyi käytännössä heidän positiivisessa asennoitumisessa ja konkreettisten leiriohjelmia koskevien ehdotuksissa. Vajaan kahden viikon aikana oppilaat esimerkiksi kokosivat koulussa yhdessä ostoslistan ja muistilistan ensimmäistä leiriaamua varten. Yksi oppilaista oli muun muassa ehdottanut erilaisia pelejä, joita voisimme pelata leirillä. Toinen oppilas ehdotti itse opettajalle, että voisi kerätä leirikoulun aikana biologiassa tehtävänä olevan kasvion ja järjestää siitä tietokilpailun muille. Yksi oppilaista pyysi saada nuorisotoimelta tasapainoliinat mukaan leirikouluun. Myös ehdotus kalojen savustamisesta ja vierailusta yhden oppilaan kotona tuli oppilailta. Tässä suhteessa osallistumien mielestäni onnistui hyvin. Kaikki oppilailta tulleet ehdotukset toteutettiin tietokilpailua lukuun ottamatta. Oppilailta nousseet ideat olivat hyvin tavoitteisiin sopivia ja niitä totuttamalla pystyttiin rohkaisemaan oppilaita esittämään mielipiteitä ja osallistumaan heitä itseään koskevaan toimintaan ja päätöksentekoon. Tietokilpailu jäi ohjelmasta muun ohjelman venymisen takia ja oppilaan oman motivaation tehtävää kohtaan lopahdettua.

Asiat, jotka vaativat mahdollisesti tarkempaa huomiota jatkossa, liittyvät ajankäyttöön ja ajankäytön suunnitteluun. Nyt järjestetyllä leirillä osa ohjelmista vei arvioitua enemmän aikaa ja aikatauluja jouduttiin muuttamaan.

Tavoitteiden kannalta yhdeksi merkittäväsi toiminnaksi muodostuivat leirin aloitus, johon kuului koululla yhteiset leiriä valmistelevat tehtävät ja kaupassa käynti. Kaikkien osallistuminen leirille ei ollut varmaa vielä leiriaamuna, vaikka kaikilla oli lupa osallistua leirille. Toiminnan avulla saimme motivoitua mukaan oppilaita, jotka vielä aamulla epäröivät lähtöään. Aamun toiminta motivoi ja antoi vielä nuorille aikaa miettiä mukaan lähtöä ilman, että asia olisi saanut erityistä huomiota muiden ryhmäläisten keskuudessa. Kaikki nuoret saatiin siis mukaan leirille.

Yksittäisiin ohjelmanumeroihin liittyen seikkailupolku Patvinsuolla osoittautui ryhmälle liian pitkäksi tehtävineen. Tehtävät olivat mahdollisesti liian helppoja ja jotkut nuoret mainitsivat niiden olleen tuttuja rippileiriltä. Tehtävien mielekkyys väheni myös, mitä kauemmin retki oli kestänyt. Toisaalta myös jo ennen retkeä ja retken aikana yltynyt valittaminen myös ärsytti osaa ryhmäläisistä. Tämä saattoi myös omalta osaltaan laskea varmasti motivaatiota osallistua toimintaan. Tehtävät olisivat voineet olla haastavampia ja esimerkiksi tiheämmin välein. Polun loppuvaiheessa osa nuorista kulki reittiä edeltä, piilottivat tehtäviä uusiin paikkoihin ja vaihtelivat tehtävien järjestystä. Ohjaajana toiminta tuntui aluksi inhottavalta, mutta toisaalta ryhmäläiset saivat uudesta toiminnasta motivaatiota reitin loppuosalle ja varmasti jännittäviä hetkiä ohjaajia huijatessaan. Seikkailupolku mainittiin kuitenkin refleктоivassa tehtävässä mukavana, mutta suurimmalle osalla turhauttavana koettuna asiana. Turhauttavana tosin mainittiin myös valittaminen.

Nuorten piti pohtia tehtävässään myös, mikä oli leirillä haastavaa, vaikeaa tai oliko kohdannut leirin aikana joitain ongelmia. Suurin osa vastasi näihin, että leirillä ei ollut mitään vaikeaa tai ongelmallista. Joitain yksittäisiä tehtäviä oli mainittu, mutta hyvin vähän. Tämä voi toisaalta kertoa myös siitä, että erilaiset harjoitteet olivat liian helppoja, joka selittäisi myös osaltaan motivaation ajoittaista heikentymistä leirin aikana. Toisaalta taas nuoret eivät välttämättä tulleet tehtävää tehdessä ajatelleeksi esimerkiksi oliko ryhmälle helppo kertoa itsestään tai muita itselle henkilökohtaisesti vaikeita asioita. Tehtävää lukiessa jäi vaikutelma, että useat kysymykset yhdistettiin juuri konkreettiseen tekemiseen.

Ohjelmattomat ajat määriteltiin tärkeiksi jo ennen lähtöä leiritiimien kesken. Nuorten tulisi osata tai ainakin harjoitella viettää aikaa myös ilman ohjausta. Vapaan ohjelman nimellä kulkevat hetket olivat tärkeitä ja hyviä hetkiä vapaille keskustelulle ja sitä kautta tutustumiselle. Leirin aikana syntyi useita keskustelutuokioita, jotka olivat alkaneet esimerkiksi jonkun ohjaajan ja nuoren keskustelusta ja johon muut olivat hakeutuneet lopulta mukaan. Leiri tarjosi mahdollisuuden myös luonteville oppilaan ja ohjaajan kahdenkeskisille keskusteluille.

Nuoret oppivat leirillä varmasti asioita, jotka vaikuttavat tuleviin retkiin ja koulutyökentelyyn. Tärkeäksi muodostui esimerkiksi loppukeskustelussa tiivistynyt yhteinen ajatus siitä, että jokainen ryhmäläinen on vastuussa leirin onnistumisesta ja edelleen ryhmähengestä. Leirikoulun aikana heille konkretisoitui käytännössä, kuinka yhden tai useamman ryhmäläisen toiminta, asenne tai tunnetilat vaikuttivat koko ryhmän toimintaan. Edellä mainittuun keskustelun aiheeseen johti leirillä sattuneet pienet konfliktit, jotka huononsivat leirin ilmapiiriä ajoittain.

Konfliktit nähtiin leirin aikana ja sen jälkeen osana ryhmän tutustumista ja normaalia ryhmädynamiikan muotoutumista. Konfliktien asiallinen käsittely edesauttoi omalta osaltaan oppilaiden oman toiminnan vaikutuksen oivaltamista. Tämä näkyi myös oppilaiden palautetehtävien vastauksissa. Moni oppilaista oli pohtinut omaa toimintaa kriittisesti. Leiriläiset toivat tehtävässä esiin ymmärryksensä oman asenteen vaikutuksesta koko ryhmän toimintaan ja, että ”on kivaa ja hauskaa kun ei ota kaikkeen negatiivisesti”.

Reflektointitehtävässä oppilaat pohtivat myös omaa rooliaan ryhmässä leirillä ja olivatko he rooliinsa tyytyväisiä. Tässä osiossa kaikki olivat arvioineet rooliaan jollain lailla. Koska mukana on niin positiivisia, negatiivisia ja neutraaleja arvioita omasta roolista ryhmässä, uskon oppilaiden arvioiden itsestään olevan hyvin realistisi. Toisaalta tässä osiossa oli turvauduttu usein opettajan tai nuoriso-ohjaajan apuun. Tehtävän tiimoilta oli näin noussut myös hyviä keskusteluja luokassa. Tämän tyyppiset pohdinnat leirin jälkeen voivat varmasti auttaa nuorta rakentamaan minäkuvaansa ja toisaalta ymmärtämään ja näkemään itsenä ryhmään vaikuttavana jäsenenä. Tähän liittyen tehtävässä kysyttiin myös: Mitä opit itsestäsi leirikoulussa? Tähän oli vastattu niukasti, mutta yhdessä

vastauksessa pohdittiin esimerkiksi unen vaikutusta omaan toimintaan ja yhdessä todettiin: ”olen oma itseni”.

Nuorten tehtävässä oli myös tulevaisuutta käsittelevä osio. Tehtävän tarkoitus oli herätellä ajatuksia tulevaisuudesta. Jätän sen kuitenkin tässä tarkemmin käsittelemättä, koska loppupään kysymyksiin oli vastattu hyvin niukasti. Tämän osion tärkein anti toiminnan arvioinnille on se, että oppilaille oli selvästi muodostunut leirin aikana joitain mielipiteitä siitä millaista toimintaa he haluaisivat jatkossa. ”Ei metsään ja eri asenne” -lausahdus tiivistää varmasti monen ajatuksia aivan heti leirin jälkeen.

Oppilaille suunnattu reflektointitehtävä tuntui jo alkujaan liian pitkältä ja sitä olisi pitänyt tiivistää. Tehtävän laajuus näkyi käytännössä loppupään kysymyksien vähäisinä vastauksina. Toisaalta, ei ollut tarkoitus, että koko tehtävää tarvitsisi tehdä yhdellä kertaa. Opettaja ja nuoriso-ohjaaja osallistuivat tehtävän tekemiseen kannustamalla tehtävän tekemiseen ja keskustellen tehtävästä nousseista aiheista ryhmäläisten kanssa esimerkiksi kahden kesken. Opettajalta ja nuoriso-ohjaajalta saamani suullisen ja kirjallisen palautteen mukaan tehtävä tehtiin useassa osassa. He ovat yhtä mieltä siitä, että leirikoulun kokemukset täytyy purkaa jollakin tavalla ja kysely on siihen yksi tapa. Kirjallisessa purussa jokainen saa miettiä vastauksensa rauhassa ja itse. Tähän kyseiseen leiriin liittyen reflektointitehtävä toimi myös palautteena leiristä. Opettajan mukaan tämä motivoi osaa oppilaista tekemään tehtävän, kun he kokivat, että tehtävä on tärkeä opinäytetyöni takia. Jatkossa purut voisi toteuttaa myös muilla keinoilla.

Erillisten tehtävien purkuihin pitää mielestäni myös kiinnittää jatkossa huomiota. Oppilaiden tehtävästä näkyi, että koettuja kokemuksia ei osattu käsitteellistää tai tuoda arkeen. Mielestäni purkukeskustelut saattoivat jäädä pinnallisiksi tai siirtyä myöhemmälle, jolloin jotain kokemuksesta oli jo kadotettu. Toisaalta moniin asioihin on palattu kuluneen vuoden aikana opintojen merkeissä koulussa. Nämä myöhemmin kokemuksiin liitetyt oppimiset eivät luonnollisesti näy tässä heti leirin jälkeen tehdyssä tehtävässä.

8.2 Leirikoulun tavoitteiden saavuttaminen

Leirikoulun välittömiä toiminnalla asetettuja tavoitteita olivat että:

- ryhmä tutustuu toisiinsa paremmin
- ryhmähengestä tulisi tiiviimpi
- ryhmälle syntyisi yhteisiä positiivisia kokemuksia leirin aikana

Päämäärinä eli niin sanottuna kehitystavoitteina olivat:

- Turvallinen, toisiinsa luottava ryhmä
- Yhteisöllisyys
- Arjenhallinnan taitojen vahvistuminen

Pohdittaessa leirin jälkeen yleisesti, mitkä asiat leirillä onnistuivat, päällimmäiseksi nousee tavoitteiksi asetetut tutustuminen, ryhmähengen luominen ja tiivistyminen. Oppilaiden tehtävän perusteella leiriläiset tiedostivat leirille asetetuista tavoitteista juuri tutustumisen. Se mainittiin lähes kaikkien tehtävissä (muuta tavoitteita ei juuri nimetty) ja kaikkien mielestä tavoitteet saavutettiin. Tämä voi kuitenkin kertoa halusta miellyttää vastausten lukijaa tai toisaalta kertoa oppilaiden tyytyväisyydestä leiriin vaikka kaikki ei mennyt suunnitelmien mukaan.

Nuoret arvioivat ryhmähengen ja ryhmän toiminta tehtävässä yleisesti leirillä hyväksi, mutta myös kritiikkiä ryhmän toimintaa kohtaan leirillä esitettiin. Ohjeiden ja sääntöjen noudattamista arvioitiin hyvin vaihtelevasti, mutta kuitenkin pääsääntöisesti niin, että ohjeita/sääntöjä noudatettiin ihan hyvin. Syitä ryhmän toimimiseen tai siihen, että ryhmä ei työskennellyt tarkoituksen mukaisesti, luettiin vaihtelevasti. Ryhmän toimimisen taustalla arvioitiin olevan hyvä ryhmähengi ja toisaalta tehtävien näkyvät tavoitteet kuten ruuan saaminen. Ryhmätyöskentelyä haittaaviksi tekijöiksi nousi negatiivisuus ja kiinnostuksen puute tehtäviä kohtaan.

Opettajalta ja nuoriso-ohjaajalta saamassani palautteessa mainitaan, että oppilaat tutustuivat toisiinsa paremmin leirikoulun aikana. Koulussa se näkyi heti leirin jälkeen esimerkiksi rentoutena ja yhteisinä muisteluhetkinä ja juttuina. Oppilaat kertovat nyt luokassa myös hyvinkin henkilökohtaisia asioita luottaen siihen, että jutut eivät leviä ”jo-poporukan” ulkopuolelle.

Yhtenä vahva näyttönä ryhmäytymisen onnistumisesta ja yhteisten positiivisten kokemusten syntymisestä toimii ryhmässä yhdessä koetuista asioista syntyneet muistot, joista osa tiivistyi jo leirin aikana sanallisiksi ”lausahduksiksi”. Leirillä syntyi Esimerkiksi yli kymmenen erilaista ”sisäpiirivitsiä”. Näitä ”lausahduksia” kirjattiin leirin aikana ylös ja osa näistä elää yhä ryhmäläisten kielessä ja aiheuttavat hilpeyttä ryhmäläisten keskuudessa.

Myös nuoret listasivat refleктоivassa tehtävässään useita positiivisia asioita leiriltä. Positiivisina asioina tehtävien vastauksista nousi yhteiset hetket, keskustelut. Erityisesti iltaohjelma nuotiolla oli koettu mukavana. Mukana olleeseen Aatos-koiraan liittyvät asiat mainittiin lähes poikkeuksetta jokaisen tehtävässä. Yksittäisiin tehtäviin ja toimintaan liittyviä mukavia kokemuksia oli listattu myös. Ryhmä koettiin reflektointitehtävässä positiivisena asiana ja muita ryhmäläisiä kuvailtiin mukavina ja ”aika samanlaisiksi”.

Positiiviset onnistumisen kokemukset ovat hyvin tärkeitä nuorille ja erityisesti nuorille joille monet kokemukset ovat voineet varsinkin koulun puolella olla huonoja. Erilaisia onnistumisia pyrittiin tekemään leirillä näkyviksi omalla toiminnalla ja reagoinnilla. Myös tehtävän kysymys ”Mistä suoriuduit hyvin?” oli tarkoitus saada nostettua juuri positiivisia kokemuksia omasta tekemisestä näkyväksi. Tehtävän perusteella ruuanlaittajat ja saunanlämmittäjät ovat saaneet onnistumisen kokemuksia. Ruuanlaitto suhteellisen isolle ryhmälle oli monelle varmasti uutta, mukavaa ja tarpeeksi haastavaa. Toisaalta voidaan pohtia ovatko oppilaat maininneet nämä siksi että ne ovat helposti ja konkreettisesti ilmaistavissa. Ruuanlaitosta ja saunanlämmityksestä usein myös kiitettiin ja annettiin näin positiivista palautetta.

Molemmat niin opettaja kuin nuoriso-ohjaaja kokivat pystyneensä tutustumaan leirillä nuoriin paremmin kuin luokassa. He mainitsivat muun muassa, että koulussa nuoria näkee vain muutaman tunninkerrallaan kun taas leirikoulussa eletään yhdessä pidempi aika. Kun kysyin palautekyselyssä, mitä molemmat kokivat itse saaneensa leiriltä, oppilaantuntemus mainittiin tärkeimpänä. Opettaja ja nuoriso-ohjaaja kokivat saaneensa kokemuksia siitä, miten ryhmän ja sen eri jäsenten kanssa kannattaa toimia. Myös muistot mainittiin itselle tärkeänä asiana leiristä.

Myös nuorilta kysyttiin, minkä asian uskoo muistavasi leiriltä pitkää. Melkein jokainen mainitsi ainakin yhden kokemuksen, joka jäi leiriltä erityisesti mieleen. Yleisesti muistot vaikuttivat olevan sellaisia, jotka ovat todennäköisesti herättäneet positiivisia tunteita kuten ”yhteiset jutut”, automatkat, patikointireissu, ruokailut ja Aatos. Kysyttäessä kuitenkin millaisia erilaisia tunteita leirillä heräsi, vastaukset olivat epämääräisiä ja vastaukset eivät välttämättä kuvailleet mitään tiettyä tunnetilaa varsinaisesti. Tärkeintä kuitenkin oli, että tunnetiloja syntyi ja toiminta oli näin merkityksellistä. Aikaisempien kokemusten ja näiden vastausten perusteella tunteet ja tunnetaidot olisivat varmasti tärkeitä aiheita käsitellä jatkossa.

Kysyin opettajalta ja nuoriso-ohjaajalta heidän mielipidettään siihen, vaikuttiko leiri opiskelumotivaatioon ja edelleen oppilaiden poissaoloihin. Tähän asiaan ei tietoisesti lähdetty etsimään vastausta, koska vertailukohtaa tämän ryhmän kanssa aiempaan ei ehtinyt olemaan ennen leirikoulua. Opettajan arvion mukaan motivaatio ei ole ainakaan vähentynyt leirikoulun myötä, eivätkä poissaolot ole lisääntyneet. Opettajan ja nuoriso-ohjaajan näkemys siihen, voiko yhteiset retket tai leirikoulu vaikuttaa koulumotivaatioon ovat kokemuksiensa mukaan hyvin positiivisia.

”Yhteiset retket ja leirikoulut voivat ehdottomasti vaikuttaa positiivisesti koulumotivaatioon. Retket yms. ovat hyviä positiivisia ”kiristyskeinoja” oppiaineissa etenemiselle luokkatyöskentelyssä. Retkien suunnittelu antaa potkua perinteisillä tavoilla opiskeluun. Enemmän on kuitenkin vaikutusta kouluviihtyvyyteen ja yhteisöllisyyden vahvistumiseen”

Leiri toteutettiin nyt kolmen aikuisen ohjaamana. Kolme ohjaajaa tuntui toimivalta kokonaisuudelta kun kaikilla oli hieman omat vastualueensa. Kolmen ohjaajan läsnäolo leirillä mahdollisti toisaalta toimintaa useammassa pienessä ryhmässä, toisaalta vapautti jonkun ohjaajista havainnoimaan toimintaa. Ohjaajakokoonpano tulee jatkossa varmasti olemaan opettaja ja nuoriso-ohjaaja, mutta mukaan mahtuisi muitakin. Esimerkiksi koulukuraattori olisi hyvin tervetullut mukaan. Koulukuraattorin mukaan pääsyä tosin epäiltiin. Opettajan mielestä koulukuraattorin mukanaolo olisi hyvä myös siksi, että oppilaat tutustuisivat häneen paremmin, luottaisivat tähän ja uskaltaisivat kertoa enemmän omista asioista jatkossa.

Näkyikö osallistuminen, vastuunotto, suvaitsevaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen leirillä ja leirin toiminnassa? Suvaitsevaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen nousi esiin

leirin aikana esimerkiksi iltaohjelmassa. Nuoret ja ohjaajat esittivät muun muassa rasisista, erilaisista seksuaali-identiteeteistä, ja suhtautumisesta erilaisiin päihteisiin sekä näiden asioiden vaikutuksista ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Erilaisista aiheista keskusteltiin rakentavasti. Näissä keskusteluissa ohjaajilla oli tärkeä vastuu tuoda erilaisia näkemyksiä aiheisiin ja edesauttaa erilaisuuden hyväksymistä.

Osallistuminen ja vastuunotto näkyivät kaikkien mukaan ottamisessa ja toisaalta kaikille yhteisissä vastuualueissa. Vastuunotto näkyi myös keskusteluissa joissa käytiin läpi kaikkien ryhmäläisten vaikutusta ryhmään.

Oppilaat otettiin myös palautteen mukaan leirin suunnitteluun juuri sopivasti. Opettaja mainitsee palautteessaan, että uudelta ryhmältä ei voi vaatia enempää. Hän perustelee kantansa todeten, että syksyn alussa nuoret odottavat enemmän aikuisjohtoista toimintaa kun taas kevätpuolen leirikoulun suunnitteluun nuoret voivat ja haluavat osallistua syksy enemmän. Jo ryhmäytyneessä ryhmässä yhdessä suunnittelu on opettajan mielestä tärkeää.

Yleisesti leirin onnistumista arvioitaessa mielestäni ryhmän toiminnassa oli havaittavissa selkeitä kehityskaaria ryhmän muotoutumisesta kuohuntaan. Nämä ilmenivät alun innostuksena, joka kuitenkin muuttui leirillä ajoittaiseksi ohjaajien vastustukseksi ja pieniksi konflikteiksi. Leirillä kuitenkin luotiin myös jo ryhmän yhteisiä normeja, kuten esimerkiksi normi siitä, että ”asiat joita puhutaan jopossa myös pysyy jopolaisten asioina, eivätkä leviä.” Leiri loppui jälkepäin ajateltuna sopivasti vaiheeseen, jossa työskentely ja tavoitteiden asettelu olisi jo mahdollista. Mielestäni ei ole mielekäästä puhua leirin yhteydessä ryhmän lopettamisvaiheesta, koska leirin tarkoituksena oli aloittaa toiminta. Ryhmänlopetustyö sijoittuu lukukauden loppuun keväälle 2011.

8.3 Opinnäytetyön arviointi

Opinnäytetyöni tavoitteena oli suunnitella lukukauden alkuun sijoittuva leirikoulu, joka tukee erityisesti ryhmäytymistä ja edelleen ryhmän sisäistä luottamusta, mutta myös opetussisällöllisiä tavoitteita. Saamani palautteen ja kokemuksieni perusteella niin ryhmäläiset kuin ohjaajat kokivat, että leirillä kaikki tutustuivat toisiinsa leirillä aikaisempaa paremmin. Myös ryhmähenki tiivistyi leiriltä saatujen yhteisten kokemusten myö-

tä. Nuorten toiminta koulussa viittaa opettajan ja nuoriso-ohjaajan havaintojen perusteella myös luottamuksen lisääntymiseen ryhmäläisten välillä. Nuoret saivat leirillä tilaisuuden harjoitella arjenhallintaan liittyviä elementtejä monipuolisesti, mutta näiden tavoitteiden saavuttamista on hyvin vaikea arvioida. Mielestäni on kuitenkin perusteltua väittää, että tämän ryhmän keskinäinen luottamus lisääntyi leirillä

Toisena tavoitteenani oli tuoda leirityöhön välineitä, joiden avulla tavoitteellisen leirityön suunnittelu, toteutus ja arviointi selkeytyisivät ja lukukauden alkuun sijoitettu leiri olisi helpompi suunnitella lyhyessäkin ajassa.

Leirityöskentelyssäni käyttämäni välineistä osa osoittautui hyvin käyttökelpoisiksi. Tällaisia olivat leirisuunnittelussa käyttämäni suunnittelumatriisi ja arjen hallinta -malli. Myös ryhmäpäiväkirjan käyttö auttoi jäsentämään iltapalaveria ja suuntaamaan toimintaa. Havaintokaavake taas ei tuntunut toimivalta sellaisenaan. Se ohjasi keskustelua iltapalaverissa, mutta oli vaikea käyttää päivän aikana toiminnassa. Mielestäni ainakin suunnittelumatriisi ja arjen hallinta -malli ovat jatkoon kannalta hyvin käyttökelpoisia työvälineitä tavoitteellista leiriä suunniteltaessa. Arjen hallinta -malli toimii myös, nyt saamieni kokemusten perusteella, hyvänä viitekehysnä leirille ja JOPO® -työskentelyyn sosiaalisen työn näkökulmista ja lähtökohdista. Omassa työssäni käyttämäni looginen viitekehys auttoi suunnittelutyössä hahmottamaan leirikokonaisuutta, mutta sen käyttö yhteisesti koko leiritiimin kanssa jäi puutteelliseksi.

Kolmantena tavoitteena oli vakiinnuttaa lukukauden alkuun sijoittuva leirikoulu ryhmäytymistä tukeva työmenetelmänä, osaksi uudenlaista opetusmuotoa jolla lopulta tähdätään syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseen. Saamani palautteen mukaan kokemukset nyt järjestetystä leiristä ovat vakuuttaneet ainakin opettajan ja nuoriso-ohjaajan toiminnan vaikuttavuudesta ja he haluavat järjestää vastaavanlaisella idealla leirin myös tuleville JOPO® -oppilaille.

Leirikoulusta saatujen kokemusten pohjalta jatkossakin varmasti aiotaan järjestää ryhmäytymisen tueksi leiri aivan lukukauden alussa. Yhtä mieltä opettaja sekä nuoriso-ohjaaja ovat siitä, että tähän tarkoitukseen juuri nyt järjestetty niin kutsuttu ”eräreissu” tai ”korpiretki” on erittäin toimiva. Leiri arvioitiin myös kestoaltaan tavoitteisiin nähden sopivan mittaiseksi. Pidempi leiri olisi ollut mahdollisesti liian raskas sekä nuorille, että

aikuisille. Täytyy myös muistaa, että työ eri tavoitteiden saavuttamiseksi jatkuu luonnollisesti koulussa. Suuria kehittelyjä leirikonseptiin ei opettajan ja nuoriso-ohjaajan mielestä tarvita, koska leirikoulu toimi ja kun leirikoulun pääpiirteet ovat selvät. Nämä auttavat leirin toteuttamisessa heti syksyn alussa.

Tärkeää on myös muistaa, että leirikoululle oli asetettu myös opetussisällöllisiä tavoitteita. Leirikoulusta saatuja kokemuksia on käytetty luokkaopetuksessa tuomaan kokemuksellista oppimista käytäntöön kokemuksia mieleen palauttamalla.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tunnetila, joka minulla oli leiriltä palattua, ei loppujen lopuksi kertonut juurikaan leirin onnistumisesta tai epäonnistumisesta. Se kertoi kokonaisvaltaisesta leiristä, raskaasta työstä ja haastavan työmenetelmän käytöstä. Leiri on työmuotona raskas ja hyvin haastava työmuoto, mutta antaa myös ohjaajille paljon. Tässä osiossa esittelen arvioinnin pohjalta tekemäni johtopäätökset.

Leirikoulu on oppilaita innostava työväline. Nyt järjestetyllä leirillä jo alkuvalmistelut motivoi nuoria mukaan toimintaa. Leiriä suunniteltaessa aloitukseen kannattaa kiinnittää huomiota, koska se voi olla ratkaiseva tekijä oppilaan motivoitumisesta lähteä leirille.

Leirillä oltaessa leirille valittuihin tehtäviin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Niiden on oltava tarpeeksi haastavia, että ne motivoivat ja jaksavat pitää mielenkiintoa yllä. Myös liian pitkiksi venyvät yhtäjaksoiset työskentelyjaksot alentavat mahdollisesti motivaatiota. Toisaalta tehtävien ei tarvitse aina olla mukavia tai jännittäviä ollakseen vaikuttavia. Ruuanlaitto oli leiripalautteen mukaan eniten onnistumisen kokemuksia sisältänyttä toiminta. Toiminnan reflektiivisyyteen tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota toiminnasta oppimisen parantamisen kannalta. Purkutilanteiden puutteellisuus näkyi nuorten palautteessa asioiden epämääräisyytenä. Suunnitellun ohjelman välissä on kuitenkin myös oltava aikaa vapaalle olemiselle ja antaa tilaa spontaaneille keskusteluille ja tutustumiselle. Ryhmäytymisen ja ryhmän kehittymisen kannalta tärkeimmiksi elementeiksi nyt järjestetyllä leirillä muodostuivat pienet konfliktit, niiden asiallinen

käsittely keskustelemalla sekä intiimit mukavat keskusteluhetket nuotiolla. Leiri aloitti nuorissa varmasti jonkin prosessin, joka jatkoi kehitystään edelleen koulussa.

Leirin tavoitteisiin nähden työmenetelmänä leirikoulu on hyvä vaihtoehto perinteisille ryhmäytymispäiville. Nuorille pystyttiin nyt toteuttamaan leiri, jolla he saivat positiivisia yhteisiä kokemuksia. Uudet kokemukset on myös siirrettävissä koulutyöskentelyyn kouluvuoden aikana. Leiri on toimiva ja turvallinen paikka käydä erilaisia arvokeskusteluja ryhmän kanssa. Ohjaaja voi myös omalla toiminnallaan toimia leirillä esimerkiksi tärkeitä arvoja kunnioittamalla toiminnassaan. Tavoitteellisen toiminnan avulla pystytään mahdollisesti lisäämään nuorten keskinäistä luottamusta ja näin muokkaamaan oppimisympäristöä positiivisemmaksi ja kannustavammaksi. Leiri ympäristö mahdollisti tutustumisen niin arkirutiinien kuin suunnitelmallisen ohjelman kautta. Yhdessä koetut positiiviset kokemukset ovat auttaneet mahdollisesti sitoutumista ryhmään ja ryhmän toimintaan

Lukuvuoden alkuun uudelle ryhmälle suunnattu leirikoulu haastaa niin leirin suunnittelijat kuin leiriläisetkin vaativuudellaan. Leirin nopea suunnittelu ja toteutus lukukauden alussa vaativat motivoituneen leiritiimin, hyvää organisointi kykyä sekä ammattitaitoa motivoida oppilaita osallistumaan leirille kuin myös leirin suunnitteluun. Lukukauden alkuun sijoittuvan leirikoulu on suunniteltava suhteellisen lyhyessä ajassa. Jotta leirikouluun saadaan mukaan enemmän haluttua tavoitteellisuutta ja sitä kautta myös vaikuttavuutta, leirisuunnittelu on tehtävä huolella. Jokainen leirin suunnittelija toimii omilla usein oppimillaan tavoilla. Suunnittelutyöhön voi kuitenkin saada apua erilaisista projektityön suunnitteluun kehitetyistä välineistä.

Tälläkin leirillä tuli yllätyksiä. Oppilaiden motivaatio ei ollut enää toisena leiripäivänä sama kuin ensimmäisenä. Koko leiritiimin kokemusten mukaan moni leiriläinen alkoi leirin aikana tai leirin jälkeen pohtimaan esimerkiksi oman toimintansa vaikutusta koko ryhmään. Leirillä saatiin alulle prosessi joka tukee sosiaalista oppimista ja tätä kautta elämän hallintaa.

Arjen hallinta -malli toimi mielestäni leiritoiminnan taustalla selkeyttämässä toimintaa ja toiminnan tavoitteita. Malli on mielestäni myös sovellettavissa JOPO® -ryhmän sosiaaliseen työhön viitekehyksenä ja toimintaa suuntaavana kokonaisuutena elämänhallin-

nan kysymyksiä pohdittaessa. Malli sopisi esimerkiksi luokan nuoriso-ohjaajan teoreettiseksi viitekehyyksi säännöllisessä pitkäkestoisessa ryhmätoiminnassa.

Uskon, että opinnäytetyöstäni on hyötyä suunniteltaessa ja kehitettäessä JOPO -luokan toimintaa jatkossa. Lopuksi haluaisin kannustaa kaikkia sosiaali-alan koulutuksen saaneita miettimään oman osaamisensa hyödyntämisen mahdollisuuksia koulumaailmassa. Tulevaisuudessa meitä on siellä toivottavasti nykyistä enemmän!

LÄHTEET

- Aalto, Mikko 2000: Ryhmästä ryppääksi. Ryttylä: My Generation oy
- Himberg, Lea – Laakso, Juhani – Peltola, Ritva – Näätänen, Risto – Vidjeskog, Jan 1999: Kehittyvä ihminen. Psykologia 2. Porvoo: WSOY.
- Heinonen, Outi 1995: Löytöretki seikkailuun. Teoksessa Aaltonen, Turkka (Toim.) 1995: Seikkailuohjaajan käsikirja. Jyväskylä: Gummerus. 10-15.
- Hämäläinen, Juha 1998: Seikkailu- ja elämyspedagoginen orientaatio sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. Teoksessa Lehtonen, Timo (toim.) Elämän seikkailu. Jyväskylä: Atena kustannus Oy. 149-167.
- Jauhiainen, Riitta - Eskola, Marjatta 1994: Ryhmäilmiö. Porvoo: WSOY
- Kaukkila, Veli – Lehtonen, Elisa 2007: Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänojaajan taitoja tarvitsevalle. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.
- Karppinen, Seppo 2007: Elämyksestä kokemukseen ja oppimiseen. Teoksessa Teoksessa Karppinen, Seppo – Latomaa, Timo (toim.):Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. 75-97.
- Kataja, Jukka – Timo Jaakkola – Jarmo Liukkonen 2011: Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kivelä, Valtteri – Lempinen Juho 2010: Arki Hallintaan – Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turenki: Kirjapaino Jaarli Oy.
- Kopakkala, Aku 2005: Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.
- Kurki, Leena – Nivala, Elina – Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2006: Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Lehtonen, Kai – Mäkelä, Eeva – Pulli, Kalle 2007: Ohjaus seikkailutoiminnassa. Teoksessa Karppinen, Seppo – Latomaa, Timo (toim.):Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. 127-138.
- Lieksan kaupunki 2009: Yleistietoa Lieksasta. Verkkodokumentti. Luettu 28.10.2009. <http://www.lieksa.fi/Resource.phx/sivut/sivut-lieksa/esittely/index.htm>> Päivitetty 23.9.2009.
- Niemistö, Raimo 2007: Ryhmän luovuus ja kehityshehdot. Tampere: Tammer-paino.
- Nivala, Elina 2007: Koulukuraattori nuoren maailmassa. Teoksessa Kurki, leena - Nivala, Elina – Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko: Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: FINN LECTURA Oy. 101-159.

- Numminen, Ulla – Ouakrim-Soivio, Najat 2009: Joustava perusopetus. JOPO®-toiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 2009:26. Helsinki: Yliopistopain
- Ohjeita leirikouluun 2011. Luokkis.com – Luokkaretki- ja leirileirikouluportaali. Web-Julkaisut Kuopio Oy. Verkkodokumentti.
<<http://www.luokkis.com/index.php?page=leirikoulu>> Luettu 1.3.2011.
- Pennington, Donald C. 2005: Pienryhmän sosiaalipsykologia. Helsinki: Gaudeamus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Pudonneilla suuri riski syrjäytyä 2011. Helsingin Sanomat 25.3. A 5.
- Pulkamo, Hannele 2007: Seikkailukasvatus ja elämyspedagogiikka nuorisotyössä: Valan väline vai osallisuuden ja sosiaalisen vahvistamisen väline. Teoksessa Hoikkala, Tommi – Sell, Anna: Nuorisotyötä on tehtävä. 496-520
- Rautiainen, Asta 2005: Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ryhmäytyminen 2010: Koulurauha. Mannerheimin lastensuojeluliitto, Opetushallitus, Poliisihallitus, Folkhälsan ja Suomen vanhempainliitto. Verkkodokumentti.
<http://www.koulurauha.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=85&Itemid=90> Luettu 3.8.2010.
- Silfverbeg, Paul 2007: Ideasta projektiksi. Projektityön käsikirja. Helsinki: Edita.
- Silfverbeg, Paul 2004: Projektioapas. Projektisuunnittelun käsikirja. Suomen ympäristökeskuksen moniste. Helsinki. Verkkodokumentti. Luettu 5.8.2010
<<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=23557>>
- Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2005. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki.
- Vilka, Hanna – Airaksinen, Hanna 2003: Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Verkko-opettajan opas 2011. Opettaja – ohjaaja, opastaja, organisaattori. Verkkodokumentti. <<http://lukiot.tampere.fi/seututarjotin/vopas/index.php?sivu=52>> Päivitetty 2007. Luettu 25.2.2011.

Haastattelut:

Harviala, Terhi 2010: Nuoriso-ohjaaja. Lieksan nuorisotoimi. Lieksa. Haastattelu 16.8.2010.

Lappalainen, Virpi 2010: Koulukuraattori. Lieksan perheneuvola. Lieksa. Haastattelu 16.8.2010.

Turunen, Virpi 2010: Erityisopettaja. Lieksan Keskuskoulu. Lieksa. Suullinen tiedoksi anto/Haastattelut 18.3.2010 ja 16.8.2010.

Tiedote kotiin 25.8.2010

KESKUSKOULU 7-9/JOPO

Hei!

Syyslukukausi on aluillaan ja opinnot JOPO -ryhmässä ovat käynnistyneet vauhdilla. Näin heti alkuun ohjelmassa on koko JOPO -ryhmän yhteinen leirikoulu. Leirikoulun tarkoituksena on tutustua koko ryhmän kanssa paremmin, suunnitella tulevaa vuotta JOPO:ssa sekä oppia uusia asioita luokkahuoneen ulkopuolella. Leirikoulu toteutetaan osana opiskelija Saila Ikonen sosionomi (AMK) opinnäytetyötä. Tästä lisää tietoa erillisessä tiedotteessa viimeisellä sivulla.

Leirikoulun ajankohta on 1.-3.9.2010. Tulemme keskiviikkona kouluun normaaliin aikaan klo 8.00. Aamun aikana teemme yhdessä viimeiset valmistelut ja syömme koululla. Ruokailun jälkeen matkustamme yhdessä leiripaikalle. Palaamme keskustaan perjantaina aamupäivällä. Käymme ruokailemassa ja puramme koululle jäävät tavarat. Oppilaat pääsevät kotiin n. klo 12.15.

Leirikoulu pidetään Patvinsuon läheisyydessä, Litmossa. Majoittaudumme entisellä metsätyömiesten kämpällä, Litmonlammen rannassa. Majapaikassamme ei ole sähköjä, eikä sinne tule juoksevaa vettä. Peseytymistä varten lämpiyä sauna, jonne kannamme vedet lammesta. Ruuat kokkaamme yhdessä nuotiolla ja kaasuhellalla. Toimintamme tapahtuu pitkälti ulkona, joten varustautuminen olosuhteiden mukaan on erityisen tärkeää!

Leirikouluun osallistuu oppilaiden lisäksi aikuisina JOPO -ryhmän opettaja Virpi Turunen, nuori-so-ohjaaja Terhi Harviala sekä sosionomiopiskelija Saila Ikonen. Yhteensä meitä lähtee reissuun 12 henkilöä.

Jokaisen tulisi pakata mukaan seuraavat tavarat:

- Sadevarusteet (esim. sadetakki ja kumisaappaat)
- Taskulamppu (esim. otsalamppu)
- Makuupussi tai petivaatteet (patjat, tyyny ja peitot on majapaikassa)
- Saunavarusteet (pyyhe, uimapuku jne.)
- Kengät, joissa on hyvä kävellä metsässä (pelkät reinot ei ole hyvä vaihtoehto..)
- Lämmintä vaatetta (ulkoiluvaatteita, villasukat, käsineet, pitkähihaista ja -lahkeista vaihtovaatetta sateen sattuessa jne.)
- Henkilökohtaiset hygieniatarvikkeet (pesuaineet, hammasharja jne.)

Omia eväitä, kuten karkkia ja mehua saa ottaa mukaan kohtuullisesti!

Jos sinulla on kysyttävää leirikoulusta ja siihen liittyvistä asioista, älä epäröi ottaa yhteyttä!

Terveisin: Virpi Turunen (p.xxx xxx xxxx), Terhi Harviala (p. xxx xxx xxxx) ja Saila Ikonen (p. xxx xxx xxxx)

LUPA OSALLISTUA LEIRIKOULUUN 1.-3.2010 VÄLISENÄ AIKANA

(Palauta koululle viimeistään perjantaina 27.8.2010!!!)

Oppilaan nimi ja luokka:

Rastita!

- Saa osallistua leirikouluun
- Ei saa osallistua leirikouluun

Allergiat ja muut huomioitavat asiat leirikoulun aikana:

Kuvaaminen leirikoulussa:

Rastita!

- Annan luvan julkaista leirikoulun aikana kuvattua materiaalia nuorestani JOPO:n toimintaa esittelevissä yhteyksissä sekä keväällä 2011 valmistuvassa opinnäytetyössä.
- Annan luvan kuvata nuortani leirikoulun aikana. Materiaalia saa käyttää vain JOPO:n omassa toiminnassa.
- En anna lupaa kuvata, enkä julkaista materiaalia nuorestani.

10 PVM JA PAIKKA ____ / ____ 2010 _____

Huoltajan allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Hei!

Olen sosionomiopiskelija ja sain viime kevään pitkän työharjoitteluni aikana tutustua Joustavan perusopetuksen –ryhmään Lieksassa. Opintoni ovat niin loppuvaiheessa, että myös oma opinnäytetyöni on hyvin ajankohtainen. Koska JOPO® on Lieksassa aivan uusi tapa toimia ja oppia, JOPO® -toimintaa pyritään arvioimaan ja kehittämään koko ajan. Haluaisinkin nyt kovasti olla mukana suunnittelemassa ja kehittämässä JOPO® -toimintaa eteenpäin. Opinnäytetyöni tarkoitus on palvella erityisesti tätä tavoitetta, mutta myös olla mukana kokemassa uusia elämyksiä yhdessä nuorten kanssa.

Monimuotoisen opinnäytetyöni toiminnallisena osuutena olen mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa tämän syksyn leirikoulua. Kirjallisessa osuudessa kuvaan leirikoulun suunnittelua, toteutusta ja arvioin toiminnan onnistumista. Pohdin myös tämän tyyppisen toiminnan mahdollisuuksia ja haasteita JOPO® -toiminnan osana. Kerään myös palautetta nuorilta sekä ohjaajilta. Tarkastelen toimintaa koko ryhmän kannalta, eikä kirjallisessa raportissani eritellä yksittäisiä nuoria tai heidän ajatuksiaan.

Jos haluat tietää opinnäytetyöstäni enemmän tai sinulle tulee jotain kysyttävää asiasta, ota minuun yhteyttä. Vastaan kysymyksiin mielelläni.

Minut saa kiinni numerosta xxx xxx xxxx tai sähköpostitse saila.ikonen@metropolia.fi.

Syksyisin terveisin

Saila Ikonen
Sosionomiopiskelija
Metropolia Ammattikorkeakoulu
p. xxx xxx xxxx

(1) Kaikki tietää puolukan,
mutta millainen on juolukka?

TEHTÄVÄ:

Tehtävä suoritetaan kahdessa ryhmässä. Jakautukaa nopeasti kahteen ryhmään.

Etsi ryhmäsi kanssa juolukka.. Ryhmä, joka osoittaa ensin juolukan ja vastaa oikein esitettyyn kysymykseen, on voittaja.

KYSYMYS (ohjaajalla) : Voiko juolukan syödä?

(3) Viisi jalkaa, kaksi kättä

ETENEMISESTE:

Ryhmän tehtävänä on rakentaa itsestään patsas, jolla on aina tietty määrä käsiä ja jalkoja maassa. Harjoituksen aikana kaikkien ryhmän jäsenten on oltava fyysisessä kontaktissa toisiinsa.

Ohjaaja kertoo ryhmälle kuinka monta jalkaa ja kättä ryhmällä tulee olla maassa. Tehtävä vaikeutuu kierroskierrokselta. Ryhmä saa harjoitella patsaan muodostusta, ja pysyttyään patsaana pystyssä 3 sekuntia, voi ohjaajan pyytää paikalle tarkastamaan.

Rastilta saa edetä vasta kun tehtävä on suoritettu moitteettomasti

(2) Kellä tärisee kädet, kuka ei keskity?

ETENEMISESTE:

Ryhmän tehtävänä on saada laskettua keppi maahan. Keppiä pidetään niin, että jokaisen tulee koko ajan koskettaa keppiä ja kannatella sitä ainoastaan yhdellä etusormellaan. Aloitustilanteessa keppi asetetaan silmien korkeudelle.

Rastilta saa edetä vasta kun tehtävä on suoritettu moitteettomasti.

(4) Eksyksissä

ONGELMA:

Olet retkellä tuntemattomassa metsässä ja eksyt muusta ryhmästä. Huudat apua, mutta kukaan ei kuule. Sinun täytyy siis löytää ihmisten ilmoille ihan omin päin. Päätät merkitä reittisi siltä varalta, että joudut palaamaan samaa reittiä takaisin. Miten merkkait reitin? Sinulla on mukanasasi liituja, paperia, eväitä ja puukko.

Mieti ryhmässä yhdessä, kuinka merkkaisitte reitin. Perustelkaa valintanne.

Ohjaajat toimivat tuomareina.

(5) Ihan solmussa.

ETENEMISESTE:

Koko ryhmän tehtävä on vapautua solmusta. Asettukaa tiiviiseen piiriin, sulkekaa silmäne ja ojentakaa kädet piirin keskelle. Tämän jälkeen tartutte jokun toisen ryhmäläisen käteen kiinni. Molemmat kädet tulee olla toisen ryhmäläisen kädessä kiinni ennen kuin saa avata silmät. Nyt tehtävänä on selvittää solmu. Otteen asentoa saa muuttaa.

Rastilta saa edetä vasta kun tehtävä on suoritettu moitteettomasti.

(7) Kartta hukassa?

TEHTÄVÄ:

Piirrä leiripaikan pihakartta ulkomuistista ohjaajalta saaduilla välineillä. Ohjaajat toimivat myös tuomarina tehtävässä.

Rastilta etenemme kun jokainen on suorittanut tehtävän hyväksytysti.

(6) Näyte itsestä

ETENEMISESTE:

Katsele ympärillesi ja etsi luonnosta jotain joka kertoo sinusta. Löydökset esitellään koko ryhmälle.

Rastilta edetään vasta kun tehtävä on suoritettu moitteettomasti.

(8) Voihan männynkäpy!

TEHTÄVÄ:

Muodostetaan kaksi ryhmää. Annetusta merkistä ryhmäläiset lähtevät keräämään käpyjä ajan 1 min ajan. Kun aika on täynnä ja tehtävä suoritettu kokoonnutaan sovitulle paikalle ja muodostetaan kävyistä jono. Ryhmä, jonka jono on pidempi, on voittaja.

(9) "Suon yli"

ONGELMALLINEN TEHTÄVÄ JA ETENEMISESTE

Seisotte koko ryhmän kanssa pressun päällä. Pressu pitäisi kuitenkin saada käännettyä ympäri. Kuinka tämä onnistuu??

Rastilta etenemme vasta kun pressu on saatu käännettyä niin, että jokainen on pysynyt sen päällä koko tehtävän ajan ja tehtävä näin suoritettu moitteettomasti.

(10) Bakteereja vedessä

Olet joutunut patikoidessasi eksyksiin ja juomavesi määrä hupenee uhkaavasti. Vettä voi tislata siten, että täyttää sukan hiekalla ja hiilellä ja antaa veden tihkua sukan läpi. Näin vedestä lähtee epäpuhtaudet. Vesi puhdistetaan myös keittämällä.

KYSYMYS:

Kuinka kauan vettä pitää vähintään keittää, jotta voidaan olla varmoja siitä, että sitä on turvallista juoda? Miettikää vastaus ryhmässä.

- A) puoli minuuttia
- B) minuutti
- C) 4 minuuttia
- D) 20 minuuttia

KESKIVIikko 1.9.2010

KLO	TOIMINTA	VASTUUHENKILÖ(T)	MUUT HUOMIOT
8.00	ALOITUS/ TEHTÄVIEN JAKO		
	TOIMINTAA		
	AUTON PAKKAAMINEN		
	LOUNAS		
	LÄHTÖ		
	OPPILAAN HAKU		
	KALAN SAVUSTUS		
	TUTUSTUMINEN LEIRIPAikkaAN/ TURVALLISUUSASIAT		
	VÄLIPALA		
	ILTAOHJELMAN SUUNNITTELU		
	ILTARUOKA		
	SAUNA		
	ILTAOHJELMA		
	ILTAPALA		
	NUKKUMAAN		

Hei vielä!

Nyt on ensimmäinen leirikoulu takana ja JOPO®-ryhmäläiset toivottavasti taas vähän tutumpia. Mutta mitä jäi mieleen? Millainen kokemus oli?

Kuten aikaisemmin olen kertonut, teen leirikoulusta opinnäytetyöni ja kaipaan nyt teiltä tärkeää palautetta kaikesta mitä koitte, näitte tai tulee muuten mieleen leiristä. Kaikki hyvät ja huonot asiat ovat sallittuja. Olette nyt ryhmänä tärkeässä asemassa JOPO®-toiminnan kehittämisessä.

Ohessa on kysymyksiä joihin haluan, että vastaatte. Kysymyksiä on melko paljon ja niihin voi olla helpompi vastata pienemmissä erissä, ei kaikkiin kerralla. Jos tuntuu, että et ymmärrä jotain kohtaa tai kirjoittamalla vastaaminen on työlästä, voimme sopia aikaa haastatteluun tai voit soittaa ja kysyä neuvoa. Myös Virpi ja Terhi auttavat varmasti palautteen kanssa.

Kysely palautetaan Virpille ja siihen ei tarvitse laittaa nimeä.

Kokoonnumme koko ryhmän voimin vielä kerran syksyn aikana koululla ja näemme siis silloin!

Syksyisin terveisin

Saila Ikonen
p. 044 347 6083
saila.ikonen@metropolia.fi

Millainen kokemus leirikoulu oli? Mitä se aiheutti?

Mikä oli hauskaa? Miksi?

Mikä oli turhauttavaa? Miksi?

Mikä oli haastavaa tai vaikeaa? Miksi?

Millainen oli roolisi leirillä? Olitko siihen tyytyväinen?

Mistä suoriuduit hyvin?

Miten koko ryhmä sinun mielestä toimi?

Miten ohjeita/sääntöjä noudatettiin?

Miksi ryhmä työskenteli hyvin?

Miksi ryhmä työskenteli huonosti?

Minkä asian uskot muistavasi leiriltä pitkään? Miksi?

Mitä ongelmia kohtasit? Kuinka ratkaisit ongelmat ja oliko ratkaisut hyviä?

Mitä leiristä voisi oppia?

Millaisia erilaisia tunteita sinulle heräsi leirikoulun aikana?

Mitä opit itsestäsi leirikoulussa?

Mitä opit ryhmästäsi leirikoulun aikana?

Mitä opit toiminnasta leirikoulussa?

Toimitko leirikoulussa sinulle tyypillisellä tavalla?

Mitä vahvuuksiasi käytit?

Oliko sinulle leirikoulun tavoite selvillä? Mikä tavoite mielestäsi oli?

Onko ryhmän tavoite saavutettu?

Mitä tehtiin leirikoulussa hyvin?

Mitä haluaisit, että tehdään ensi kerralla eri tavalla?

Mitä haluaisit, että tehdään ensikerralla samoin?

Tulevaisuus. Mitä tämän jälkeen? Miten leirikoulu kokemuksia voisi soveltaa tulevaisuudessa?

Miten jotain oppimaasi voisit hyödyntää jatkossa?

Minkälaisia asioita leirikoulusta saattaisit tarvita arjessasi?

Minkälaisia uusia suunnitelmia tai ajatuksia tulevasta leirikoulu herätti?

Mitä haluaisit että tehdään eritavalla ensi kerralla?

Miten oppimasi hyödyttää muita?

Mitä haluaisit oppia lisää?

LEIRIKOULU
1.9.-3.9.2010

RYHMÄPÄIVÄKIRJA

Päivämäärä __/__/2010

Leiripaikka _____

Työntekijät:

Tavoitteet:

E erityiset havainnot nuorista:

E erityiset havainnot ryhmästä:

Muut havainnot (olosuhteet, toiminnan suhde tavoitteisiin)

Kehittämisajatukset ja toimenpiteet:

HAVAINNOT
PVM. ____/____.2010

HAVAINNOIJA _____

Oppilaan nimi	Miten ottaa kontakteja muihin?	Millainen rooli ryhmässä?	Kenen kanssa viihtyy?	Kenen kanssa ei ole tekemisissä?	Muita huomioita

Palautekysely opettajalle ja nuoriso-ohjaajalle

- Mikä onnistui leirillä?
- Mikä epäonnistui leirillä?
- Miten leiri mielestäsi vaikutti ryhmään? Kuinka leirin mahdollinen vaikutus näkyi koulussa?
- Leirillä syntyi joitain yhteisiä "hokemia". Jäivätkö ne elämään ryhmän kesken?
- Koetko, että pystyit tutustumaan leirillä nuoriin paremmin kuin luokassa?
- Mitä koet itse saaneesi leiriltä?
- Aiotteko jatkossa järjestää JOPO-oppilaille leirin ryhmäytymisen tueksi aivan lukukauden alussa?
- Millaisia kehitysajatuksia on herännyt tällaisen lukukauden alkuun sijoittuvasta leiristä?
- Leiriläiset täyttivät leirin jälkeen "palautekaavakkeen" jossa he pohtivat leirin tarkoitusta, leirillä saatujen kokemusten merkitystä itselleen ja omaa toimintaansa leirillä. Oliko tällaisesta mielestäsi millaista hyötyä? Käyttäisitkö jotain vastaavaa itse tulevaisuudessa ja miten itse toteuttaisit tämän?
- Miten mielestäsi oppilaat otettiin huomioon ja mukaan leirin suunnitteluun? Perustelee.
 - o Tarpeeksi, liian vähän, liikaa?
 - o Miten leirin ajankohta vaikuttaa teidän mielestä leirin suunnitteluun?
 - o Olisiko nuorilta pitänyt kysyä enemmän mitä he tahtovat?
 - o Millaisiin asioihin yleensä oppilaat saavat leireillä vaikuttaa?
- Millaisella kokoonpanolla vastaavanlainen leiri voitaisiin jatkossa toteuttaa? (Nyt mukana oli 3 aikuista, miten jatkossa toteutatteko retket? (ope+työpari vai olisiko paikka vielä esim. koulukuraattorille tai vastaavaalle?)
- Leiri tuntui heti leirin jälkeen tämän porukan kanssa jopa liian lyhyeltä kaikkien tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta mitä mieltä nyt olet leirin kestosta? Oliko leiriltä helppo palata arkeen ja jatkaa leirillä kesken jääneitä prosesseja vai olisi leirin pitänyt olla pidempi?
- Kun rahoitus tällaiseen toimintaan loppuu valtiolta ja siirtyy kunnan vastuulle, miksi tällaista leiritoimintaa tulisi rahoittaa?

RYHMÄHAASTATTELU/SUUNNITTELUKOKOUS -RUNKO 16.8.2010

Tausta leirikoululle

- Kokemukset viime vuodesta Joustavan perusopetuksen ryhmässä
 - o hyvät asiat/onnistumiset
 - o kehittämiskohteet
- Leirikoulut lukuvuonna 2009-2010?
 - o kuinka pitkiä leirikoulut/retket olivat?
 - o minne retkiä on tehty ja miksi?
 - o millaista toimintaa aikasemmilla retkillä/leirikoulussa on ollut?
 - o miten retket/leirikoulut suunniteltiin?
 - o osallistuivatko nuoret suunnitteluun?
 - o mitkä asiat onnistuivat?
 - o minkälaisia vaikeuksia/haasteita kohtasitte?
 - o mitä nuoret ajattelivat leirikouluista? Mistä pitivät/ eivät pitäneet?
 - o vaikuttiko leirikoulut miten ryhmän toimintaan jatkossa?
 - o miten turvallisuudesta huolehdittiin?

Leirikoulu syksy 2010

- Mitä odottaisit tänä syksynä JOPO-ryhmälle järjestettävältä leirikoululta? Tavoitteet?
- Millaiset näkemykset ja ajatukset kasvatuksesta/oppimisesta ohjaavat omaa toimintaasi?
- Leirikoulun teemat
- Toiminta/metodit
- Riskit
- Millaisena näkisit oman roolisi järjestettävässä leirikoulussa? Millaisen uskot sen olevan ja vastaako se sitä mitä haluisit sen olevan?
- Leirikoulun
 - o kesto, ajankohta, paikka?
 - o osallistujat?
 - o tiedotus/lupa vanhemmilta
 - o mahd. kuvauslupa
 - o rahoitus?
 - o ym. käytännön asiat
- **Uuden tapaamisen sopiminen**

SUUNNITELMA	MITTARIT	TOTEENNÄYTTÖ	OLETUKSET JA RISKIT
<p>Kehitystavoite (Päämäärä)</p> <p>Turvallinen, toisiinsa luottava ryhmä</p> <p>Yhteisöllisyys</p> <p>Arjenhallinnan taidot vahvistuvat</p>	<p>Ohjaajat havainnoivat nuorten toimintaa leirin aikana ja leirin jälkeen (havainnointi kaavake, leiripäiväkirja, palautekysely)</p> <p>Oppilaat arvioivat ryhmää ja toimintaa leirin jälkeen</p> <p>HUOM:</p> <p>-> Havainnointi ja sen laatu</p> <p>-> Palaute oppilailta ja ryhmän ohjaajilta</p>	<p>- Havainnoista/palautteesta löytyy luottamukseen liittyviä elementtejä erityisesti leirin jälkeen</p> <p>-Nuoret puhuvat avoimesti itsestään</p> <p>- Kokemusten jakaminen</p> <p>- Kommunikointi</p> <p>- Hulluttelu</p> <p>- Onnistumisen kokemukset</p> <p>- Osoittavat oppimista omista reaktioista</p> <p>- Oman roolin pohtiminen ja toisiin tutustuminen</p> <p>- Toisten kannustaminen</p>	<p>+ Toiminta/ympäristö motivoi nuoria osallistumaan yhteisen toimintaan ja vuorovaikutukseen toistensa kanssa</p> <p>+ Itsestä, muista ja ympäristöstä oppiminen tapahtuu toiminnan kautta, omaa toimintaa arvioimalla</p> <p>-Toiminta ei kiinnosta nuoria</p> <p>- erilaisten mahdollisten konfliktien huono selvittäminen</p>
<p>Välitön tavoite (Tarkoitus)</p> <p>Ryhmä tutustuu toisiinsa paremmin</p> <p>Tiiviimpi ryhmähenki</p> <p>Ryhmälle syntyy yhteisiä positiivisia kokemuksia leirin aikana</p> <p>Uusia "arjen taitoja"</p>	<p>- Kysytään nuorilta</p> <p>- Ohjaajien havainnointi</p> <p>- leiripäiväkirja, yhteisten "juttujen"/kokemusten kirjaaminen</p>	<p>Palautekeskustelut nuorten kanssa ja niiden kirjaaminen</p> <p>Onko syntynyt yhteisten toiminnan kautta syntyneiden esim. ryhmän yhteisiä hokemi-</p> <p>en</p> <p>Oppilaiden kokemuksia reflektoidaan palauteet tarkastelu</p>	<p>+ Ympäristö mahdollistaa tutustumisen arkirutiinejen ja suunnitelmallisen ohjelman kautta</p> <p>+positiiviset kokemukset lisäävät halua sitoutua ryhmään ja ryhmän toimintaan</p> <p>- Ryhmä kokee jo tuntevansa toisensa eivätkä innostu toiminnasat tai halua tutustua uusiin oppilaisiin</p> <p>- Ryhmäläiset eivät koe toimintaa mielekkäänä</p> <p>- Sairastumiset</p> <p>- Onnettomuudet</p>
<p>Tulokset (Tuotokset)</p> <p>- Seikkailukasvatuksellinen ryhmäytymistä tukeva leirikoulu</p>	<p>- Palautetta aina eri toiminnan päätteeksi</p> <p>- Havainnointi järjestelmällisesti sovittua</p>	<p>- Opinnäytetyöraportti</p> <p>->Mittareiden avulla koottu arviointi ja johtopäätökset</p>	<p>Riskit</p> <p>-Toiminnan tavoite jää nuorille epäselväksi</p> <p>-Havainnointi puutteellista, välineet vaikeita käyttää</p> <p>-Oppilaat eivät kerro oikeaa mielipidettään->sosiaalinen paine</p> <p>-Palautetta pyydetään johdattelevasti</p>
<p>Toimenpiteet (Aktiiviteetit)</p> <p>- Leirin valmistelut yhdessä nuorten kanssa</p> <p>- Leiritoiminta</p> <p>- Leiritoiminnan eri osaluokkien purkukeskustelut</p>	<p>Välineet/resurssit/panokset</p> <p>- Ohjaajien työpanos ja osaaminen</p> <p>- Nuorisotoimelta tasapainoliina ja pelijä</p> <p>- Luontopolun valmistaminen ennen leiriä</p> <p>- Kaupungin tila-auto käytössä</p> <p>- Toimintaan varatut rahat</p>	<p>Kustannukset</p> <p>Ruoka, matka- ja mahd. varustekustannukset</p> <p>Työvoimakustannukset</p> <p>(Leiripaikan vuokra, tässä: ei kustannuksia)</p>	

ARJEN HALLINNAN –MALLI; LEIRISUUNNITELMASSA JA KÄYTÄNNÖSSÄ

LIITE 10

SISÄINEN KOTI Merkitysten hallinta

- YHTEISET KOKEMUKSET LUOMASSA UUTTA HISTORIAA
- KESKUSTELUT: KUKA OLEN JA MISTÄ TULEN (JUURET)
TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT /
HAAVEET
- SEIKKAILUTEHTÄVÄ; NÄYTE ITSESTÄ

- ILTAOHJELMA NUOTIOLLA; KYMMENEN KYSYMYSTÄ

FYYSINEN KOTI Ympäristön hallinta

- LEIRIPAIKAN HALTUUNOTTO;
- * OMAT TAVARAT + LEIRIVARUSTEET PAIKOILLEEN
- * LEIRIPAIKAN YMPÄRISTÖÖN TUTUSTUMINEN
NUOTIOPAIKKA, MAJOITUSTILAT, RUUANLAITTOILAT,
PESEYTYMISTILAT, PUULIITERI, LÄHIYMPÄRISTÖ
- SEIKKAILUTEHTÄVÄ; KARTTA HUKASSA
- TASAPAINOLIINAN ASENNUS LEIRIPAIKALLE

ARJEN HALLINTA

- SEIKKAILUTEHTÄVÄT; RYHMIIN JAKAUTUMISET TEHTÄVISSÄ
KEPPI MAAHAN, VIISI JALCAA & KAKSI KÄTTÄ,
SOLMU, EKSYKSISSÄ, SUON YLITYS
- RUUANLAITTO TILANTEET
- SAUNAN LÄMMITYS TILANTEET
- KAUPASSA KÄNTI RYHMÄNÄ, TEHTÄVIEN JAKO
- VIERAILUT OPPILAIDEN LÄHEISTEN LUONA

- RUOKALISTAN SUUNNITTELU, KAUPASSA KÄYNTI
- VARUSTUKSEN TARKASTUS
- RUOKIEN HINNAN LASKEMINEN PER PÄIVÄ/HENKILÖ
- RUUAN LAITTO
- SAUNAN LÄMMITYS
- LEIRIPAIKAN SIIVOUS

KODINYLLÄPITO Rutiinien hallinta

KODIN VUOROVAIKUTUS Suhteiden hallinta

TYÖELÄMÄN LAUSUNTO
Sosiaalialan opinnäytetyöstä

Hyvä yhteistyökumppani,

Pyydämme ystävällisesti arvioimaan opinnäytetyötä erityisesti työelämälähtöisyyden kannalta sekä opiskelijan kykyä toimia yhteistyössä sosiaalialan ammattilaisten kanssa ja hänen valmiuksiaan nähdä alan kehittämissaasteita.

TYÖPAIKKA/TOIMINTAYKSIKKÖ:

ARVIOITAVA OPISKELIJA/T:

OPINNÄYTETYÖN AIHE/ NIMI:

Arvioitavat alueet:

1. Aiheen merkittävyys sosiaalialan asiakaslähtöisen ammatillisen työn kehittämisen kannalta

2. Opiskelijan kyky rakentavaan, innovatiiviseen ja tulokselliseen yhteistyöhön työelämän edustajien kanssa.

3. Opinnäytetyön hyödynnettävyys työelämässä, sen tarjoamat näkymät alan kehittämisen näkökulmasta.

4. Opiskelijan ammatillinen kasvu; kyky reflektiiviseen ammatilliseen työotteeseen, kyky tunnistaa omia voimavarojaan ja kehityshaasteitaan

Paikka ja pvm:

Työelämän edustaja:
